

**VIOLENȚA DE ORICE FEL AFECTEAZĂ
SĂNĂTATEA FIZICĂ ȘI EMOȚIONALĂ
A COPIILOR.**

Salvați Copiii
Save the Children Romania

BULLYING-UL ÎN RÂNDUL COPIILOR
Studiu sociologic la nivel național

2016

BULLYING-UL ÎN RÂNDUL COPILOR

Studiu sociologic la nivel național

Consultanță științifică:

Gabriela Alexandrescu, Președinte executiv, Organizația Salvați Copiii

Coordonare cercetare:

Ciprian Grădinaru, Sociolog, Organizația Salvați Copiii

Mihaela Manole, Asistent social, Coordonator de proiect, Organizația Salvați Copiii

Colectivul de autori:

Ciprian Grădinaru, Sociolog, Organizația Salvați Copiii

Diana Stănculeanu, Psihoterapeut, Coordonator de proiect, Organizația Salvați Copiii

Mihaela Manole, Asistent social, Coordonator de proiect, Organizația Salvați Copiii

Echipa de cercetare mulțumește unităților școlare implicate în culegerea datelor.

Totodată, Organizația Salvați Copiii mulțumește tuturor persoanelor care au participat la realizarea studiului de față.

CUPRINS

INTRODUCERE	4
OBIECTIVELE CERCETĂRII	5
METODOLOGIA CERCETĂRII	6
PRECIZĂRI CONCEPTUALE	8
PERCEPȚIA BULLYING-ULUI – CERCETARE CALITATIVĂ	10
Principalele concluzii ale focus grupurilor	10
SITUAȚIA FAMILIALĂ, RELAȚII ÎN CADRUL FAMILIE ȘI OPINII PRIVIND EDUCAȚIA COPIILOR	13
Situția familială – opiniile copiilor	13
Situția familială – opiniile părinților	14
Climatul familial	17
Relația copiilor cu părinții	17
Opiniile generale privind educația copiilor	19
SITUAȚIA ȘCOLARĂ A COPIILOR ȘI RELAȚIA PĂRINȚILOR CU ȘCOALA	21
Opiniile copiilor	21
Opiniile părinților	23
GRUPUL DE PRIETENI	25
ABUZUL ȘI COMPORTAMENTELE DE PEDEPSIRE A COPILULUI	27
DIMENSIUNEA CANTITATIVĂ A BULLYING-ULUI	29
Notorietatea termenului	29
Bullying-ul în rândul copiilor	29
Comportamente de tip bullying în care copilul este inițiator al acțiunii (agresor)	30
Comportamente de tip bullying în care copilul este victimă	34
Comportamente de tip bullying în care copilul este martor	39
Descrierea unei situații tipice de bullying	42
Opiniile părinților cu privire la bullying	47
Comportamente pe care copilul le-ar putea avea în calitate de agresor	47
Comportamente pe care copilul le-ar putea suferi în calitate de victimă	48
Situații specifice în care copiii au fost victimă sau agresor	49
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI	51
Principalele concluzii ale studiului	51
Caracteristici ale fenomenului de bullying din perspectiva copiilor	51
Caracteristici ale fenomenului de bullying din perspectiva părinților	55
Recomandări	56
ANEXE	58
Chestionar copii	58
Chestionar părinți	64
Ghid focus grup	68
BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ	70

INTRODUCERE

De peste 15 ani, Organizația Salvați Copiii s-a preocupat sistematic de fenomenul violenței asupra copiilor, asumându-și un rol fundamental la nivelul societății civile în procesul de elaborare a politicilor care reglementează orice manifestare de violență asupra copiilor, în toate contextele de viață ale acestora.

Studiile naționale realizate de către Salvați Copiii în ultimul deceniu, cu privire la comportamentele de violență ale adulților împotriva copiilor, indiferent de natura acestora, au pus în evidență nivele îngrijorătoare ale utilizării violenței în relația adult - copil, în toate contextele: acasă, la școală, în instituții de protecție, în comunitate.

Un volum impresionant de studii de specialitate a pus în evidență în repetate rânduri diferitele consecințe negative pe care violența asupra copiilor le generează la nivelul dezvoltării personalității acestora. Impactul este resimțit în fiecare dimensiune de dezvoltare psihologică: **emoțională**, accentuând riscul ca cele mai frecvent trăite emoții în relațiile interpersonale să fie de teamă, furie, frustrare, resentiment, vinovăție sau rușine; **socială**, aducând în relațiile cu semenii variate comportamente de agresivitate, respingere sau izolare; **comportamentală**, transformând, pentru mulți copii, comportamentul violent în cea mai intens utilizată strategie de rezolvare de probleme; **cognitivă**, reducând resursele copiilor pentru procesul de învățare.

Într-o societate în care, la finalul anului 2013, 63% dintre copii afirmă că sunt bătuți acasă de către părinții lor, iar 87% dintre elevi mărturiseau că au fost cel puțin odată implicați într-o situație de abuz verbal din partea unui cadru didactic, nu este o surpriză faptul că nivelul de violență pe care copiii îl manifestă în relație cu colegii / prietenii lor, pare să fi crescut considerabil; ba mai mult, nuanțele comportamentelor violente în care copiii sunt implicați deopotrivă ca victimă, agresor și martor, s-au diversificat, degenerând adesea în ceea ce studiile de specialitate definesc ca fiind bullying, respectiv, un comportament agresiv intenționat, menit să provoace disconfort sau durere, care implică un dezechilibru de putere și tărie între agresor și victimă, și se manifestă repetitiv, regulat (Limber, 2002; Olweus, 1993a; Nansel et al., 2001).

Diferit de alte forme de agresiune / violență printre copii, bullying-ul este un concept umbrelă ce ascunde comportamente variate cu stabilitate crescută în timp, ascunse de adulți, ce continuă în absența unor măsuri specifice de intervenție. Acesta este un aspect extrem de important, asupra căruia Salvați Copiii încearcă să atragă atenția, în condițiile în care, adeseori, comportamentele asociate bullying-ului sunt interpretate de numeroși adulți, părinți și cadre didactice, ca strategii de adaptare firești pe care copiii le folosesc în mod natural și pentru care nu este necesară intervenția adulților. În realitate, comportamentele de bullying reprezintă unul dintre cei mai puternici factori de risc pentru sănătatea și protecția copiilor, care prin caracteristicile specifice (dezechilibru de putere, regularitate, intenția de a provoca suferință fizică și / sau emoțională), devine imposibil de gestionat doar la nivelul grupului de copii. Complexitatea acestui fenomen necesită atenția și acțiunea concertată a tuturor adulților din contextele de viață ale copiilor, părinți, cadre didactice, personal educațional auxiliar, membrii ai comunității, cu atât mai mult, cu cât bullying-ul nu se manifestă la vedere, ci în spații în care, în mod tradițional, adulții nu sunt foarte prezenți (toailete, curtea școlii, drumul casă-școală, colțuri ascunse din proximitatea școlii etc.).

Un alt aspect asupra căruia Salvați Copiii atrage atenția este că, **într-o situație de bullying toți copiii sunt victime** - și cel care suferă consecința directă a agresivității; și cel care este autorul comportamentului violent, pe care, l-a învățat cu siguranță fiind la rândul său martor sau victimă într-un alt context de viață; și cel care asistă neputincios și învață că școala sau cartierul sunt câmpuri de luptă în care doar cei puternici supraviețuiesc.

Acest demers de investigație devine cu atât mai important, cu cât, oferindu-ne dimensiunea și caracteristicile fenomenului de bullying în școala românească, ne permite accesul la cele mai importante date pentru a dezvolta strategii și programe de prevenție și intervenție care să permită încă o dată protecția copiilor împotriva oricărei forme de violență și să garanteze siguranța școlii și a comunității pentru copiii noștri.

Gabriela Alexandrescu

Președinte executiv

Organizația Salvați Copiii

OBIECTIVELE CERCETĂRII

Studiul de față a pornit de la nevoia de informații, de tip calitativ și cantitativ, cu privire la fenomenul bullying-ului, în vederea unei mai bune înțelegeri a motivațiilor care stau la baza acestor comportamente și a dimensiunii acestui fenomen în contextul social din România.

Astfel, principalele obiective ale cercetării au fost:

- Descrierea modului în care copiii percep bullying-ul, a atitudinilor și comportamentelor lor, în diferite contexte sociale (școală, grup de prieteni, mediul online etc.);
- Măsurarea incidenței cazurilor de bullying la nivelul școlii, grupului de prieteni și în mediul online;
- Măsurarea incidenței diferitelor tipuri de comportamente asociate bullying-ului, precum excluderea din grup, umilirea, distrugerea lucrurilor altcuiva, violența fizică;
- Determinarea profilului social al actorilor implicați în comportamente de acest tip.

METODOLOGIA CERCETĂRII

În acord cu obiectivele propuse, pentru acest studiu s-a optat pe o dublă abordare de cercetare:

- **abordare de tip calitativ** care a urmărit, în principal, reliefaarea percepțiilor, a atitudinilor și comportamentelor copiilor cu privire la fenomenul bullying-ului, identificarea principalilor actori implicați, a contextelor sociale în care acesta are loc și a soluțiilor pentru a îl limita;
- **o abordare de tip cantitativ**, care a presupus măsurarea opiniilor copiilor și părinților cu privire la fenomenul social studiat.

Cercetare calitativă:

Metoda de cercetare folosită a fost Focus Group-ul, metodă care permite investigarea detaliată a percepțiilor și atitudinilor subiecților. *Focus Group-ul ca tehnică de cercetare calitativă poate fi descris drept o discuție moderată, centrată pe o temă bine stabilită (focalizată) la care participă între 6 și 12 persoane, ținând cont de omogenitatea opiniilor, structura de vârstă a participanților, caracteristici de ordin socio-demografic sau de status, etc. Selecția participanților este făcută pe baza unui chestionar de recrutare care asigură omogenitatea grupului de discuție și filtrează în același timp participanții după caracteristicile socio-demografice dorite.*

Grupul țintă al cercetării calitative a fost reprezentat de copii, grupați pe cicluri de învățământ astfel:

Nr.	Grup investigat	Metoda abordată	Nr. de unități
1.	Învățământ primar	Focus Grup	3
2.	Învățământ gimnazial	Focus Grup	3
3.	Învățământ liceal	Focus Grup	3

La cercetarea calitativă au participat copiii din următoarele județe / localități: *București, Brașov, Dolj, Iași, Maramureș, Suceava și Timiș*,

Cercetare cantitativă în rândul părinților și copiilor pentru a estima incidența bullying-ului:

Metoda de cercetare folosită, în cazul ambelor grupuri țintă (părinți și copii) a fost ancheta pe bază de chestionar, după cum urmează:

1. **Ancheta în rândul părinților** a avut drept grup țintă gospodăriile (familiile) cu cel puțin un copil cu vârsta între 10 și 18 ani în îngrijire.

Eșantionul ales a fost de tip stratificat, probabilist, trisadial și a avut drept criterii de stratificare regiunile de dezvoltare (Nord – Est, Sud – Est, Sud, Sud – Vest, Vest, Nord – Vest, Centru, București – Ilfov), mediul de rezidență (urban – rural) și mărimea localităților (urban mare, urban mediu, urban mic, rural mare și rural mic).

Volumul eșantionului de părinți a fost de 1.262 persoane iar eșantionarea s-a făcut prin selecție probabilistică a localităților (124 de localități) și a persoanelor (selecție probabilistică, cu pas statistic și metoda zilei de naștere).

Eșantionul este reprezentativ la nivel național, pentru populația grupului țintă, cu eroare tolerată de +/- 2,5% la un nivel de încredere de 95%. Validarea eșantionului a fost făcută pe baza datelor INS.

Interviurile s-au desfășurat la domiciliul subiecților, în perioada mai – iulie 2015.

2. **Ancheta în rândul copiilor** a avut aceeași distribuție regională ca cea în rândul părinților, iar volumul său a fost de 1.120 de persoane.

Eșantionul folosit este reprezentativ pentru populația școlară (din ciclurile gimnazial și liceal sub 18 ani), cu o eroare tolerată de +/- 3%, la un nivel de încredere de 95 %.

Culegerea datelor s-a făcut prin metoda autocompletării, iar selecția școlilor, claselor și a elevilor a fost aleatoare.

Culegerea datelor în teren a avut loc în perioada septembrie – noiembrie 2015.

Instrumentele de cercetare (chestionarul pentru părinți, chestionarul pentru copii și ghidul de interviu) sunt disponibile în anexe. Instrumentele de cercetare au urmărit următoarele dimensiuni:

Ghidul de interviu: modul de raportare a copiilor la fenomenul bullying-ului, definirea comportamentelor asociate și a principalelor forme ale bullying-ului, situații tipice de bullying etc.

Chestionarul adresat părinților: structura familiei, condiții de locuire, situația materială și financiară a familiei, existența / inexistența conflictelor în familie și tipul acestora, comportamentul părinților față de copil (îngrijire, supraveghere, comportamente de pedepsire a copilului), modalități de raportare la bullying (dimensiunea percepută a comportamentelor și dimensiunea cunoscută a acestora) etc.

Chestionarul adresat copiilor: date socio-demografice ale copiilor și părinților, structura familiei și condiții de locuire, percepția copilului asupra situației materiale a familiei, abuzul și neglijarea copilului, modalități de raportare la bullying, măsurarea incidenței diferitelor comportamente de tip bullying, mediile în care acestea apar etc.

Analiza datelor calitative a fost făcută prin metoda analizei de conținut.

Datele cantitative au fost analizate prin procedee specifice statisticii descriptive sau inferențiale.

PRECIZĂRI CONCEPTUALE

Precizările conceptuale sunt necesare investigației sociologice presupuse de studiul de față din două considerente. Pe de o parte este nevoie de definirea conceptului de „bullying” și a principalilor indicatori ai acestuia pentru elaborarea unei metodologii care să surprindă cât mai exact acest fenomen; pe de altă parte, ele sunt necesare pentru elaborarea recomandărilor de prevenție și intervenție în situațiile de bullying.

Înțelegerea comună a semnificației termenilor utilizați în acest domeniu de interferență este esențială pentru o comunicare fluentă și inteligibilă între profesioniștii care lucrează direct cu copilul, în domenii diferite de activitate, sau/și cei care nu lucrează direct cu copilul (reprezentanții mass-media, liderii comunității etc.) dar care, prin activitatea pe care o desfășoară, au implicații asupra vieții acestuia.

Bullying-ul este în general caracterizat ca un **comportament agresiv intenționat** care **(a) este menit să provoace disconfort sau durere, (b) implică un dezechilibru de putere și tărie între agresor și victimă, și (c) se manifestă repetitiv, regulat** (Limber, 2002; Olweus, 1993a; Nansel et al., 2001);

Bullying-ul, ca formă de victimizare a semenilor, **diferă de alte forme de agresiune / violență printre copii** (ex. conflict între semenii) (Espelage, Holt, & Henkel, 2003; Olweus, 1993a, 2001; Olweus, Limber, & Mihalic, 1999; Pellegrini, 2002).

Comportamentele de bullying au stabilitate crescută în timp, sunt cel mai adesea ascunse de adulți și continuă în absența unor măsuri specifice de intervenție. Spre deosebire de comportamentele de agresivitate, ce apar spontan între copii ca urmare a experimentării de emoții intense (ex. furie, frustrare, teamă etc.) și se elimină de îndată ce intensitatea trăirilor emoționale se diminuează, comportamentele de bullying nu dispar de la sine. Bullying-ul este o problemă relațională ce solicită întotdeauna o soluție care implică schimbări la nivelul relațiilor între copii și în dinamica grupului. Pentru eliminarea comportamentelor de bullying este necesară o intervenție directă în contextul în care acestea apar, cel mai adesea în mediul școlar.

Pentru înțelegerea corectă a fenomenului de bullying, este însă foarte importantă diferențierea comportamentelor subsumate acestui fenomen în raport cu:

- episoadele singulare de excludere socială;
- episoadele singulare de comportament ironic;
- episoadele singulare de agresiune și/sau intimidare;
- conflictele/ situațiile de bătaie între copii, caracterizate prin reciprocitate la nivelul intenției;

Deși toate comportamentele menționate anterior generează stres, disconfort, suferință în dinamica relațională a copiilor, ele nu sunt comportamente de bullying, câtă vreme nu sunt inițiate deliberat, în mod repetat.

Există mai multe dimensiuni ale fenomenului de bullying:

- bullying fizic; include dar nu se limitează la comportamente repetate de tip: lovire, pus piedică, îmbrâncire, plesnit, distrugerea / deposedarea de obiecte personale;
- bullying verbal; include dar nu se limitează la comportamente repetate de tip: poreclire, insultare, tachinare, umilire, intimidare, transmitere de mesaje cu conținut homofob sau rasist;
- bullying social, adesea ascuns, greu de identificat / recunoscut, realizat cu scopul de a distruge reputația socială a unui copil și de a-l plasa într-o situație de umilință publică; include dar nu se limitează la comportamente repetate de tip: minciună și/sau răspândire de zvonuri, realizarea de farse cu obiectivul de a umili / crea situații stânjenitoare, încurajarea excluderii / izolării sociale, bârfa;
- cyberbullying, ascuns sau evident; se referă la orice comportament de bullying mediat de tehnologie, identificat în spațiul de social media, website-uri, mesagerie etc. ; include dar nu se limitează la comportamente repetate de tip: mailuri, postări, mesaje, imagini, filme cu conținut abuziv / jignitor / ofensator; excluderea deliberată a unui copil în spațiul online; spargerea de parole ale unor conturi personale (de e-mail, FB etc.)

Studii realizate la nivel internațional au indicat că bullying-ul implică un număr mare de copii și tineri din toate mediile socio-economice, din grupurile rasiale care au fost studiate, și este prezent în zone cu densitate diferită a populației (peisaj urban, suburban și rural)(Nansel et al., 2001);

De asemenea, studiile au pus în evidență o corelație înaltă între comportamentele de bullying și o funcționare psiho-socială negativă la nivelul copiilor, caracterizată prin: nivel scăzut al respectului de sine (Hodges & Perry, 1996; Olweus, 1993a; Rigby & Slee, 1993); nivel ridicat de depresie (Craig, 1998; Hodges & Perry, 1996; Olweus, 1993a; Salmon 2000; Slee, 1995); anxietate (Craig, 1998; Hodges & Perry, 1996; Olweus, 1993a; Rigby & Slee, 1993); sentimente de singurătate (Kochenderfer & Ladd, 1996; Nansel et al., 2001); idei suicidale (Rigby, 1996); și un nivel ridicat de absenteism școlar (Rigby, 1996);

Copiii și tinerii cu dizabilități, tulburări de sănătate mintală, supraponderali, provenind din grupuri etnice minoritare sau cu comportamente și roluri sexuale și de gen altele decât cele majoritare (homosexualitate, transexualitate), sau care sunt percepuți ca fiind astfel, prezintă un risc mare de a fi agresați de către semenii (Dawkins, 1996; Hershberger & D'Augelli, 1995; Hunter, 1990; Nabuzka & Smith, 1993; Pilkington & D'Augelli, 1995; Rigby, 2002; Yude, Goodman, & McConachie, 1998; Whitney, Smith, & Thompson, 1994).

Este mai probabil ca adolescenții și copiii care generează comportamente de bullying să aibă convingeri care sprijină violența, mai puternice decât ale egalilor lor (Bosworth, Espelage, & Simon, 1999;) și sunt mult mai probabili să-și influențeze în timp egalii să se angajeze în agresarea altora (Espelage et al., 2003).

Studiile sugerează că nu există o singură cauză a bullying-ului. Mai degrabă, factorii legați de persoană, familie, semenii, școală și comunitate sunt cei care pot crea riscul ca un copil sau tânăr să-i agreseze pe semenii săi. (Limber, 2000; Olweus, Limber, & Mihalic, 1999).

Studiile arată că, comportamentele de bullying sunt legate de alte comportamente problematice, inclusiv vandalism (Solberg & Olweus, 2003), bătăi (Nansel et al., 2001; Nansel, Overpeck, Haynie, Ruan, & Scheidt, 2003), consumul de alcool (Nansel et al., 2001), fumat (Nansel et al., 2001), absențe (Byrne, 1994), abandon școlar (Byrne, 1994) și alte comportamente antisociale (Solberg & Olweus, 2003);

Recent, au fost dezvoltate la nivel internațional programe de intervenție, programe școlare (curriculum) și strategii de prevenire a bullying pentru utilizarea în școli (ex. Beane, 1999; Committee for Children, 2001; Froschl, Spring, & Mullin-Rindler, 1998; Garrity, Jens, Porter, Sager, & Short-Camilli, 1994; Newman, Horne, & Bartalumucci, 2000; Olweus, 1993a; Stein & Sjoström 1996). Studiile existente indică faptul că bullying-ul la școală poate fi redus semnificativ prin programe complexe în cadrul școlilor care sunt menite să schimbe normele de comportament (Olweus, 1993a; Olweus, 1993b; Olweus, Limber, & Mihalic, 1999; Whitney, Rivers, Smith, & Sharp, 1994);

Cifrele disponibile la nivel internațional au determinat aprecierea fenomenului de bullying, împreună cu stilul de educație parentală, ca factor de risc fundamental pentru sănătatea mintală a copiilor și adolescenților și pentru dezvoltarea optimă a potențialului lor de învățare academică și funcționare socială. Prin dimensiune și severitatea consecințelor pe care le generează pentru sănătatea copiilor, fenomenul de bullying este abordat în numeroase țări europene ca o problemă de sănătate publică.

Studii internaționale au arătat că între 15% - 25% dintre elevi sunt agresați în școală; între 15% - 20 % dintre elevi raportează că îi agresează pe ceilalți frecvent (Nansel et al., 2001; Melton et al., 1998; Geffner, Loring, & Young, 2001). Pe parcursul unui an, aproape 25% din elevi din fiecare clasă au raportat că au fost hărțuiți sau agresați pe proprietatea școlii, din cauza rasei, sex-ului, religiei, orientării sexuale sau dizabilității (Austin, Huh-Kim, Skage, & Furlong, 2002). Mai mult de 70% din elevii între 8 și 11 ani au declarat că sunt tachinați și hărțuiți în școala lor (Kaiser Family Foundation și Nickelodeon, 2001). 40% din elevii agresați în clasele primare și 60% din elevii din clasele gimnaziale raportează că profesorii intervin în timpul agresiunilor "câteodată" sau "aproape niciodată" (Olweus, 1993; Charach, Pepler, & Ziegler, 1995).

Îngrijorător este că 25% din profesori nu văd nimic în neregulă cu comportamentele de hărțuire, tachinare sau umilire dintre elevi, și în consecință intervin doar în 4 % din cazurile de agresiune (Cohn & Canter, 2003). Mai mult de 60% dintre elevi spun adesea că intervenția adulților este rară și nefolositoare, și se tem că spunând adulților vor fi și mai hărțuiți pe viitor (Cohn & Canter, 2003)

PERCEPȚIA BULLYING-ULUI – CERCETĂRE CALITATIVĂ

Principalele concluzii ale focus grupurilor

Demersul de cercetare calitativă a avut ca principal obiectiv sublinierea principalelor pattern-uri de raportare a copiilor la fenomenul bullying-ului, a modului în care aceștia definesc comportamentele asociate acestui fenomen, a soluțiilor pentru limitarea bullying-ului și identificarea actorilor implicați, atât în bullying, cât și în combaterea acestuia. Pentru a fi mai ușor de relevat principalele concluzii ale cercetării calitative, am decis ca acestea să urmărească structura ghidului de focus grup.

Cum te simți la școală? Ce îți place? Este ceva ce nu-ți place?

O gamă variată de răspunsuri au fost oferite la această întrebare; sentimentele copiilor la școală variază de la pozitiv („bun”, „îmi place la școală, mai ales pentru că ajung să-mi petrec timpul cu prietenii mei”, „unii profesori sunt cool”) la negativ („e plictisitor”, „nu-mi place, avem profesori răi”). În privința aspectelor care nu le plac copiilor, cele mai frecvente răspunsuri au fost: programul școlar este prea lung și temele necesită prea mult timp (ceea ce reduce timpul copiilor pentru activități de petrecere a timpului liber), faptul că școala a rămas în urma tehnologiilor moderne, există prea multă teorie, fără învățare practică, elevii nu au nici o putere reală în alegerea disciplinelor opționale, sau unii profesori sunt insuficient pregătiți. Se poate observa că tendința copiilor este să analizeze școala în legătură cu modul în care aceasta sprijină dezvoltarea și viitorul lor.

Există agresiuni în școală?

În primul rând, trebuie menționat faptul că nu există nici un cuvânt românesc pentru bullying (cuvinte cum ar fi „umilire”, „hărțuire” sunt utilizate uneori, dar acestea nu pot acoperi întregul sens a fenomenului). În plus, există o conștientizare scăzută a problemei, chiar și în rândul profesioniștilor din protecție socială sau din domeniul educațional.

Conștientizarea bullying-ului de către copii.

A fost important să înțelegem ce știu copiii despre această problemă. Am testat gradul de conștientizare (cu întrebări, cum ar fi: „Ai auzit cuvântul „bullying”? Unde ai auzit? Ce crezi că înseamnă?”), și conștientizarea asistată (un scenariu a fost prezentat copiilor și cu sprijinul lor, implicațiile scenariului au fost explorate).

Doar o parte dintre copii au spus că au auzit cuvântul „bullying” înainte și contextele au fost: un scurt clip care rulează pe un canal de muzică și pe un canal de desene animate (este vorba de un bine-cunoscut cântăreț roman, care a fost descris pe scurt, cu puține informații, dar cu mesajul clar că agresiunea este greșită) și la școală. Trebuie subliniat faptul că cei care au auzit la școală, spun nu au auzit cuvântul de la profesorul lor de la clasă sau consilierul școlar, ci la lecțiile de limbă engleză. Chiar și în cazul lor, înțelegerea conceptului a fost foarte limitată - „în limba română ar putea fi tradus ca hărțuire”, „se referă la un copil care bate pe alții”. Cu toate acestea, cei mai mulți dintre copii au afirmat că nu au auzit cuvântul „bullying” și nu pot spune la ce se referă.

Când copiii au fost susținuți în identificarea acestui comportament, opinia predominantă a fost că aceasta este un comportament comun și sunt familiarizați cu el. Acesta a fost descris ca fiind foarte frecvent în școli, și de asemenea, comun în locurile pe care ei le frecventează. Toți copiii au spus că există comportamentul descris în școala lor.

Sprijiniți, copiii au fost capabili să identifice diferite forme de bullying. Focus-grupurile au constituit prima ocazie cu care copiii au avut posibilitatea de a explora un tip foarte frecvent de violență, văzut de ei aproape zilnic, și pentru a înțelege complexitatea bullying-ului. Aceasta indică în mod clar că există o lipsă acută de intervenție în școli și măsurile de prevenire sunt aproape invizibile / inexistente.

Ce crezi că se întâmplă cu copiii care sunt agresați?

Întrebați despre impactul bullying-ului asupra victimelor, copiii păreau conștienți de consecințe: reduce sentimentele de auto-valoare, izolează persoana, ar putea duce la depresie și chiar suicid.

Copiii spus că orice persoană care este diferită decât altele poate deveni o țintă a bullying-ului, cum ar fi: cei care au un aspect diferit (aspectul fizic a fost subliniat ca unul dintre cele mai comune motive pentru bullying), se comportă

diferit față de majoritatea (cum ar fi copilul care este foarte timid, care învață mai bine sau care are un handicap sau cu nevoi educaționale speciale), sunt nou veniți în grup, sunt dintr-un mediu socio-economic dezavantajat (inclusiv în cazul în care aceștia provin în mediul rural sau din Republica Moldova), sunt romi etc.

„Orice detaliu, oricât de mic, poate fi transformat într-un motiv de bullying” (fată, 15 ani)

Un adolescent care este frecvent bruscat în grupul său de prieteni a spus că acceptă comportamentul pentru că altfel el nu va avea nici un prieten.

Observație: într-un focus-grup cu copii de vârstă cuprinsă între 11 și 12 de ani, de la o școală de prestigiu, am observat un nivel foarte ridicat de intoleranță față de elevii care ar putea perturba clasa (o situație particulară a unui copil cu nevoi educaționale speciale a fost adusă în discuție, unii dintre copiii intervievați au spus că „din fericire” a fost mutat într-o altă clasă) și care a venit împreună cu un comportament de bullying (bullying-ul părea a fi un instrument pentru a respinge anumiți colegi de clasă). În acest grup, am observat că unii dintre copii au vrut să impresioneze cu trecutul lor și cu nivelul lor de educație. Aceiași copii au avut tendința de a-i intimida pe alții în focus-grup și au discutat despre victimele bullying-ului ca fiind copii care se fac vinovați de ceea ce se întâmplă cu ei. Aceștia au subliniat că agresorilor le-ar putea fi frică de sancțiunea din partea școlii, însă se tem mai mult de modul în care părinții lor vor reacționa la aceste sancțiuni. Trebuie să spun că acest focus-grup au avut o dinamică distinctă și a fost foarte diferit de celelalte.

„Da, când aceștia nu pot fi integrați în clasa ar putea fi transferați!”

„Există două fete din clasa noastră, ele sunt foarte timide, am încercat să le implicăm, să ne apropiem de ele, dar ele nu sunt interesate. Ele nu vor să fie cu noi.”

„Părinții lui sunt de vină pentru această situație. Ei sunt cei care au refuzat să îl transfere la școală specială. El a perturbat clasa.”

Potrivit copiilor, cei care agresează fizic un alt copil doresc să impresioneze pe alții, pentru a arăta ”cât sunt ei de tari” și uneori chiar reușesc (alți copii se tem de ei, sunt bine-cunoscuți), alții nu primesc atenția dorită. Unii copii au asociat agresiunea fizică cu „supraviețuirea celui mai adaptat” care, astfel, îl face pe agresor mai puternic.

Copiii au subliniat că, uneori aceeași persoană care într-un grup agresor poate fi ușor victimă într-un alt grup. Un copil în vârstă de 11 de ani, spunea:

„Mă iau de Cristian și Dan de fiecare dată când îi văd, dar dacă îi vad pe Denis sau Radu, mă străduiesc să dispar cât mai repede posibil”.

Dinamica rolurilor (victimă sau agresor) sunt mai accentuate în cazul copiilor mai mici (ei se pot găsi cu ușurință în rolul de victimă sau de agresor, în funcție de circumstanțe). În cazul adolescenților, rolurile tind să devină mai stabile și dinamica este mai puțin accentuată.

Cum se simt martorii bullying-ului? Ce pot face ei?

Conform opiniilor exprimate în focus-grupuri, cea mai frecventă reacție a copiilor martori ai bullying-ului este nu este să intervină, ci să se uite. Agresiunea este tratată ca un spectacol care ”poate fi uneori chiar distractiv”.

Când alții intervin, rareori sprijină victima (și în acest caz, copiii au menționat că sunt, în principal, prieteni ai victimei), iar în cea mai mare parte susțin agresorul. Participanții la focus-grupuri au oferit următoarea explicație pentru acest comportament: copiii care asistă doresc ”să stea departe de necazuri” (ei nu doresc să fie hărțuiți), nu cer ajutorul unui adult, pentru a nu fi considerați slabi sau pur și simplu pentru că ei simt că în cazul în care susțin agresorul, au mai multă putere. Hărțuirea este mai frecventă la copiii mai mari și cel mai frecvent comportament, în cazul în care cineva a început bullying-ul, este acela că ceilalți se vor alătura pentru a ridiculiza victima.

Poate fi învățat ceva din bullying? Ce?

Când am întrebat despre violență în general, copiii au avut tendința de a vorbi despre violența fizică, percepută ca fiind mai blândă decât celelalte forme. Pe de altă parte, atunci când au fost sprijiniți în explorarea comportamentului de bullying, opinia lor a fost ușor diferită: ei au spus că toate formele de agresiune sunt severe, dar umilirea este una dintre cele mai grave:

„Rănile fizice se vindeca, dar cuvintele lasă urme grele, chiar după trecerea anilor” (băiat, 15 ani)

Internetul a fost descris ca fiind mediu pentru comportamentele de tip bullying care favorizează agresorul.

O constatare interesantă care a venit de la unul dintre focus-grupurile cu adolescenți este că bullying-ul este mai frecvent atunci când copiii au de-a face cu noi situații sociale (cum ar fi în primul an de liceu, atunci când un nou elev este nou transferat la clasa lor etc.). Cu alte cuvinte, este intrarea copiilor într-un nou grup care aduce vulnerabilitate suplimentară.

Unii dintre copii au considerat că există situații în care bullying-ul este tratat într-un mod discriminatoriu: bullying-ul provenind de la copiii cu rezultate bune la învățătură este uneori puțin vizibil pentru adulți sau se sancționează într-o manieră mai blândă, în timp ce copiii cu rezultate școlare slabe sunt „raii de la început” („nu e corect ca aceeași acțiune să fie tratată în mod diferit”, băiat, 16 de ani).

Ce ar trebui făcut pentru reducerea fenomenului?

Copiii mai mici au tendința de a da mai multă importanță sancțiunilor școlare cum ar fi scăderea notei la purtare, suspendarea sau mutarea la o altă clasă (în cadrul aceleiași școli sau la o altă școală). Ei au considerat că aceste sancțiuni ar trebui să fie aplicate în cazul bullying-ului. Elevii mai mari tind să creadă că acest tip de sancțiuni școlare nu pot rezolva prea multe și păreau mai degrabă pesimiști în legătură cu reducerea bullying-ului.

Nici unul dintre copiii care au participat la interviurile de grup nu au știut de existența unei comisii de combatere a violenței în școala lor (în conformitate cu legea, fiecare școală trebuie să aibă o astfel de comisie, care ar trebui să monitorizeze și să combată violenței în cadrul unității școlare; comisia este compusă din mai multe cadre didactice și consilierul școlar).

Vă puteți gândi la vreun exemplu de bullying în care s-au luat măsuri și acestea au funcționat?

În opinia copiilor chestionați sunt puține cazurile în care bullying-ul poate fi oprit iar din experiența lor nicio măsură nu a avut succes pe termen lung. Au existat situații în care bullying-ul a fost oprit sau nu a mai fost așa frecvent, dar numai pentru o perioadă limitată de timp (măsurile au fost: părinții au venit la școală pentru a rezolva problema, profesorii au intervenit, agresorul a fost etichetat din cauza comportamentului sau a primit o sancțiune la școală). Astfel, răspunsurile copiilor indică faptul că măsurile anti-bullying sunt în legătură cu evenimente singulare, cum ar fi un caz de violență fizică sau o acțiune de umilire severă.

Adulții sunt descriși, în general, de către copii ca fiind toleranți față de formele psihologice și emoționale de bullying. Intervenția clasică în bullying vine de obicei foarte târziu, atunci când conflictul escaladează și violență fizică a avut loc. (Aceasta reprezintă un paradox: în timp ce copii au declarat că umilirea este una dintre cele mai grave forme de violență, au tendința de a căuta și de a primi ajutor în principal în cazul în care violența este fizică).

În unele cazuri, chiar și violența fizică este trecută cu vederea sau ignorată: copii au menționat că există unii profesori care nu doresc să se implice („regula nescrisă este că, atâta timp cât bătaia are loc în afara școlii, este bine, ne-au spus să menținem lupta în afară”).

Din răspunsurile copiilor, putem înțelege că școlile nu au o abordare comună în cazurile de violență (nu doar bullying) și că unii profesori sunt mai implicați în stoparea comportamentului violent, în timp ce alții rămân pasivi („ceea ce contează este dacă profesorului îi pasă”). Unii copii au menționat că există situații când unii profesori încurajează bullying-ul sau pe agresori (umilind în mod constant unii copii). Intervențiile se concentrează pe agresor și victimă, dând puțină importanță reacției publicului.

Când a fost întrebați despre intervenția consilierilor școlari, cei mai mulți copii au declarat fie că nu știu ce să facă profesional sau că intervenția se face numai în cazul în care profesorii trimit copii cu probleme de consilier.

În ceea ce privește intervențiile care provin de la părinți, copiii intervievați au avut tendința de a nu furniza multe comentarii sau exemple. Pe scurt, ei cred că impactul intervenției părinților poate varia: există părinți care agravează relația dintre copii (de exemplu, atunci când părinții vin la școală să-și „apere” fiul / fiica cerând explicații sau „disciplinând” copilul cu care fiul lor / fiica este în conflict) dar și alți părinți care contribuie la reducerea violenței.

SITUAȚIA FAMILIALĂ, RELAȚII ÎN CADRUL FAMILIE ȘI OPINII PRIVIND EDUCAȚIA COPIILOR

Chiar dacă studiul de față are ca principal obiectiv descrierea fenomenului bullying-ului, în demersul de cercetare am decis să includem o serie de itemi referitori la situația familială (tipul gospodăriei, dimensiunea acesteia, acoperirea necesităților de consum etc.), calitatea mediului familial, opinii cu privire la educația copiilor, practici parentale. Motivația acestui fapt ține de necesitatea analizei acestor comportamente / a cauzelor lor, în relația cu un număr cât mai mare de factori ce contribuie / afectează traseul de viață / socializarea copiilor.

Datele obținute sunt prezentate succint mai jos, unde a fost posibil fiind făcute referiri la alte studii similare desfășurate de Organizația Salvați Copiii, urmând ca în capitolul dedicat bullying-ului să fie analizate în relație cu o serie de comportamente asimilate acestui fenomen.

Situația familială – opiniile copiilor

Analizând structura gospodăriei, la nivelul eșantionului de copii, observăm că numărul mediu de copii pe familie este de 1.68, similar cu cel de la nivelul populației¹, valoarea modală² este de 1, la fel și valoarea mediană³. Numărul minim de copii pe gospodărie, în cazul populației studiate, este de 1, iar numărul maxim de 9.

Procentual, 50% din gospodăriile din eșantionul de față au un copil în întreținere, 38.9% doi copii, 7.1% trei copii iar 4% mai mult de patru copii.

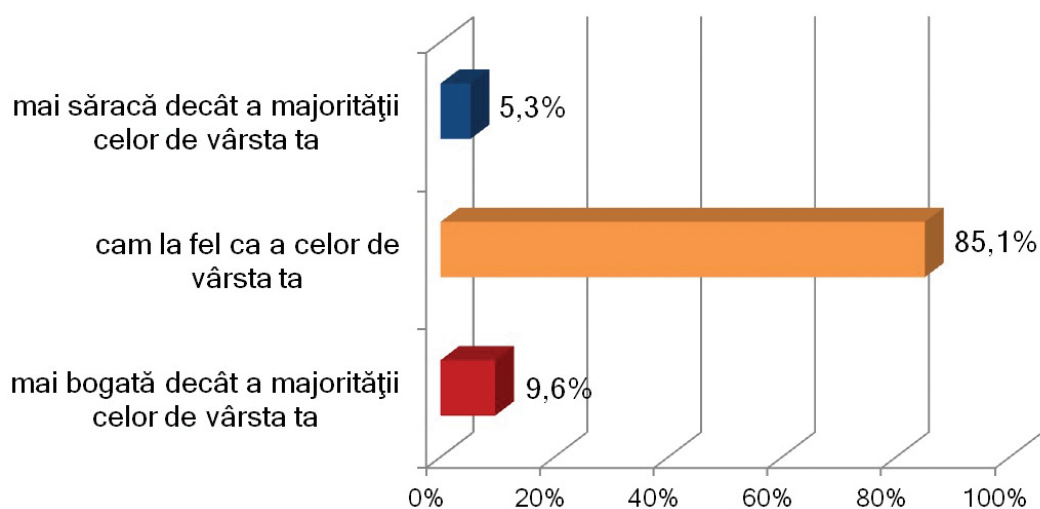
Vârsta medie a copiilor care au răspuns la chestionare este de 14.3 ani, valoarea modală de 12 ani și cea mediană de 14. Din perspectiva tipul de studii urmate 47.2% dintre copii care au participat la studiu sunt elevi de gimnaziu, iar 52.8% sunt în ciclul liceal.

Majoritatea copiilor care au răspuns la chestionare afirmă că locuiesc cu ambii părinți (72.7%). În cazul celorlalți respondenți, datele pot fi sintetizate astfel:

- 11% sunt în îngrijirea unui părinte, ca urmare a divorțului / despărțirii acestora (8.6% sunt în îngrijirea mamei, iar 2.4% în îngrijirea tatălui);
- 5.4% locuiesc cu mama, tatăl fiind plecat la muncă în străinătate, 2.8% locuiesc cu altcineva (bunici, rude, alte persoane adulte), ambii părinți fiind plecați la muncă în străinătate, iar 2.5% locuiesc cu tatăl, mama fiind plecată la muncă în străinătate;
- 2.4% sunt în îngrijirea unui părinte, ca urmare a decesului celuilalt;
- 3.2% afirmă că locuiesc cu altcineva (persoane înrudite sau nu) din diverse motive.

Merită remarcată în acest caz dimensiunea migrației în străinătate, care afectează aproximativ 11% dintre gospodăriile cu copii de vârstă între 10 și 18 ani, în aproape 8% din cazuri fiind plecat un părinte, iar în aproximativ 3% ambii părinți. În mod evident (nefiind cazul eșantionului de față), gospodăriile cu copii mai mici de 10 ani și cele fără copii nu sunt incluse în această cifră.

Dacă ar fi să compari situația financiară a familiei tale cu cea a unora dintre prietenii sau colegii tăi, crezi că familia ta este...

Majoritatea copiilor (85%) apreciază că situația financiară a gospodăriei / familiei din care provin este similară cu cea a prietenilor / colegilor. Urmărind evoluția în timp a acestui indicator, observăm ca aceste date sunt similare cu cele oferite de alte studii desfășurate de Organizația Salvați Copiii⁴.

Din perspectiva variabilelor socio-demografice analizate, respondenții de gen masculin afirmă într-o măsură semnificativ statistic mai ridicată că situația financiară a familiei este mai bună decât cea a majorității celor de vârsta lor, $\chi^2(2) = 11.34$, $p < .05$.

Situația familială – opiniile părinților

Dimensiunea medie a gospodăriei, în cazul eșantionului de părinți este de 3.92 persoane (valoarea modală fiind 3 și cea mediană 4). În privința numărului de copii pe gospodărie, valoare medie este de 1.57 (modul și mediana fiind 1). Venitul mediu net pe gospodărie este de 2.222 lei, 25% dintre gospodării având un venit total sub 1.200 lei, 50% sub 2.000 lei iar 75% sub 3.000 lei.

Procentual, 80% din gospodăriile din eșantion sunt formate din maxim patru persoane, iar 20% din cinci sau mai multe.

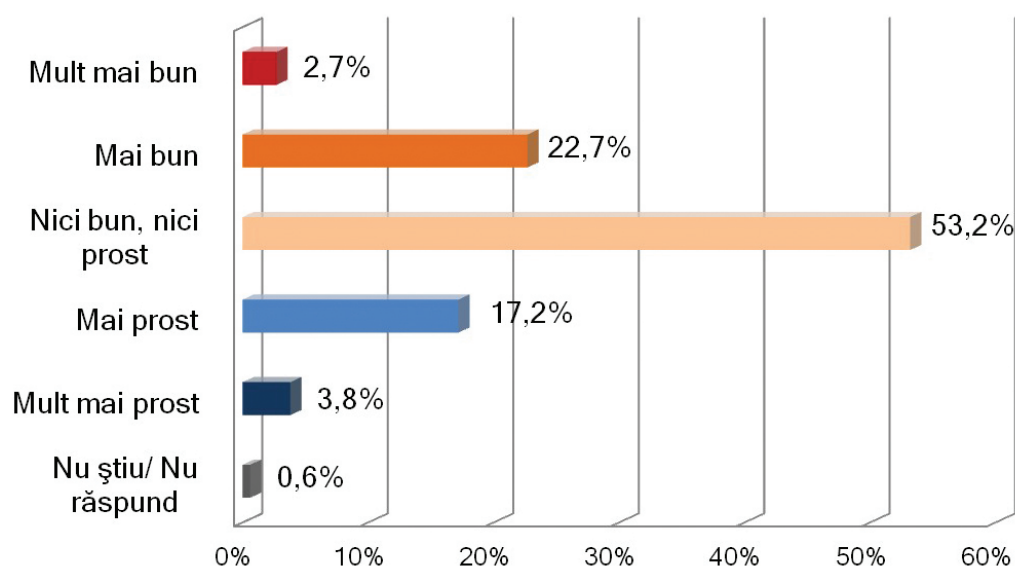
Majoritatea respondenților, 86% afirmă, referindu-se la statusul marital că sunt căsătoriți, iar 2% că trăiesc în comuniune consensuală. În aproximativ 11% din total eșantion (familii cu copii de vârstă școlară, mai mici de 18 ani) vorbim de familii monoparentale.

Aproximativ o pătrime dintre părinți apreciază că nivelul de trai actual este mai ridicat decât anul trecut, 53% că este similar, iar 21% că este mai scăzut.

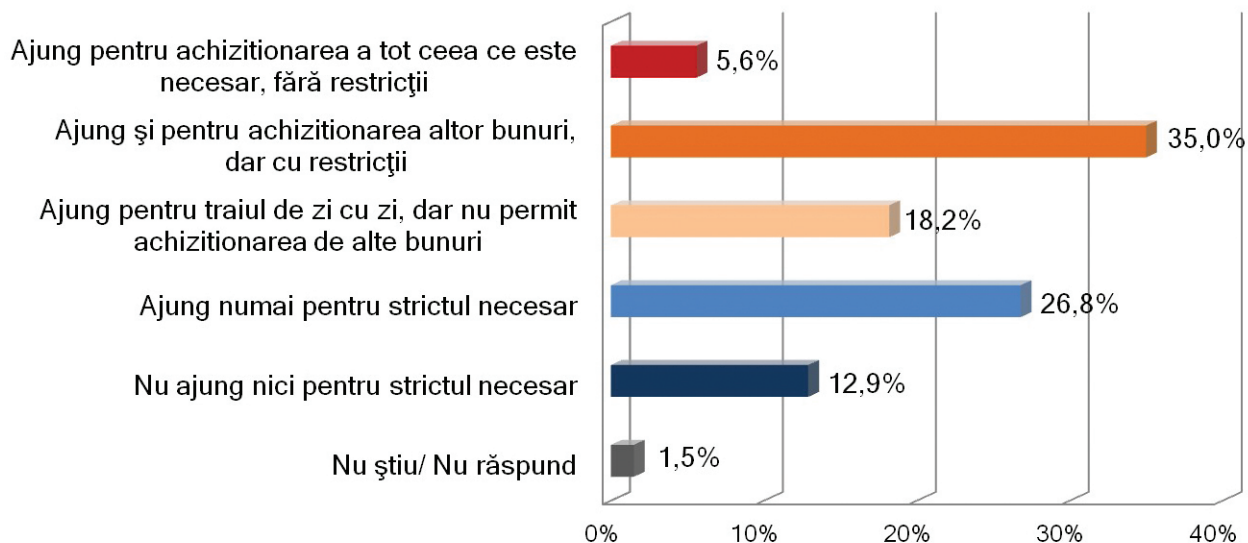
Din perspectiva necesităților de consum, 5.6% dintre respondenți apreciază că veniturile actuale le ajung pentru achiziționarea a tot ce este necesar, fără restricții, 35% că pot cumpăra diverse bunuri, dar cu restricții, iar 18.2% că își pot asigura traiul de zi cu zi, dar nu mai pot cumpăra alte bunuri. În același timp, aproape 27% dintre respondenți afirmă că veniturile le ajung numai pentru strictul necesar, iar 13% că nu le ajung nici pentru acest lucru.

⁴ ABUZUL ȘI NEGLIJAREA COPIILOR, Studiu sociologic la nivel național, București, 2013

Cum este nivelul dumneavoastră de trai actual comparativ cu anul trecut?

Cum apreciați veniturile actuale ale familiei în raport cu necesitățile?

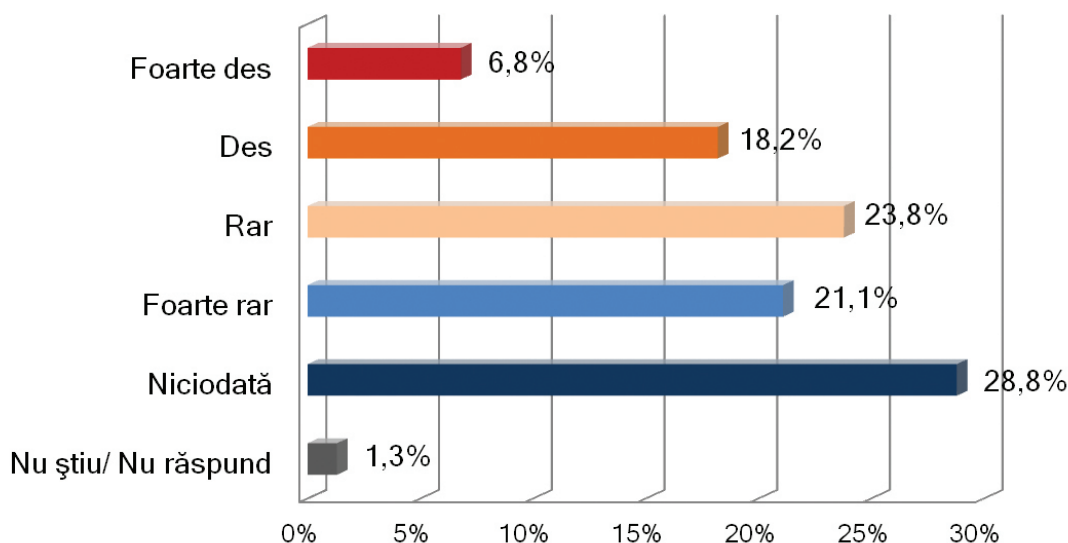
Din perspectiva dimensiunii gospodăriei, observăm că cele compuse din 5 sau mai mulți membri afirmă într-o măsură semnificativ mai mare că nu își pot asigura strictul necesar ($\chi^2(5) = 38.91, p < .01$).

Datele sunt similare în cazul familiilor monoparentale, aceste având într-o măsură semnificativă statistic mai ridicată dificultăți în asigurarea bunurilor de strictă necesitate ($\chi^2(5) = 37.44, p < .01$).

25% dintre părinți afirmă că se întâmplă des și foarte des să nu poată cumpăra copiilor bunurile necare, iar alți 30% că nu pot achiziționa (cu aceeași frecvență) alte lucruri (jucării, cărți). În același timp, 50% dintre respondenți menționează că nu pot asigura copiilor bunurile necesare, însă cu o frecvență mai redusă, respectiv rar și foarte rar.

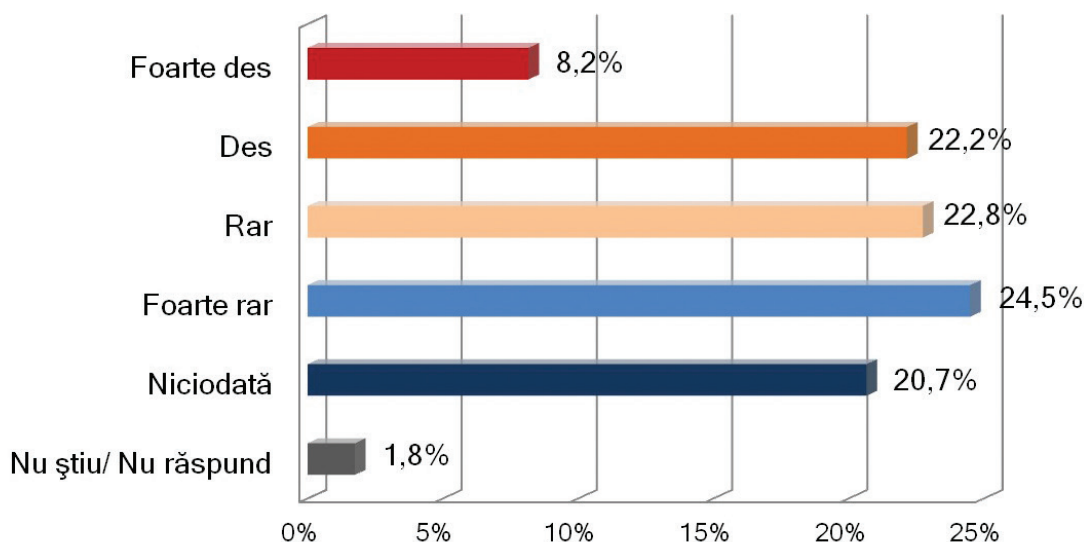
Analizând datele din perspectiva dimensiunii gospodăriei, observăm că familiile numeroase, formate din cinci membri sau mai mulți sunt puse mai frecvent atât în postura de a nu putea cumpăra copiilor bunurile necesare ($\chi^2(5) = 25.88, p < .01$), cât și în cea de a nu putea achiziționa alte lucruri pentru copii, precum jucării sau cărți ($\chi^2(5) = 28.59, p < .01$).

Cât de des se întâmplă să nu le puteți cumpăra copiilor dvs. bunurile necesare?

Situația se repetă în cazul familiilor monoparentale, acestea din urmă menționând într-o măsură semnificativă statistic mai ridicată că nu pot asigura copiilor bunurile de strictă necesitate, ($\chi^2(5) = 40.62$, $p < .01$) sau alte categorii de bunuri ($\chi^2(5) = 23.78$, $p < .01$).

Cât de des se întâmplă să nu puteți cumpăra alte lucruri (jucării, cărți etc.)?

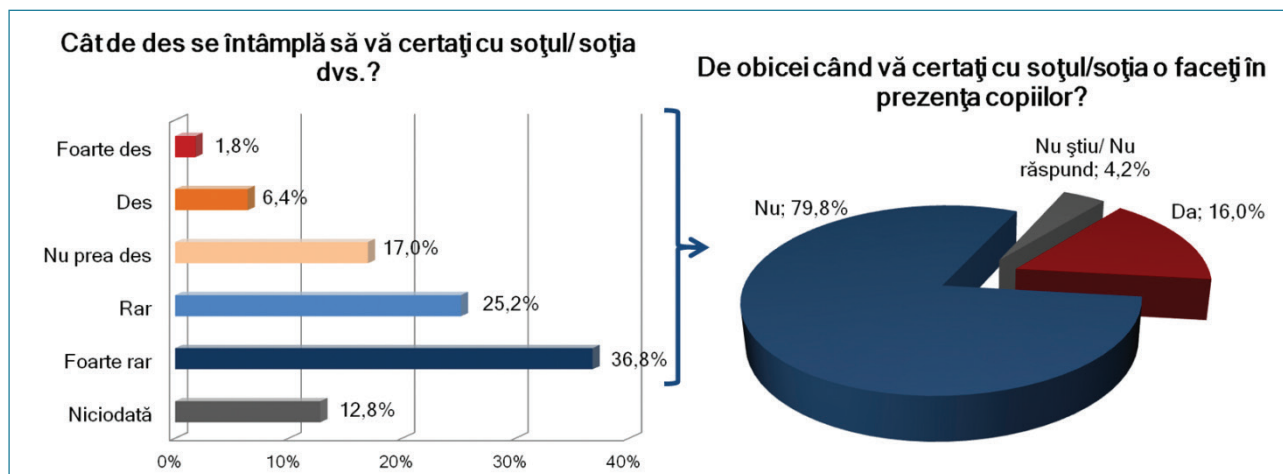
Mai mult decât atât, 46% dintre respondenți afirmă că s-a întâmplat să nu poată cumpăra alimente de bază (pâine, zahăr, ulei), 15% menționând că au pățit acest lucru cu frecvență ridicată sau foarte ridicată.

Și în acest caz, mai afectate sunt gospodăriile numeroase ($\chi^2(5) = 48.84$, $p < .01$), cele în care sunt mai mult de patru copii ($\chi^2(5) = 78.29$, $p < .01$) și familiile monoparentale ($\chi^2(5) = 20.06$, $p < .01$).

Diferențele subliniate mai sus se păstrează dacă analizăm datele din perspectiva mediului de rezidență, persoanele din rural afirmând că se întâmplă mai des, comparativ cu cele din urban să nu poată asigura copiilor bunurile necesare ($\chi^2(5) = 14.19$, $p < .05$) sau să nu poată cumpăra alimente de bază ($\chi^2(5) = 34.02$, $p < .01$).

Climatul familial

87% dintre părinți afirmă că s-a întâmplat să se certe cu soțul /soția, majoritatea acestora apreciind că acest lucru se întâmplă rar sau foarte rar (62%). Din totalul celor 87 de procente, 16% admit că s-a întâmplat să se certe în fața copiilor.

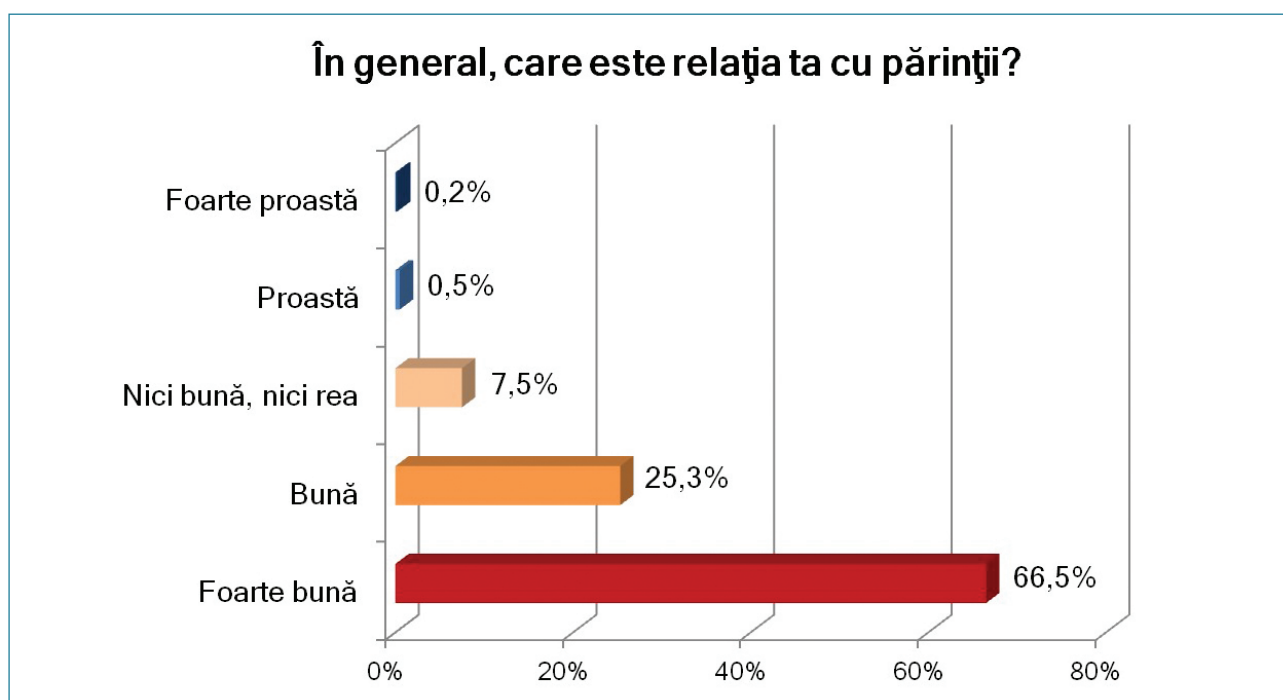
Procentele sunt similare cu cele din alte studii desfășurate de Organizația Salvați Copiii, spre exemplu în cazul „ABUZUL ȘI NEGLIJAREA COPIILOR, Studiu sociologic la nivel național, 2013”, 83% dintre părinți afirmă că se întâmplă să se certe cu partenerul, 14% menționând că fac acest lucru în fața copiilor.

Relația copiilor cu părinții

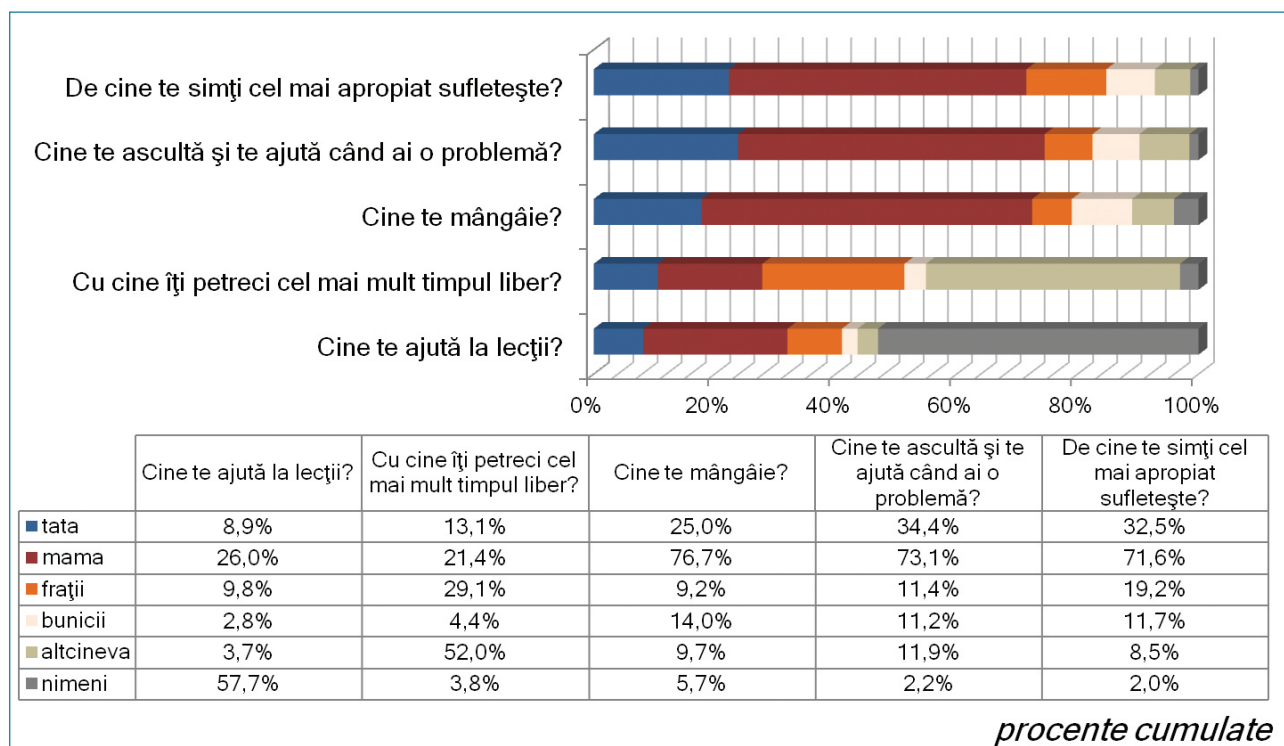
Marea majoritate a copiilor (91.8%) afirmă că au o relație bună sau foarte bună cu părinții.

Din perspectiva variabilelor demografice analizate, observăm că nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență, genul sau etnia copiilor care au răspuns la chestionare. Altfel spus, copii din rural descriu relația cu părinții similar cu cei din urban, fetele similar cu băieții etc.

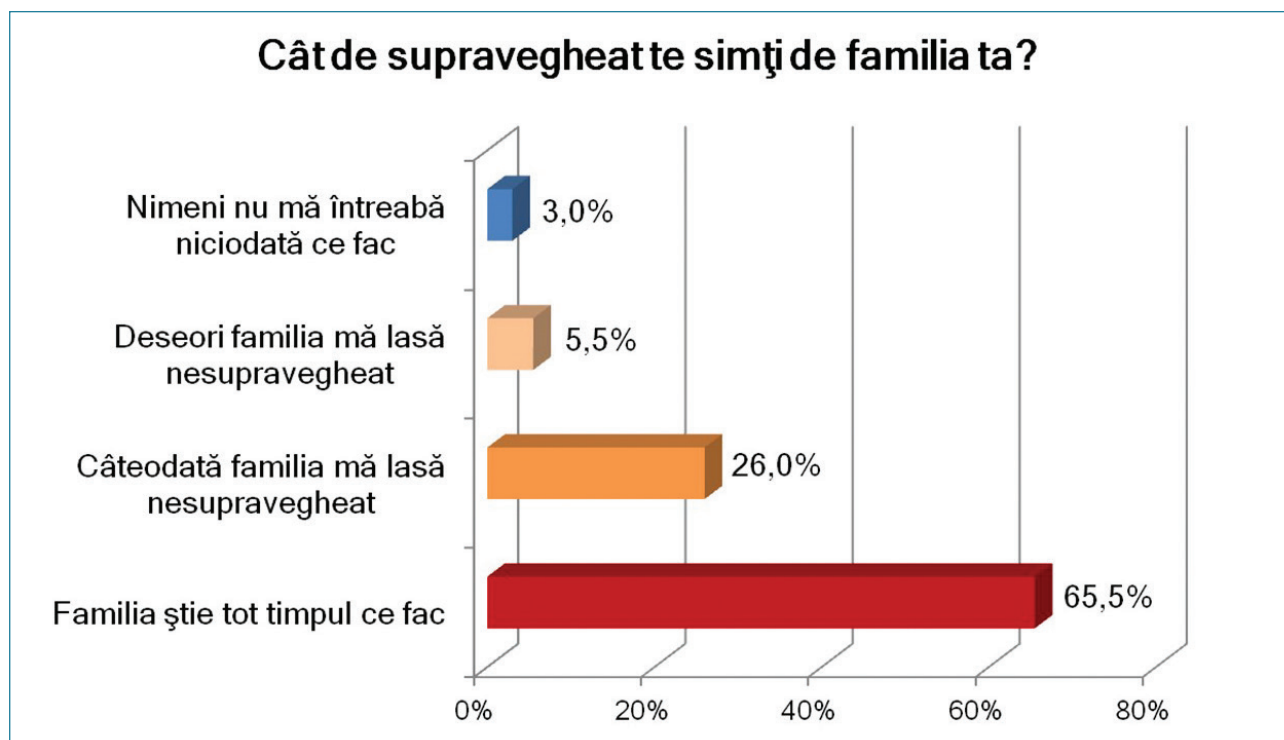
Dacă în cazurile descrise în paragraful de mai sus răspunsurile sunt similare pornind de la mediu, gen sau etnie, analizând datele pornind de la vârsta copiilor, mai exact ciclul de studii urmate, observăm că elevii din gimnaziu descriu această relație ca fiind foarte bună într-o măsură semnificativ mai mare comparativ cu cei din liceu ($\chi^2(4) = 48.79, p < .01$).

Referindu-se la diferite activități sau modalități de petrecere a timpului în familie, majoritatea copiilor afirmă că mama este cea care îi ascultă când au o problemă sau îi ajută la lecții (în cazul în care există cineva care îi ajută la pregătirea temelor).

Merită remarcat faptul că aproape 58% dintre elevi afirmă că nu îi ajută nimeni la pregătirea lecțiilor, procentul fiind de 72% în cazul liceenilor și 43% în cazul copiilor care urmează ciclul gimnazial. Diferența este semnificativă statistic ($\chi^2(5) = 121.10, p < .01$).

Întrebați cât de supravegheați se simt de către familia lor, 65.5% dintre elevi spun că „familia știe tot timpul ce fac”, în timp ce 26% că sunt lăsați câteodată nesupravegheați, iar 5.5% sunt deseori în această situație.

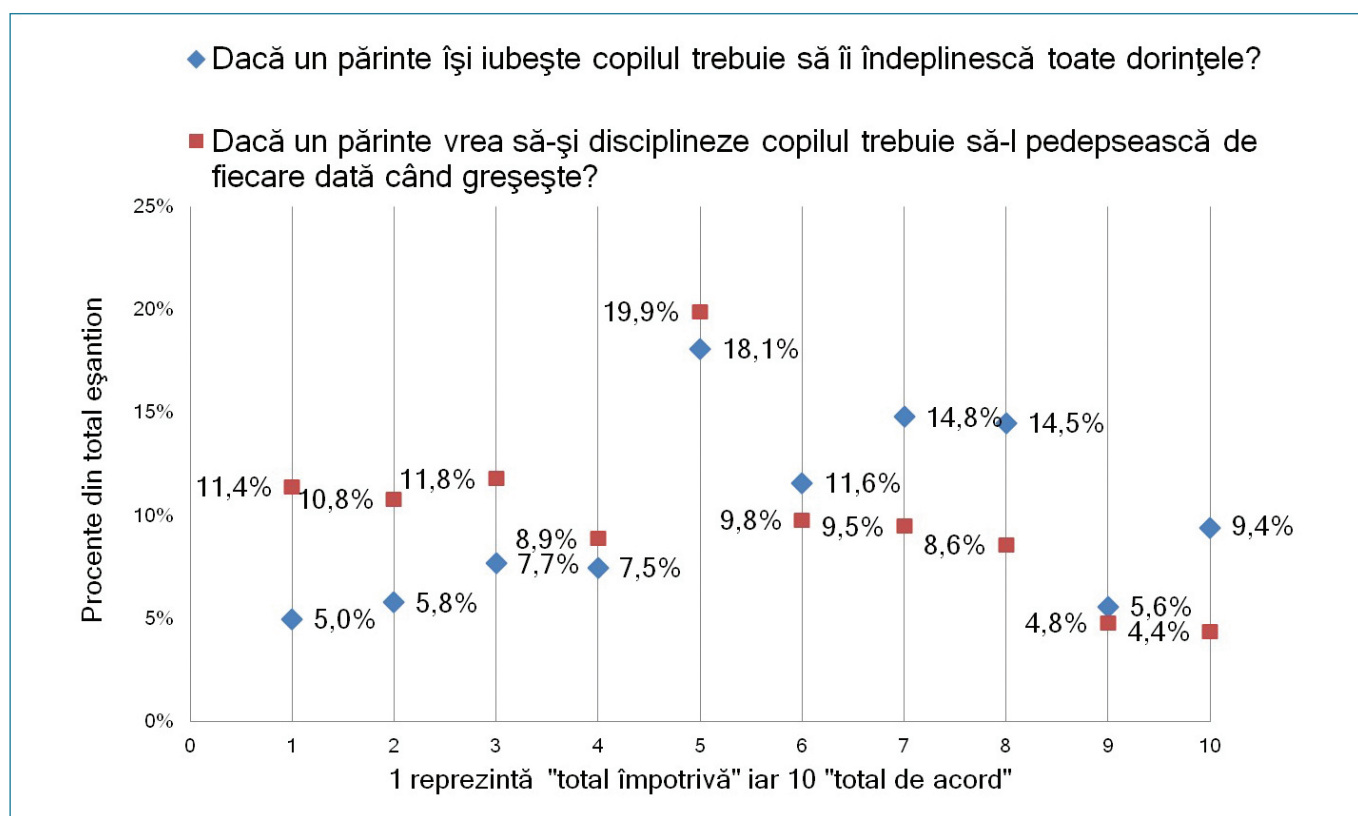
Luând în considerare genul respondenților, fetele afirmă într-o măsură semnificativă statistic mai mare, comparativ cu băieții că sunt supravegheate de familie ($\chi^2(3) = 38.36, p < .01$). De asemenea, elevii de liceu spun într-o măsură mai ridicată comparativ cu cei de gimnaziu că familia „deseori mă lasă nesupravegheat” sau că „nimeni nu mă întreabă niciodată ce fac” ($\chi^2(3) = 20.40, p < .01$).

Opiniile generale privind educația copiilor

Cei mai mulți părinți tind să manifeste un acord moderat față de afirmația „dacă un părinte își iubește copilul trebuie să îi îndeplinească toate dorințele”, cei mai mulți respondenți alegând valoarea de mijloc a scalei (modul statistic este 5), iar valoarea medie la nivelul întregului eșantion este 5,94.

Situația este similară și în cazul afirmației „dacă un părinte vrea să-și disciplineze copilul trebuie să-l pedepsească de fiecare dată când greșește”, cei mai mulți subiecți alegând valorare 5, media fiind cu un punct mai scăzută decât în cazul precedent, respectiv 4,85.

Procentual, 74% dintre părinți menționează un număr în intervalul 5 – 10, în cazul primei afirmații („dacă un părinte își iubește copilul trebuie să îi îndeplinească toate dorințele”) și 57% în cazul celei de a doua.

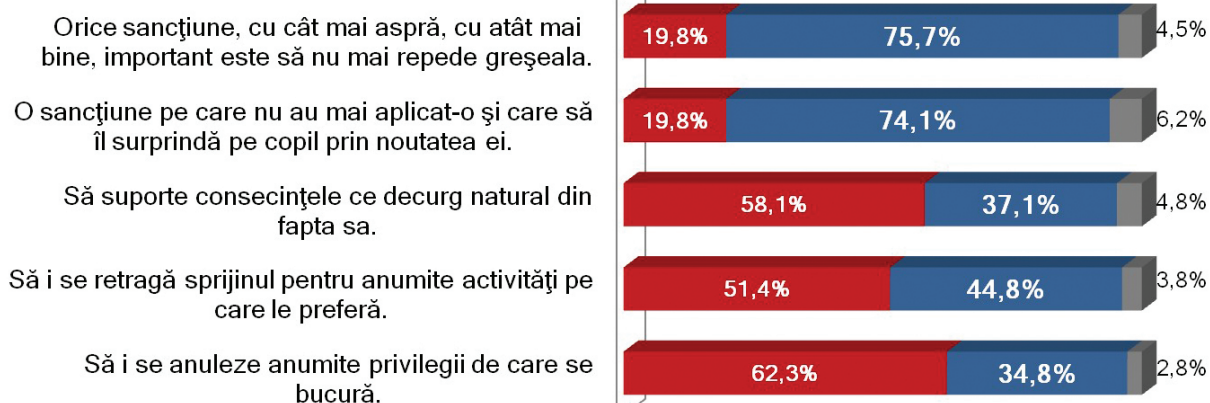
Analizând datele din perspectiva variabilelor socio-demografice (gen, venit, mediu de rezidență, dimensiunea gospodăriei) constatăm că nu există diferențe semnificative statistic la un nivel de încredere de 95%.

Referindu-se la sancționarea comportamentelor inadecvate ale copiilor, 62% dintre părinți sunt de acord cu anularea anumitor privilegii ca și mijloc de pedeapsă, în opinia a 58% dintre părinți copilul trebuie să suporte consecințele ce decurg natural din fapta sa, iar 51% spun că soluția este retragerea sprijinului pentru anumite activități pe care copilul le preferă.

De asemenea, aproximativ unul din cinci părinți consideră că, pentru comportamentele neadecvate ale copiilor, orice sancțiune este utilă, indiferent cât de aspră, important fiind să nu mai fie repetată greșeala.

În opinia dumneavoastră, ce sancțiuni trebuie aplicate copiilor pentru comportamente neadecvate?

■ Da ■ Nu ■ Nu știu/ Nu răspund

La o analiză mai în profunzime a datelor, observăm că nu există diferențe semnificative statistic, în cazul opiniilor privind sancționarea comportamentelor inadecvate din perspectiva genului respondenților, altfel spus, atât bărbații, cât și femeile, exprimă o opinie similară. Situația este asemănătoare raportând datele la dimensiunea gospodăriei, opiniile privind sancționarea comportamentelor inadecvate ale copiilor fiind similare atât în cazul respondenților care provin din gospodării mai numeroase (peste cinci persoane), cât și celor din familii compuse din mai puține persoane.

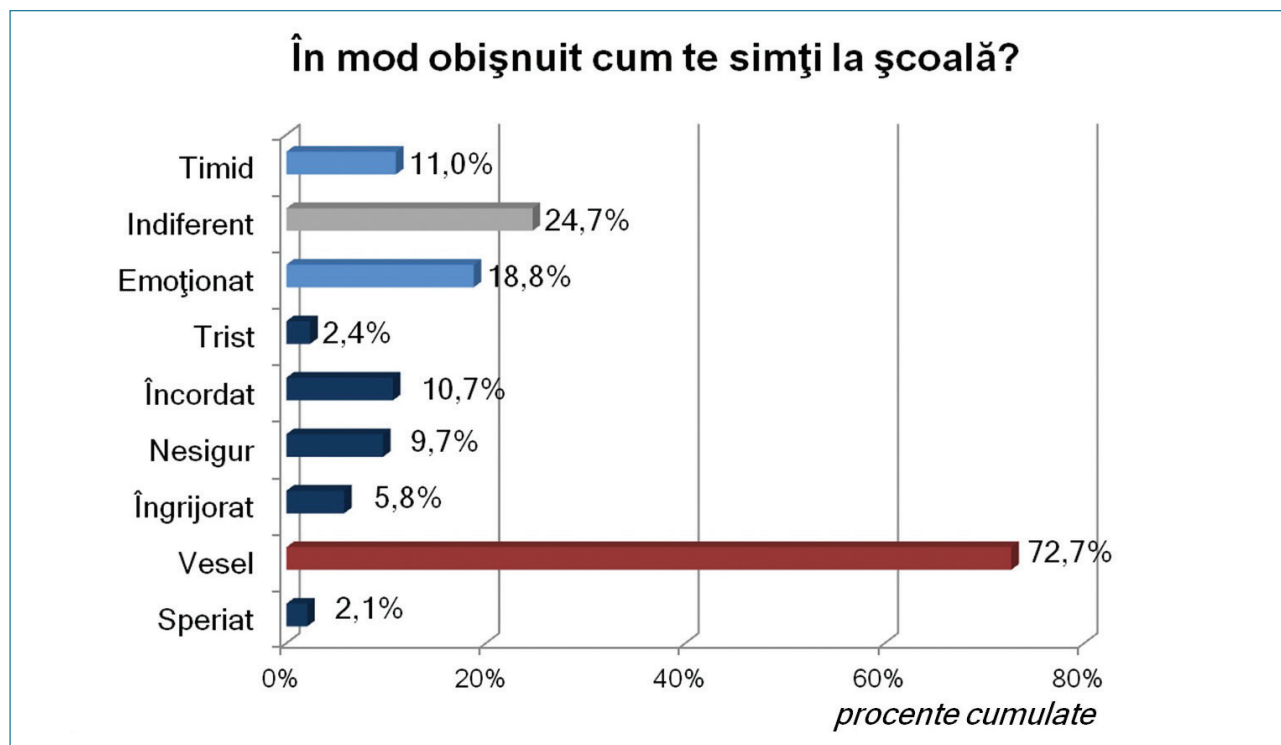
Totuși, în cazul afirmației „orice sancțiune, cu cât mai aspră cu atât mai bine, important e să nu mai repede greșeala” observăm că datele diferă din perspectiva venitului, în sensul în care persoanele cu venituri sub 1000 de lei sunt de acord într-o măsură semnificativ mai ridicată comparativ cu cele cu venituri mai ridicate ($\chi^2(6) = 23.88, p < .01$).

De asemenea, în cazul mediului de rezidență, chiar dacă în privința acordului sau dezacordului cu tipurile de sancțiuni care pot fi aplicate copiilor nu întâlnim diferențe semnificative statistic, observăm că persoanele din mediul rural aleg într-o măsură semnificativ mai mare ($p < .01$) varianta de răspuns „nu știu / nu răspund”.

SITUAȚIA ȘCOLARĂ A COPIILOR ȘI RELAȚIA PĂRINȚILOR CU ȘCOALA

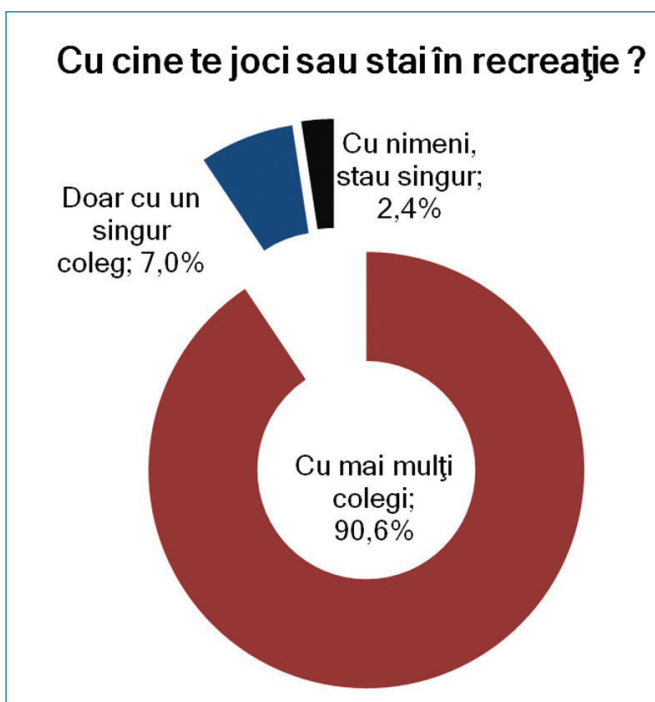
Opiniile copiilor

Majoritatea copiilor afirmă că se simt veseli la școală (73% dintre răspunsuri, procente cumulate între prima și a doua opțiune). Totuși, dacă în cazul primei opțiuni, majoritatea copiilor apreciază pozitiv timpul petrecut la școală, în cazul celei de a doua opțiuni sunt întâlnite aprecieri precum: indiferent (25%), emoționat (19%), timid (11%) încordat (11%), nesigur (10%) sau îngrijorat (6%).

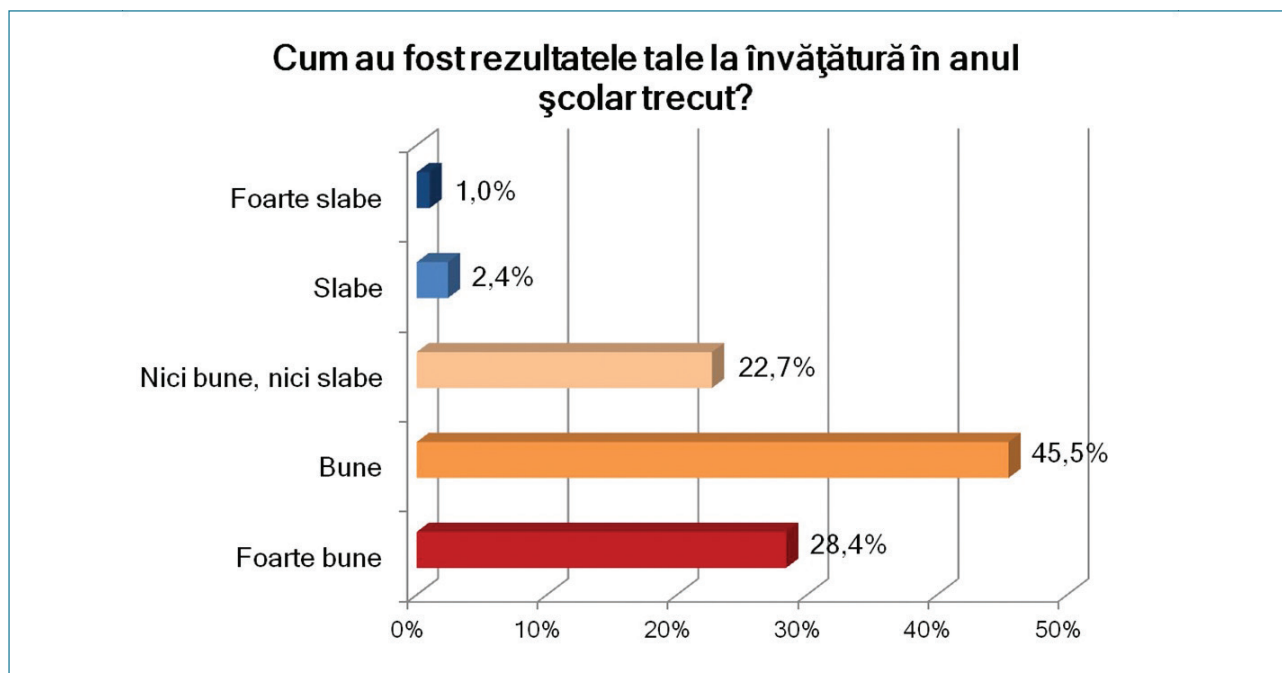

În afara orelor de studiu, marea majoritate a copiilor afirmă că își petrec timpul (sau se joacă) cu mai mulți colegi (90 de procente din cei care au răspuns la chestionare), 7% că fac acest lucru cu un singur coleg, iar 3% că stau singuri.

În cazul acestui ultim item analizat, observăm că fetele afirmă într-o măsură semnificativă mai mare că își petrec timpul / se joacă cu un(o) singur(ă) coleg / colegă ($\chi^2(2) = 8.85, p < .05$).

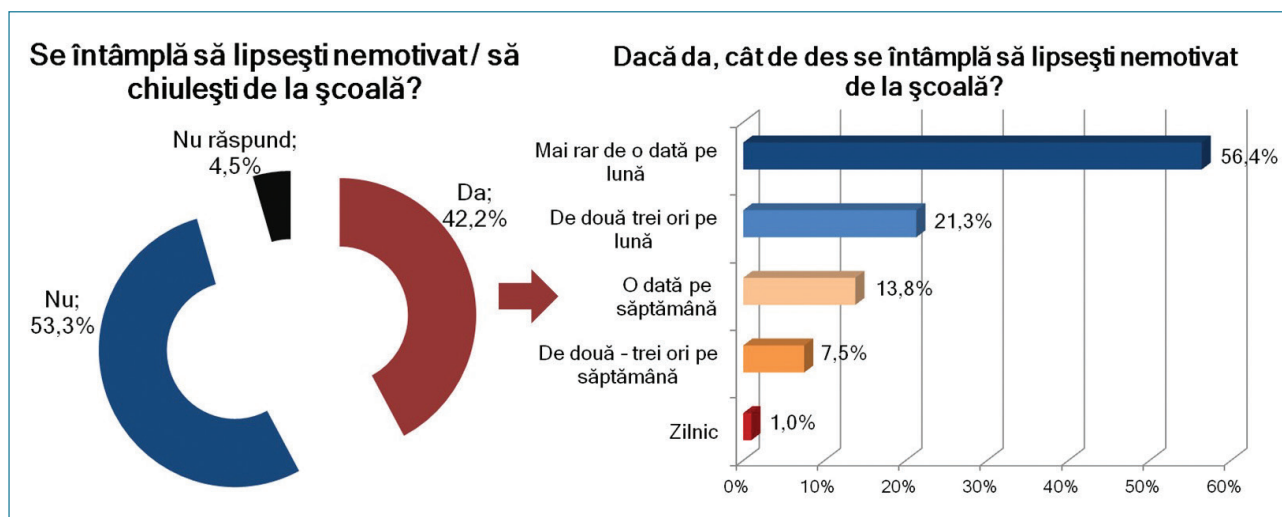

Referindu-se la rezultatele școlare din anul trecut, 74% dintre copiii afirmă că acestea au fost bune sau foarte bune, 23% că au fost medii iar 3% slabe sau foarte slabe.

Din perspectiva variabilelor socio-demografice, observăm că fetele consideră într-o măsură semnificativ mai ridicată că au rezultate bune la învățătură ($\chi^2(4) = 38.91, p < .01$), elevii din gimnaziu, comparativ cu cei din liceu ($\chi^2(4) = 36.03, p < .01$) și cei din mediul urban, comparativ cu cei din rural ($\chi^2(4) = 18.62, p < .01$).

Din totalul eșantionului, 42% dintre copii afirmă că se întâmplă să lipsească nemotivat / să chiulească de la școală, dintre aceștia 56% afirmând că fac acest lucru o dată pe lună sau mai rar, 21% de două / trei ori pe lună, iar 22% cel puțin o dată pe săptămână.

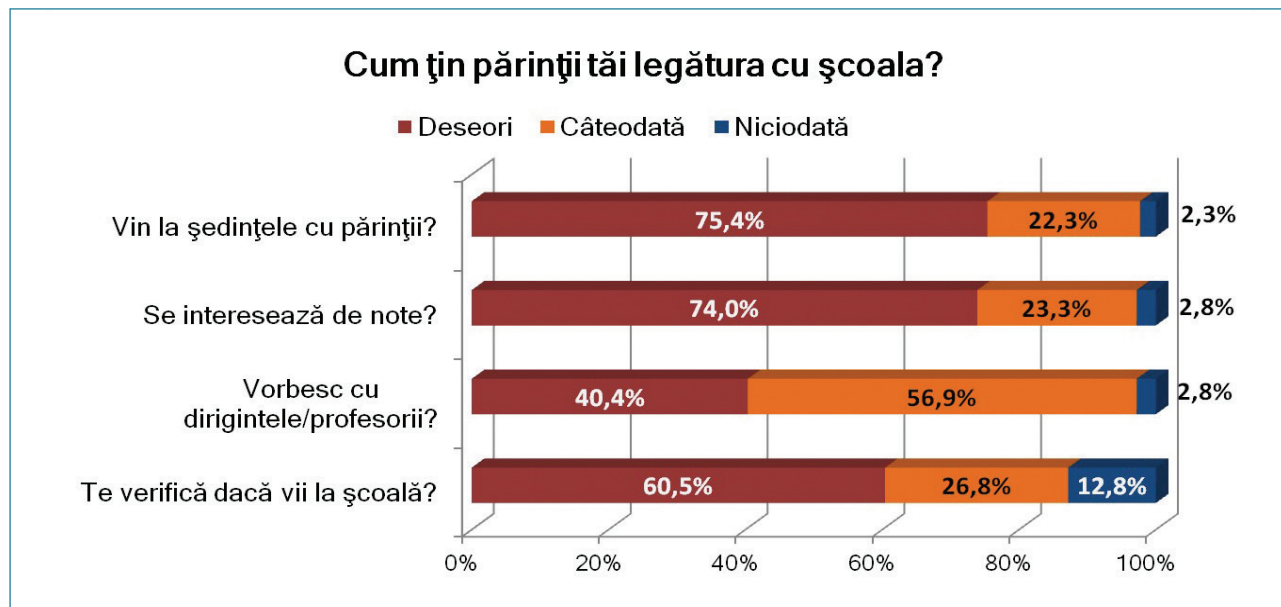
La o analiză mai detaliată, observăm că procentul băieților care afirmă că se întâmplă să chiulească de la școală este semnificativ mai ridicat comparativ cu cel al fetelor ($\chi^2(2) = 11.03, p < .01$), la fel cea a elevilor de liceu, prin raportare la cei care urmează gimnaziul ($\chi^2(2) = 80.32, p < .01$). Totodată frecvența cu care afirmă că lipsesc nemotivat de la școală respondenții de gen masculin și a cei de liceu este mai ridicată.

Marea majoritate a copiilor, peste 95%, afirmă că părinții lor vin la ședințele cu părinții și se interesează de note (aproximativ $\frac{3}{4}$ apreciind că fac acest lucru cu o frecvență ridicată). Copiii menționează că părinții lor vorbesc cu profesorii / dirigintele, însă în acest caz majoritatea afirmă că acest fapt se întâmplă „câteodată”. De asemenea, majoritatea respondenților afirmă că sunt verificați dacă vin la școală.

Pornind de la genul respondenților, constatăm că fetele afirmă că părinții lor se interesează de note cu o frecvență mai mare decât în cazul băieților ($\chi^2(2) = 24.29, p < .01$). În cazul celorlalte modalități prin care părinții țin legătura

cu școala, nu observăm diferențe semnificative din perspectiva genului, altfel spus opiniile exprimate de copiii sunt similare pornind de la această dimensiune.

O altă dimensiune pornind de la care remarcăm diferențe semnificative statistic este ciclul de studii pe care îl urmează copiii. Astfel, cei din gimnaziu afirmă într-o măsură mai mare comparativ cu cei din liceu că părinții lor vin mai des la ședințe, că se interesează de note, păstrează legătura cu dirigințele / profesorii sau că îi verifică dacă merg la școală ($p < .01$).

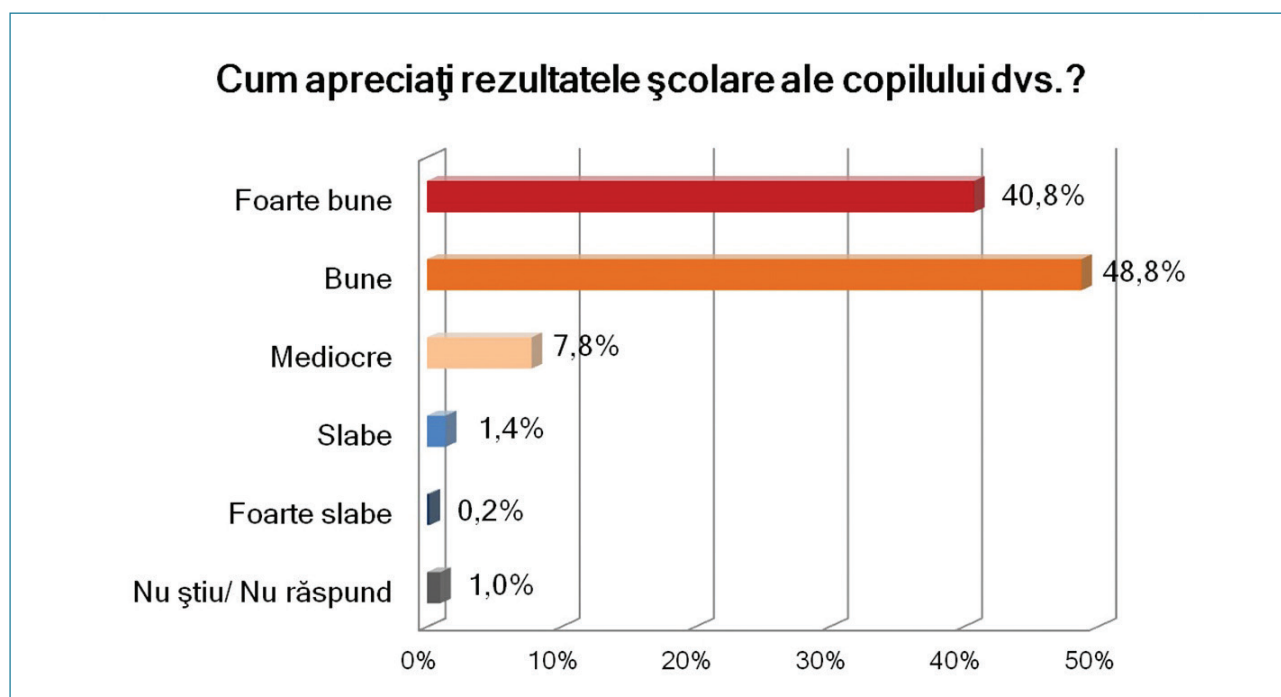

Opiniile părinților

În opinia majorității părinților, copilul / copiii lor frecventează școala cu regularitatea (98% dintre respondenți).

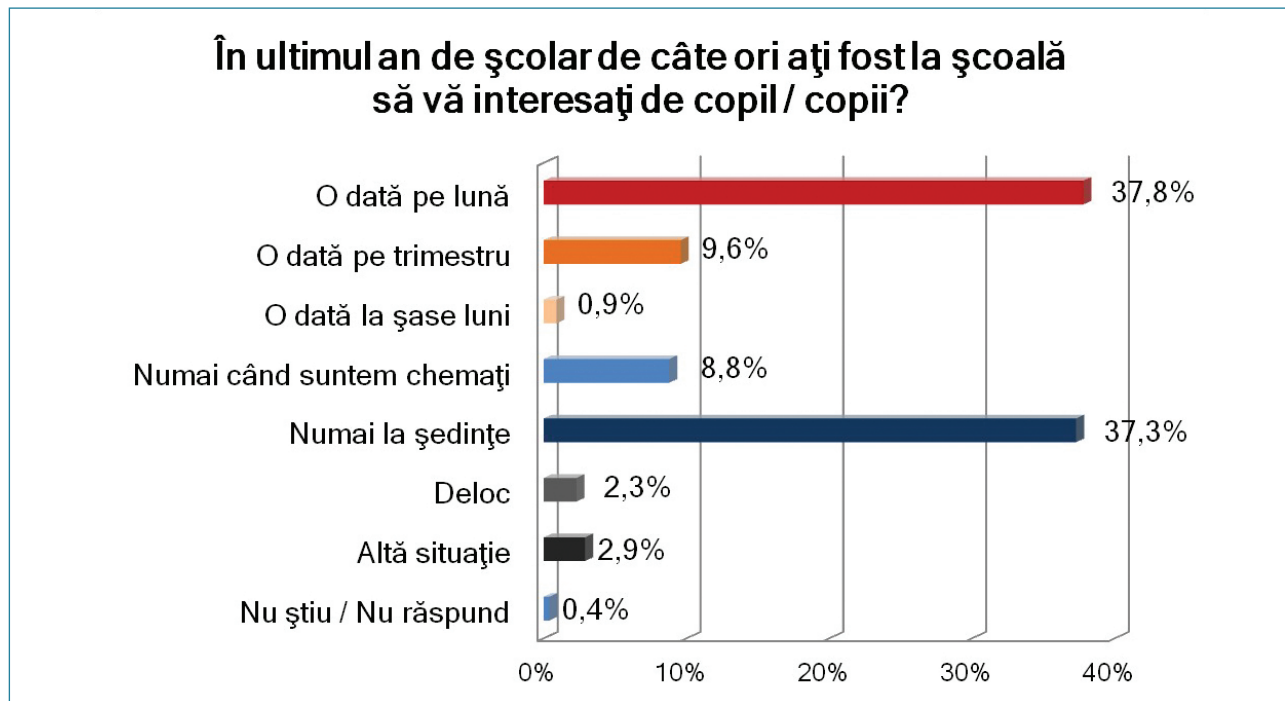
Doar 2 procente dintre părinți afirmă că se întâmplă să lipsească regulat copilul lor de la școală. Procentul acestora este prea mic pentru a prezenta o analiză statistică a motivațiilor pentru care copilul nu merge la școală, totuși putem menționa principalele categorii de răspunsuri, fără o ierarhizare a acestora. Astfel, întâlnim cazuri în care acesta trebuie să lucreze pentru a aduce bani în casă, trebuie să aibă grijă de frații mai mici sau să ajute la treburile casnice, se îmbolnăvește des sau nu vrea să meargă la școală.

Referindu-se la rezultatele școlare ale copiilor, aproape 90% dintre părinți afirmă că acestea sunt bune sau foarte bune, 8% că sunt mediocre și 2% că sunt slabe sau foarte slabe.

La o analiză mai în detaliu a datelor, observăm că părinții din mediul urban tind să aprecieze ca fiind foarte bune rezultatele copiilor, cei din mediul rural menționând majoritar că acestea sunt bune ($\chi^2(5) = 11.06$, $p < .05$). La fel este cazul respondenților care provin din gospodării sub 5 persoane ($\chi^2(5) = 14.17$, $p < .01$) și a celor cu venituri ridicate ($\chi^2(15) = 67.87$, $p < .01$).

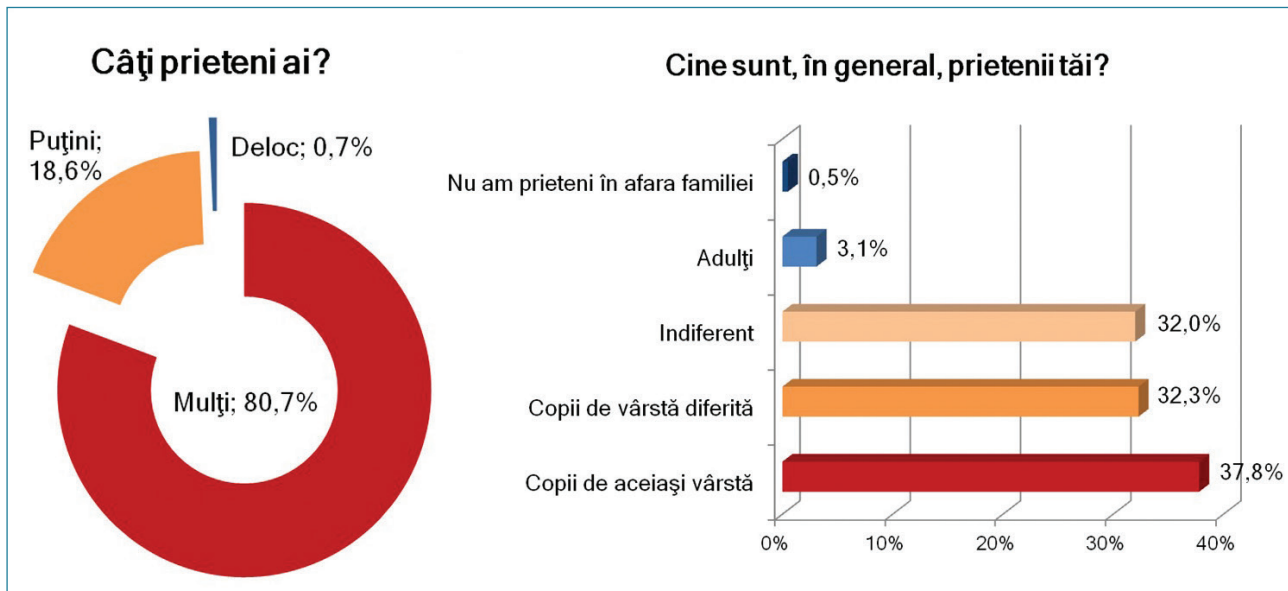
Referindu-se la frecvența cu care merg la școală să se intereseze de copii, 38% dintre părinți afirmă ca fac acest lucru o dată pe lună, iar alți 37% numai la ședințe. În același timp, 9% dintre respondenți spun că merg la școală să se intereseze de copii doar dacă sunt chemați.

Observăm că, din perspectiva genului, femeile sunt cele care păstrează într-o măsură mai mare legătura cu școala copilului, comparativ cu bărbații ($\chi^2(8) = 25.98$, $p < .01$). De asemenea, respondenții din mediul rural, afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au fost la școală, în ultimul an, pentru a se interesa de copii doar atunci când au fost chemați ($\chi^2(8) = 27.49$, $p < .01$), la fel făcând și cei care provin din gospodării numeroase, compuse din mai mult de cinci persoane ($\chi^2(8) = 23.03$, $p < .01$).

GRUPUL DE PRIETENI

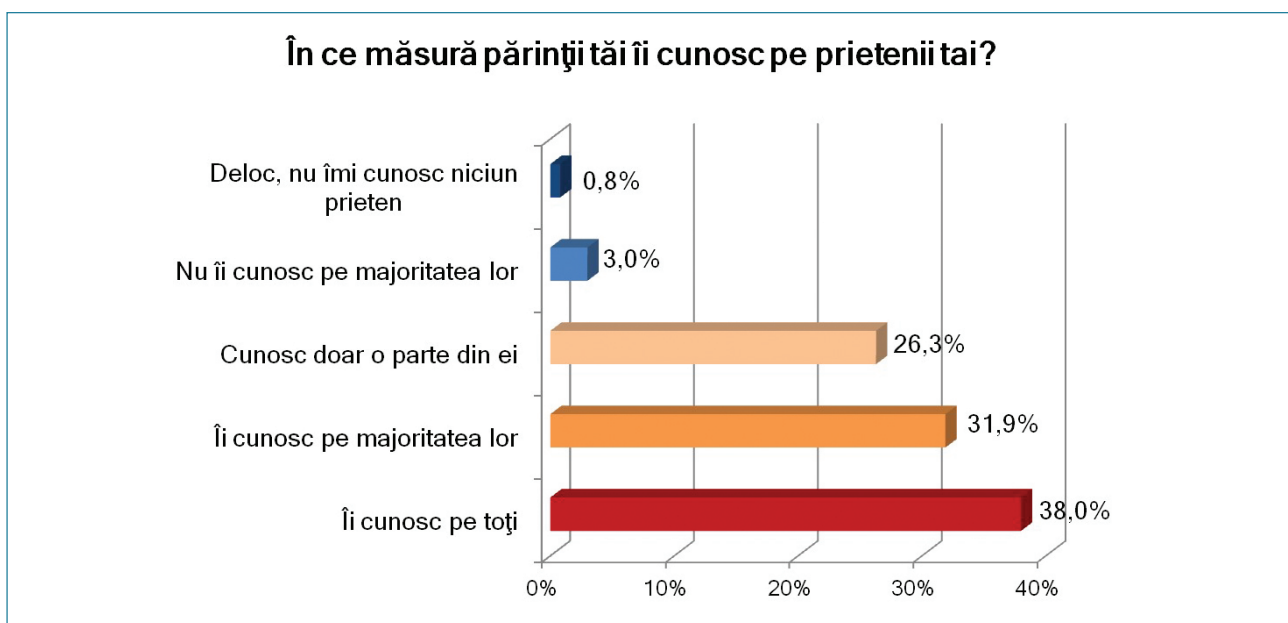
Majoritatea copiilor (81%) apreciază că au mulți prieteni, aceștia din urmă fiind atât copii de aceeași vârstă cât și de vârste diferite. Doar 3% dintre cei care au declarat că au prieteni, spun că aceștia sunt adulți și sub 1% că nu au prieteni în afara familiei.

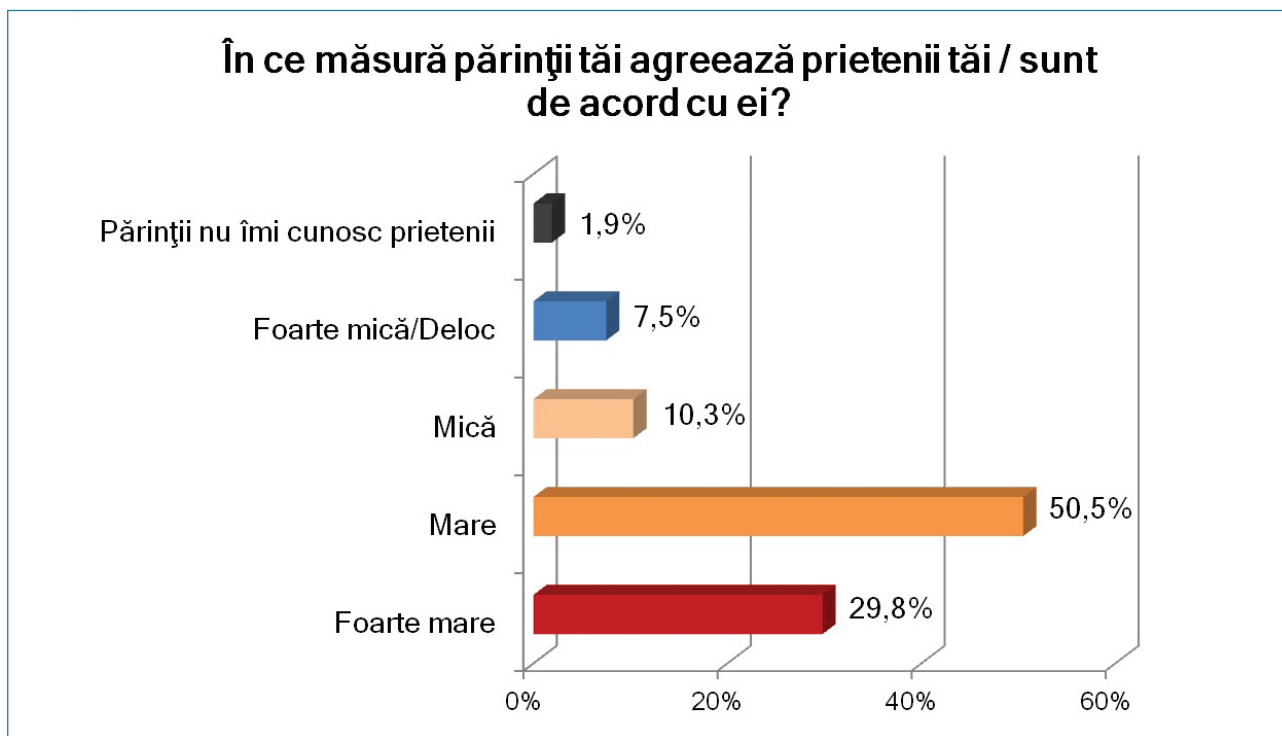
Din perspectiva variabilei gen, observăm că fetele afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au puțini / puține prieteni / prietene ($\chi^2(2) = 16.30, p < .01$). De asemenea, copiii care provin din mediul rural, afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au mulți prieteni ($\chi^2(2) = 14.18, p < .01$), la fel spunând și elevii de gimnaziu ($\chi^2(2) = 63.59, p < .01$).

Indiferent că afirmă că au un grup numeros de prieteni sau unul redus, aproximativ 70% dintre copiii spun că părinții îi cunosc pe toți sau pe majoritatea prietenilor lor. Merită subliniat că fetele afirmă într-o mai mare măsură că părinții le cunosc prietenii sau prietenele ($\chi^2(4) = 20.53, p < .01$), la fel și elevii de gimnaziu ($\chi^2(4) = 84.47, p < .01$).

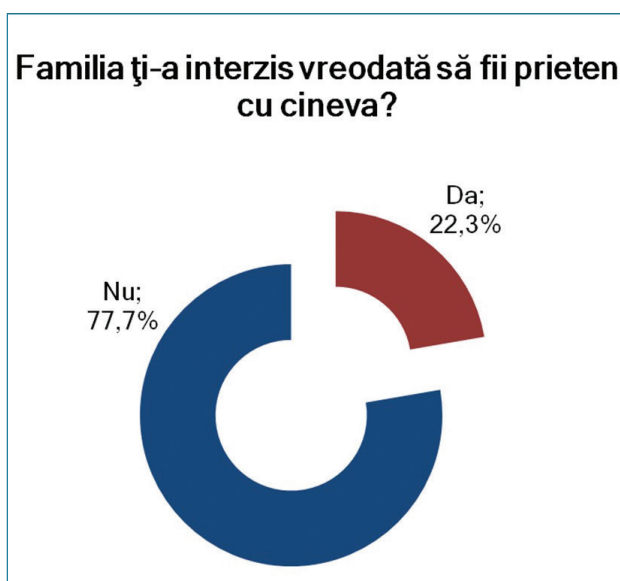
În ceea ce privește opinia părinților despre grupul lor de prieteni, majoritatea copiilor (80% din totalul eșantionului) afirmă că părinții le agreează amicii, în mare sau foarte mare măsură.

Luând în considerare genul respondenților, observăm că băieții afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că părinții nu sunt de acord cu prietenii lor ($\chi^2(4) = 27.63$, $p < .01$). Cum era de așteptat, situația este similară în cazul liceenilor, aceștia afirmând într-o măsură mai mică că părinții le agreează grupul de prieteni ($\chi^2(4) = 19.98$, $p < .01$).

Majoritatea copiilor, 78% dintre aceștia, afirmă că nu s-a întâmplat ca familia să le interzică să fie prieteni cu cineva. Dintre cei 22% care afirmă opusul, majoritatea spun că motivul pentru care părinții le-au interzis să fie prieten cu cineva a fost că aceștia din urmă au considerat că sunt un anturaj nepotrivit.

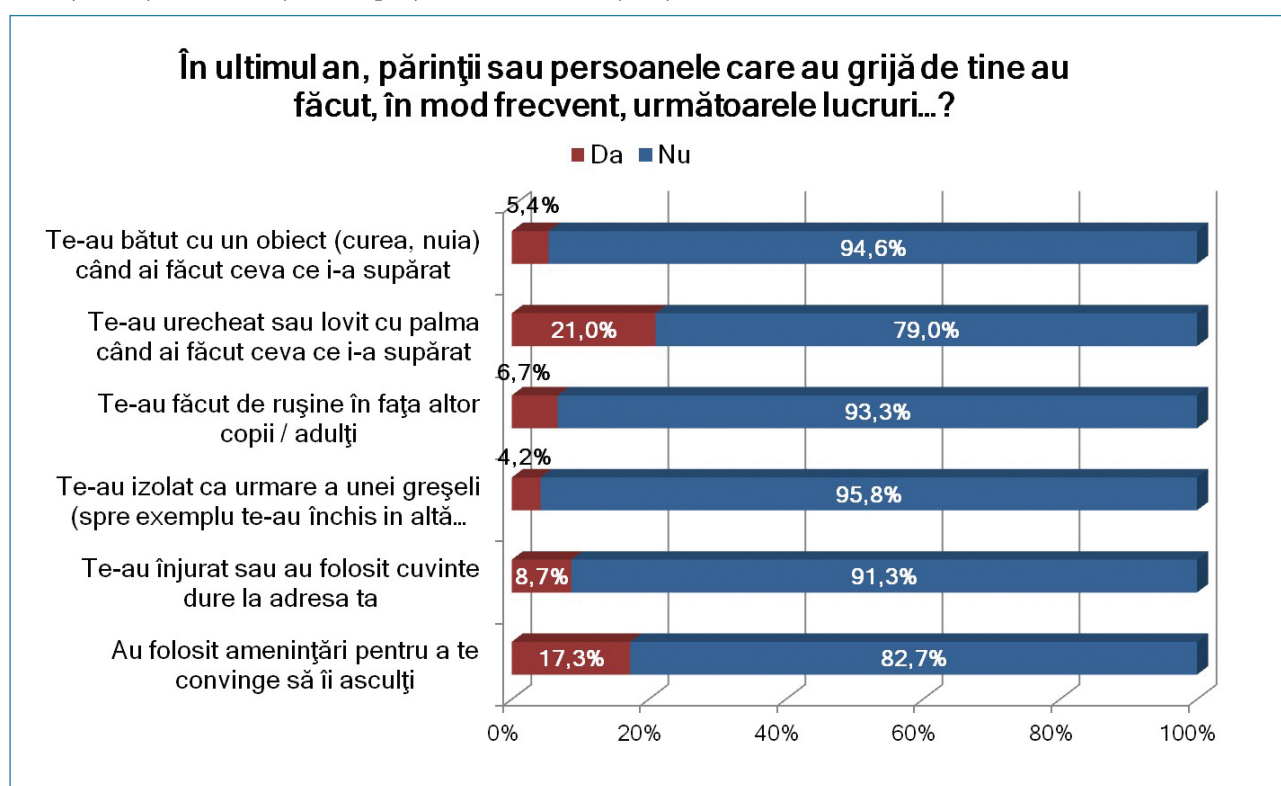

ABUZUL ȘI COMPORTAMENTELE DE PEDEPSIRE A COPILULUI

Referindu-ne la diferitele forme ale abuzului, emoțional sau fizic, de la nivelul familiei, trebuie menționat că studiul de față nu și-a propus să ofere o incidență a acestora, ci să sublinieze, dacă anumite tipuri de abuz cărora copiii le sunt victimă sunt asociate diferitelor comportamente de tip bullying măsurate⁵.

Totodată, trebuie avut în vedere că facem referire la comportamente abuzive percepute de respondenți ca fiind frecvente și care au avut loc în ultimul an.

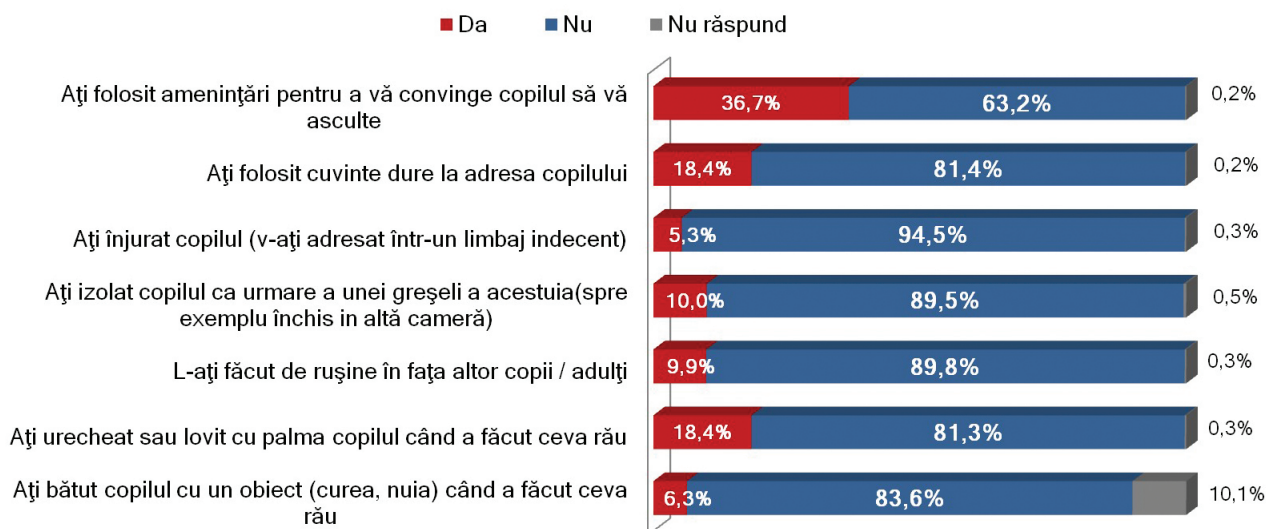
Astfel, 21% dintre copiii spun că au fost urecheați sau loviți cu palma, în mod frecvent, de părinți sau persoanele care au grijă de ei în ultimul an, iar 5% că au fost bătuți cu diverse obiecte. În același timp, 7% afirmă că au fost umiliți în fața altor adulți sau copii și 9% că au fost înjurați sau au fost folosite cuvinte dure la adresa lor.

În ceea ce privește răspunsurile oferite de părinți, observăm că aproximativ 18% spun s-a întâmplat frecvent, în ultimul an să urechească sau să lovească cu palma copilul când acesta a făcut ceva rău, iar 6% că l-au bătut cu un obiect (curea, nuia) când într-o situație similară. În cazul acestui ultim item (abuz fizic grav), observăm că aproximativ 10% dintre părinți preferă să nu răspundă, procentul celor care fac în mod real acest lucru (bat copilul folosind diverse obiecte) putând fi semnificativ mai ridicat.

⁵ Analiza detaliată a asocierii între abuz în familie și bullying este disponibilă în capitolul următor

În ultimul an, dumneavoastră (sau soțul / partenerul dvs.) ați făcut, în mod frecvent, următoarele lucruri?

Referindu-ne la datele statistice disponibile⁶, observăm că procentul părinților care afirmă ca au lovit cu palma sau au urecheat copilul în mod frecvent, este identic cu cel al părinților care spuneau că sunt de acord ca un părinte să utilizeze bătaia atunci când copilul greșește (în cazul studiului privind incidența abuzului și a neglijării, desfășurat de Organizația Salvați Copiii în 2013).

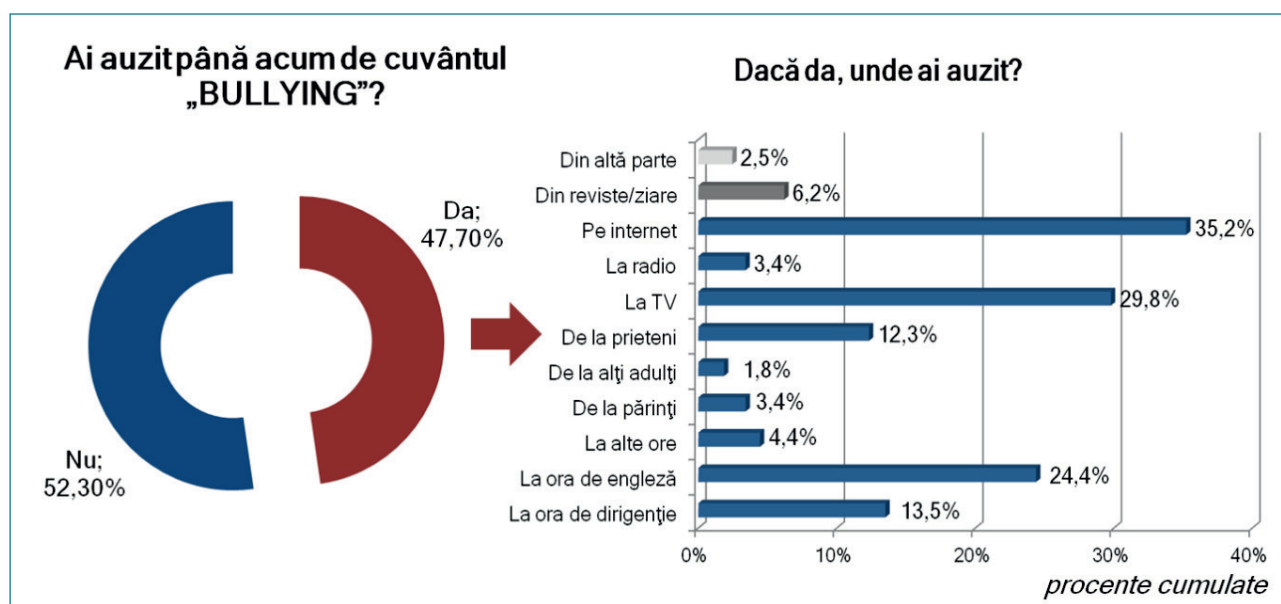
⁶ ABUZUL ȘI NEGLIJAREA COPIILOR, Studiu sociologic la nivel național, București, 2013

DIMENSIUNEA CANTITATIVĂ A BULLYING-ULUI

Notorietatea termenului

Întrebați dacă au auzit de termenul „bullying”, 48% dintre copii răspund afirmativ, în timp ce 52% spun că nu au auzit / nu cunosc termenul. Dintre cei care afirmă că au auzit, 35% au făcut acest lucru pe internet, 30% la televizor, 24% la ora de engleză, iar 13% la ora de dirigenție.

Referindu-se la ce înțeleg prin bullying, majoritatea celor care au auzit de termen, spun că este o formă de agresiune, fizică sau verbală (25%), de batjocură sau umilire (14%) sau de hartuire (13%).

Raportat la genul respondenților, observăm că 51% dintre fete afirmă că au auzit de bullying, comparativ cu 44% dintre băieți. Diferența este semnificativă statistic, ($\chi^2(1) = 4.98, p < .05$).

Termenul este mai cunoscut în mediul urban, 51% dintre copii care locuiesc în orașe sau municipii răspundând afirmativ la întrebarea dacă au auzit de cuvântul „bullying”, comparativ cu 43% dintre respondenții din rural. De asemenea, diferența este semnificativă statistic, ($\chi^2(1) = 5.30, p < .05$).

Totodată, notorietatea termenului este mai ridicată în rândul elevilor de liceu (57%) comparativ cu cei de gimnaziu (37%) ($\chi^2(1) = 39.53, p < .01$).

Bullying-ul în rândul copiilor

Comportamentele de tip bullying au fost măsurate pornind de la trei dimensiuni, respectiv autor al acțiunii (agresor), țintă a acțiunii (victimă) și martor, pe fiecare dintre acestea fiind măsurate diferite acțiuni asociate bullying-ului, precum: excluderea sau amenințarea cu excluderea din grup, amenințarea cu violență fizică, umilirea, distrugerea bunurilor, violență fizică.

Pentru a simplifica analiza ulterioară a datelor, răspunsurile au fost recodificate, în termeni de absența sau prezența unei acțiuni sau comportament. Astfel, variantele de răspuns „foarte des / des”, „nici des nici rar”, „foarte rar / rar”⁷ au fost interpretate ca și comportamente de tip bullying dar „niciodată” ca lipsa unui astfel de act. Analiza diferențială a datelor urmărește această abordare, în cazul tuturor celor trei dimensiuni descrise mai sus: agresor, victimă și martor.

⁷ Vezi tabelul 1

Datele statistice au fost analizate pornind atât de la variabile socio-demografice (genul, etnia, mediul de rezidență, vârsta, ciclul de studiu), cât și de la alte tipuri de date statistice descrise anterior în acest studiu (situația familială, climatul familial, relația copiilor cu familia, situația școlară și grupul de prieteni).

Comportamente de tip bullying în care copilul este inițiator al acțiunii (agresor)

Tabelul 1. Procente din totalul copiilor care afirmă ca au fost autori al acțiunii.

Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?	Foarte Des / Des	Nici des nici rar	Foarte Rar / Rar	Niciodată	Nu știi/Nu răspun
Comportamente pe care tu le ai față de alți copii					
Să spui altor copiii să nu se joace cu un anumit copil.	6,1%	5,4%	16,6%	68,1%	3,9%
Să interzici unui alt copil să participe la activitățile grupului din care faceți parte.	3,9%	3,2%	15,7%	74,1%	3,1%
Să ameninți că dai afară din grup un alt copil dacă nu face ce îi ceri.	3,1%	3,4%	11,3%	78,3%	3,8%
Să ameninți că lovești sau bați un alt copil.	3,6%	2,6%	15,9%	74,7%	3,2%
Să umilești / să faci de rușine un alt copil.	2,8%	2,6%	13,3%	78,2%	3,1%
Să răspândești zvonuri cu privire la alți copii.	2,0%	3,3%	19,2%	72,5%	3,1%
Să distrugi lucrurile unui alt copil dacă te-au supărat pe el.	1,6%	1,7%	9,4%	84,4%	2,9%
Să împingi sau să îmbrâncești alți copii.	2,9%	3,5%	19,0%	72,0%	2,7%
Să rănești ușor alți copii prin comportamente fizice (să lovești ușor, să ciupești, să muști etc.).	4,7%	4,8%	20,4%	67,4%	2,7%
Să bați alți copii.	2,3%	2,1%	11,2%	81,1%	3,3%

Comportamente ce vizează excluderea unui alt copil din grup:

În ceea ce privește excluderea unui alt copil din grup, observăm că între 18 și 28 de procente dintre respondenți spun că au inițiat o astfel de acțiune, frecvența acestuia fiind descrisă în tabelul 1.

Analizând datele din perspectiva **genului, mediului și ciclului de studiu urmat** de respondenți, în cazul comportamentelor descrise mai sus, putem observa că:

- „Să spui altor copiii să nu se joace cu un anumit copil.”
 - este mai probabil ca băieții să facă acest lucru, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 26.61$, $p < .01$, $\Phi = .16$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență, atât copiii din mediul urban, cât și cei din rural afirmând că fac acest lucru într-o măsură similară;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au cerut acest lucru, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 12.07$, $p < .01$, $\Phi = .10$, $p < .01$.
- „Să interzici unui alt copil să participe la activitățile grupului din care faceți parte.”
 - este mai probabil ca băieții să interzică unui alt copil să participe la activitățile grupului, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 34.47$, $p < .01$, $\Phi = .18$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență, atât copiii din mediul urban, cât și cei din rural afirmând că fac acest lucru într-o măsură similară;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au exclus din grup un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 6.27$, $p < .05$, $\Phi = .08$, $p < .05$.
- „Să ameninți că dai afară din grup un alt copil dacă nu face ce îi ceri.”
 - este mai probabil ca băieții să amenințe un alt copil cu excludere din grup, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 30.49$, $p < .01$, $\Phi = .17$, $p < .01$;

- nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență, atât copiii din mediul urban, cât și cei din rural afirmând că fac acest lucru într-o măsură similară;
- liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au amenințat cu excluderea din grup un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 16.51$, $p < .01$, $\Phi = .13$, $p < .01$.

Luând în considerare situația financiară a familiei de proveniență, este mai probabil ca respondenții care afirmă că provin din familii „mai bogate decât a majorității copiilor” să ceară excluderea din grup a unui copil. $\chi^2(2) = 10.23$, $p < .01$.

O altă dimensiune pornind de la care constatăm diferențe semnificative statistic în ceea ce privesc comportamentele de excludere din grup, este cea a relației părinților cu școala, astfel copiii ai căror părinți nu vin niciodată la ședințele cu părinții afirmă într-o măsură mai ridicată că au cerut ca un alt copil să fie exclus din grupul de egali, $\chi^2(2) = 14.73$, $p < .01$.

Totodată, **abuzul fizic ușor asupra copilului**, în familia de proveniență (urecheat sau lovit ușor cu palma) este asociat semnificativ cu comportamente de tip bullying. Astfel, copiii care afirmă că au fost loviți cu palma sau urecheați de părinți spun într-o măsură semnificativ mai mare că:

- au spus altor copii să nu se mai joace cu un anumit copil, $\chi^2(1) = 27.28$, $p < .01$, $\Phi = .16$, $p < .01$;
- au interzis unui alt copil să participe la activitățile grupului din care fac parte, $\chi^2(1) = 21.10$, $p < .01$, $\Phi = .14$, $p < .01$;
- au amenințat că dau afară din grup un alt copil dacă nu face ceea ce i-au cerut, $\chi^2(1) = 28.50$, $p < .01$, $\Phi = .16$, $p < .01$;

De asemenea, abuzul fizic grav asupra copilului, în familia de proveniență (bătaie cu obiecte), crește șansele ca aceștia să fie agresori în cazul comportamentelor de tip bullying. Altfel spus, copiii care afirmă ca au fost bătuți cu obiecte menționează într-o măsură mai ridicată că au cerut altor copii să excludă din grup pe cineva ($\chi^2(1) = 22.48$, $p < .01$, $\Phi = .15$, $p < .01$), că au exclus ei înșiși alt copil din grup ($\chi^2(1) = 8.29$, $p < .01$, $\Phi = .9$, $p < .01$), sau că au amenințat un alt copil cu excluderea ($\chi^2(1) = 4.71$, $p < .05$, $\Phi = .07$, $p < .05$).

Comportamente ce vizează amenințarea cu violență fizică sau umilirea

La nivelul întregului eșantion, 22% dintre copii au afirmat că s-a întâmplat să amenințe cu lovirea un alt copil, 19% că au umilit pe cineva și 25% că au răspândit zvonuri despre un alt copil. Datele privind frecvența acestor acțiuni sunt disponibile în tabelul 1.

Analizând datele din perspectiva **genului, mediului și ciclului de studiu urmat** de respondenți, în cazul comportamentelor ce vizează umilirea sau amenințarea cu violență fizică, observăm că

- „Să ameninți că lovești sau bați un alt copil.”
 - este mai probabil ca băieții să amenințe cu bătaia un alt copil, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 45.27$, $p < .01$, $\Phi = .21$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic din perspectiva mediului de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au amenințat că lovesc sau bat un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 28.23$, $p < .01$, $\Phi = .16$, $p < .01$.
- „Să umilești / să faci de rușine un alt copil.”
 - este mai probabil ca băieții afirme că au umilit sau au făcut de rușine un alt copil, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 19.53$, $p < .01$, $\Phi = .14$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic din perspectiva mediului de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au umilit sau au făcut de rușine un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 31.16$, $p < .01$, $\Phi = .17$, $p < .01$.

- „Să răspândești zvonuri cu privire la alți copii.”
 - este mai probabil ca băieții afirme că au răspândit zvonuri despre alt copil, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 10.14$, $p < .01$, $\Phi = .10$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic din perspectiva mediului de rezidență;
 - nu există diferențe semnificative statistic din perspectiva ciclului de studii;

Analiza datelor din perspectiva diferitelor tipuri de abuz cu care copilul se poate întâlni în cadrul familie, în calitatea de victimă, ne subliniază asocierea dintre acestea și statului de agresor pe care un copil îl poate avea într-un comportament de tip bullying.

Astfel, copii care spun că, în ultimul an, au fost făcuți de rușine de părinții lor în fața altor copii, afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au umilit, la rândul lor, alți copii, $\chi^2(1) = 43.73$, $p < .01$, $\Phi = .20$, $p < .01$, sau că au amenințat un alt copil, $\chi^2(1) = 41.71$, $p < .01$, $\Phi = .19$, $p < .01$.

Copii care afirmă că au fost, în ultimul an, victima unui abuz fizic ușor în familie, spun într-o măsură semnificativ mai ridicată că au umilit un alt copil, $\chi^2(1) = 18.06$, $p < .01$, $\Phi = .13$, $p < .01$ sau că l-au amenințat cu bătaia, $\chi^2(1) = 27.10$, $p < .01$, $\Phi = .16$, $p < .01$. Diferențe sunt similare și în cazul abuzului fizic grav, astfel copilul victimă a acestui tip de abuz în familie este mai probabil să amenințe un alt copil, $\chi^2(1) = 28.16$, $p < .01$, $\Phi = .16$, $p < .01$ sau să îl umilească, $\chi^2(1) = 22.74$, $p < .01$, $\Phi = .15$, $p < .01$.

Comportamente care implică violență fizică sau distrugerea bunurilor

13% dintre copiii care au participat la studiu au afirmat că s-a întâmplat să distrugă lucrurile unui alt copil după ce s-au supărat pe el, 16% că au bătut un alt copil iar 30% că au lovit ușor un coleg sau altă persoană de vârstă similară. Frecvența de apariție a acestor comportamente este prezentată în tabelul 1.

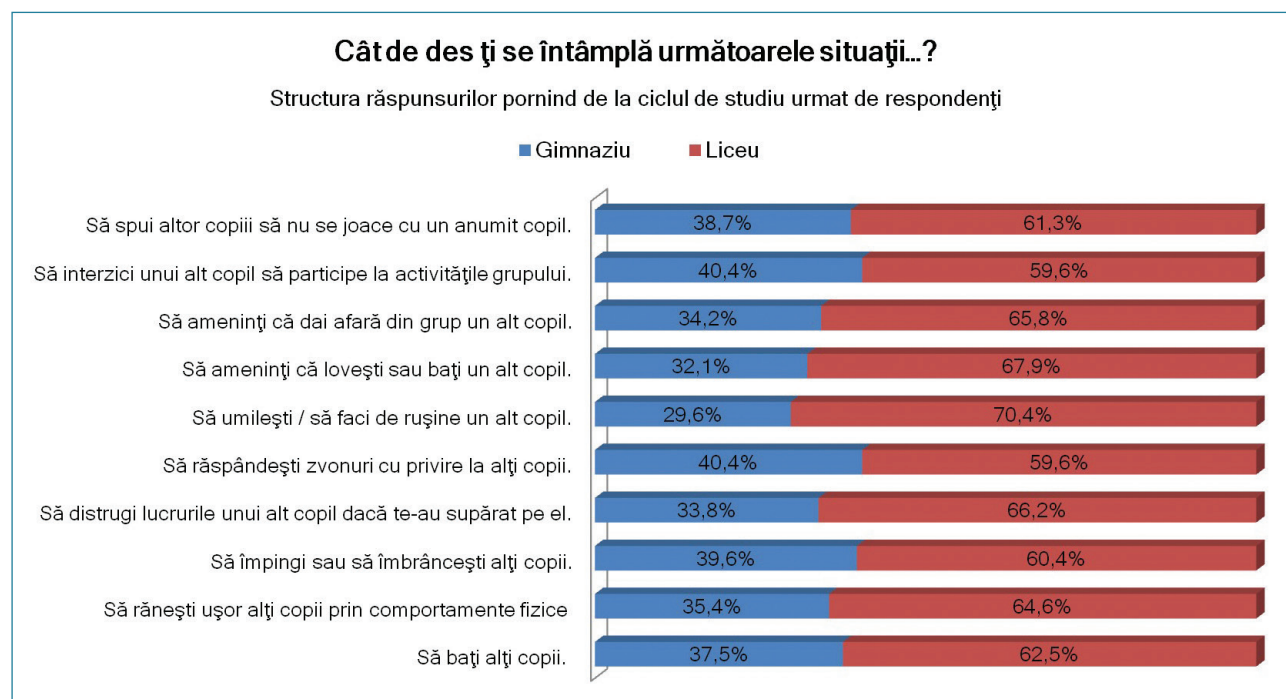
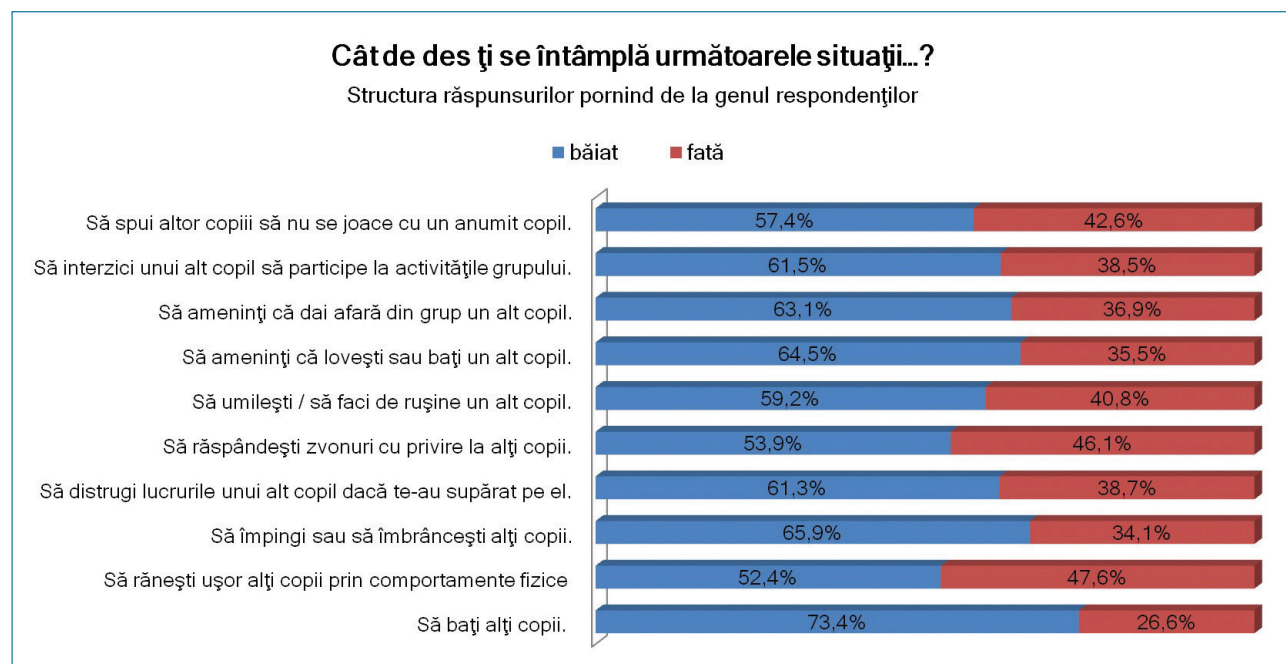
Analizând datele din perspectiva **genului, mediului și ciclului de studiu urmat** de respondenți, în cazul comportamentelor implică violență fizică, observăm că:

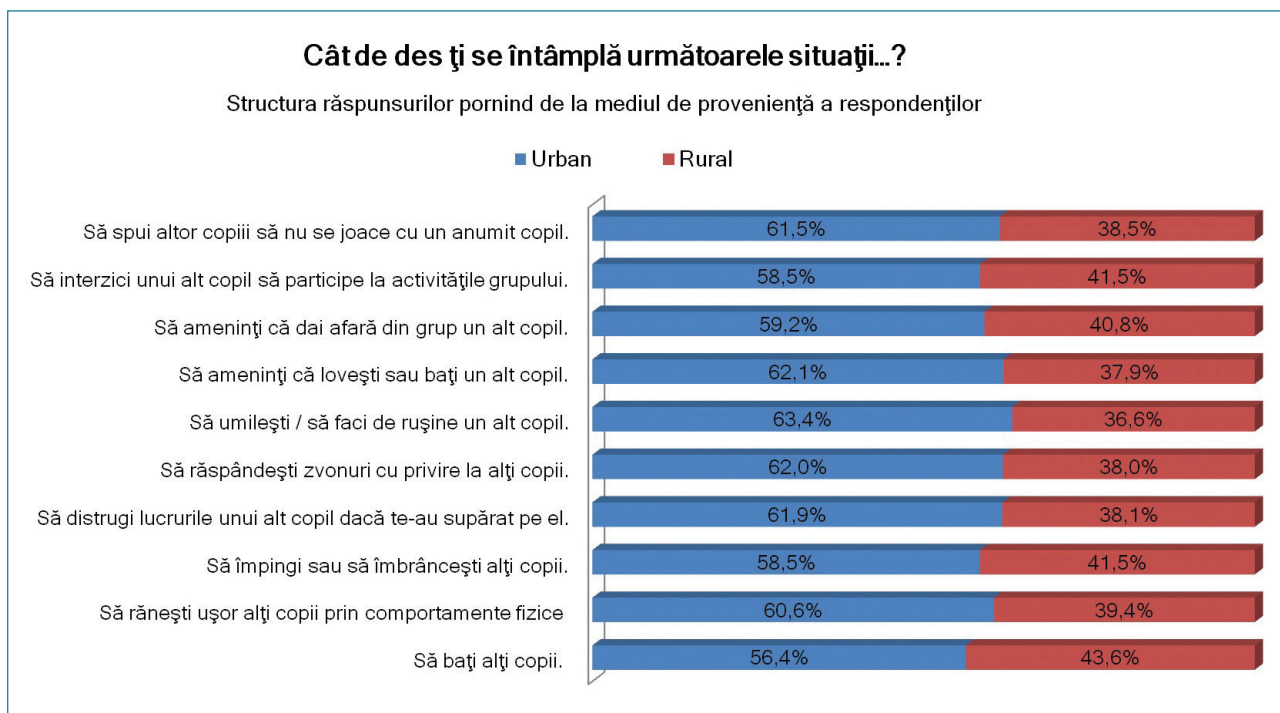
- „Să distrugi lucrurile unui alt copil dacă te-au supărat pe el.”
 - este mai probabil ca băieții afirme că distrus lucrurile unui alt copil, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 16.27$, $p < .01$, $\Phi = .12$, $p < .01$;
 - nu remarcăm diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență, altfel spus este la fel de probabil că un copil din mediul urban sau unul din rural să distrugă lucrurile altcuiva;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au distrus lucrurile altui copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 18.87$, $p < .01$, $\Phi = .10$, $p < .01$.
- „Să împingi sau să îmbrâncești alți copii.”
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au îmbrâncit un alt copil, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 60.15$, $p < .01$, $\Phi = .24$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au împins sau îmbrâncit un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 8.58$, $p < .01$, $\Phi = .09$, $p < .01$;
- „Să rănești ușor alți copii prin comportamente fizice (să lovești ușor, să ciupești, să muști etc.).”
 - este mai probabil ca băieții afirme că au rănit ușor un alt copil, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 8.50$, $p < .01$, $\Phi = .09$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au rănit ușor un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 24.54$, $p < .01$, $\Phi = .15$, $p < .01$;

- „Să bați alți copii.”

- este mai probabil ca băieții să afirme că au bătut un alt copil, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 62.35$, $p < .01$, $\Phi = .24$, $p < .01$;
- nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;
- liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au bătut un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 7.76$, $p < .01$, $\Phi = .09$, $p < .01$;

Concluzionând, putem afirma că respondenții de gen masculin afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că sunt agresori în toate comportamentele de tip bullying măsurate, la fel și elevii de liceu.

Asemenea tipurilor de bullying ce implică excluderea din grup sau umilirea, și în cazul comportamentelor care implică violență fizică repetată între copii observăm asocierea acestora cu abuzul asupra copiilor în familie. Astfel, este mai probabil ca un copil care a fost urecheat sau lovit cu palma de părinți să rănească ușor alți copii $\chi^2(1) = 34.73, p < .01, \Phi = .18, p < .01$ sau să îi bată $\chi^2(1) = 27.11, p < .01, \Phi = .16, p < .01$.

Diferențele se păstrează și în cazul formelor grave de abuz în familie (bătaie cu diverse obiecte sau curea), copii victimă a acestora afirmând în măsuri semnificativ mai ridicate că au bătut un alt copil $\chi^2(1) = 31.05, p < .01, \Phi = .17, p < .01$.

Astfel, se observă asocierea între diferitele forme de abuz fizic sau emoțional pe care copiii afirmă că le suferă în familie și statusul de agresor în cazul comportamentelor de tip bullying care pot apărea în grupurile de egali, fie că vorbim de mediul școlar, extrașcolar sau online.

Comportamente de tip bullying în care copilul este victimă

Tabelul 2. Procente din totalul copiilor care afirmă ca au fost victime ale acțiunii.

Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?	Foarte Des / Des	Nici des nici rar	Foarte Rar / Rar	Niciodată	Nu știu/Nu răspund
Comportamente pe care alți copii le au față de tine					
Să ceară un copil altui copil să nu să joace / vorbească cu tine.	7.1%	7.0%	24.6%	56.1%	5.2%
Să îți interzică un alt copil să participi la activitățile unui grup.	6.0%	4.7%	20.1%	66.7%	2.6%
Se te amenințe alt copil că te dă afară din grup.	3.7%	4.5%	15.0%	74.1%	2.7%
Să te amenințe alt copil că te lovește sau te bate.	4.4%	5.2%	19.7%	68.4%	2.4%
Să te umilească sau să te facă de rușine un alt copil.	3.6%	3.6%	16.8%	73.1%	2.9%
Să răspândească zvonuri despre tine un alt copil.	6.8%	6.8%	23.8%	58.2%	4.4%
Să îți distrugă lucrurile un alt copil.	3.5%	3.6%	17.3%	73.2%	2.5%
Să te împingă sau să te îmbrâncească un alt copil.	4.4%	5.1%	22.9%	65.3%	2.3%
Să te rănească ușor un alt copil (să te lovească ușor, să te ciupească, să te muște etc.)	5.6%	6.6%	26.7%	59.0%	2.0%
Să te bată un alt copil.	2.2%	2.1%	11.4%	82.2%	2.2%

Comportamente ce vizează excluderea din grup:

În ceea ce privește excluderea din grup, 23% dintre copii au afirmat că s-a întâmplat să fie amenințați cu excluderea din grup, 31% că au fost excluși și 39% că un alt copil a cerit cuiva să nu se joace sau să vorbească cu cei care au participat la studiu. La o primă vedere remarcăm că procentele sunt mai ridicate, în cazul în care copilul afirmă că a fost victimă a acestui tip de bullying, comparativ cu situația în care el spune că este inițiator al acțiunii (agresor). Diferențele sunt cuprinse între 5 și 11 procente, în funcție de dimensiunea măsurată.

Analizând datele din perspectiva **genului, mediului și ciclului de studiu urmat** de respondenți, în cazul comportamentelor în care copiii afirmă că au fost victima unei acțiuni asociate bullying-ului, observăm:

- *„Să ceară un copil altui copil să nu să joace / vorbească cu tine.”*
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au fost victima unui astfel de comportament, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 7.53$, $p < .01$, $\Phi = .09$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență, atât copiii din mediul urban, cât și cei din rural afirmând că cineva a cerut unui alt copil să nu vorbească cu ei într-o măsură similară;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele pornind de la ciclul de studii pe care îl urmează copiii, altfel spus aceștia afirmă că au fost victima unui astfel de comportament în ponderi similare, indiferent că sunt liceeni sau elevi de gimnaziu.
- *„Să îți interzică un alt copil să participe la activitățile unui grup.”*
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au fost victima unui astfel de comportament, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 7.41$ $p < .01$, $\Phi = .09$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele pornind de la ciclul de studii pe care îl urmează copiii.
- *„Se te amenințe alt copil că te dă afară din grup.”*
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au fost victima unui astfel de comportament, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 18.49$, $p < .01$, $\Phi = .13$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele pornind de la ciclul de studii pe care îl urmează copiii.

Luând în considerare situația financiară a familiilor de proveniență a copiilor, constatăm că este mai probabil ca respondenții care afirmă că provin din familii „mai sărace decât a majorității copiilor” să spună că au fost excluși din grup de un alt copil, $\chi^2(2) = 11.27$, $p < .01$.

După cum am observat în capitolul precedent, statusul de victimă a abuzului în familie, fie că vorbim de abuz emoțional sau fizic, este asociat cu cel de abuzator în cazul comportamentelor de tip bullying între copii.

Analizând profilul victimelor bullying-ului, remarcăm o serie de diferențe semnificative statistic în șansele ca un copil să fie victimă a hărțuirii repetate între egali, pornind de diferite forme de abuz suferite în familia de proveniență. Vorbim astfel de o dublă relaționare, atât de perpetuarea comportamentelor abuzive, cât și de o „obișnuință” cu statusul de victimă.

Astfel, copii care afirmă că au fost urecheați sau loviți ușor în mod frecvent de către părinți, spun într-o măsură semnificativ mai ridicată că au fost excluși din grup de un alt copil, $\chi^2(1) = 16.68$, $p < .01$, $\Phi = .12$, $p < .01$. Diferențele menționate anterior se păstrează și în cazul formelor grave de abuz fizic în familie, $\chi^2(1) = 27.90$, $p < .01$, $\Phi = .16$, $p < .01$.

Comportamente ce vizează amenințarea cu violență fizică sau umilirea

29% dintre copiii care au răspuns la chestionare au afirmat că s-a întâmplat ca alți copii să îi amenințe că îi lovesc sau îi bat, 24% că au fost umiliți sau făcuți de rușine în grupul de egali iar 37% că au fost răspândite zvonuri despre ei.

Analizând datele din perspectiva **genului, mediului și ciclului de studiu urmat**, putem sublinia:

- „Să te amenințe alt copil că te lovește sau te bate.”
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au fost într-o situație în care au fost amenințați că vor fi bătuți, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 61.67$, $p < .01$, $\Phi = .24$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele pornind de la ciclul de studii pe care îl urmează copiii.
- „Să te umilească sau să te facă de rușine un alt copil.”
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au fost într-o situație în care au fost umiliți, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 14.74$, $p < .01$, $\Phi = .12$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au fost umiliți sau făcuți de rușine de un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 9.78$, $p < .01$, $\Phi = .10$, $p < .01$;
- „Să răspândească zvonuri despre tine un alt copil.”
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la variabila gen;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au fost răspândite zvonuri despre ei, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 27.50$, $p < .01$, $\Phi = .16$, $p < .01$.

La fel ca în cazul comportamentelor ce vizează excluderea sau marginalizarea unui copil, diferențele semnificative pornind de la statul anterior de victimă a abuzului fizic sau psihologic în familie se regăsesc și în fenomenele de hărțuire ce presupun umilire între egali:

- copiii care afirmă că au fost făcuți de rușine în fața altor copii sau adulți de către părinții lor, spun într-o măsură mai ridicată că au fost umiliți de un alt copil într-o situație tipică de bullying, $\chi^2(1) = 37.30$, $p < .01$, $\Phi = .19$, $p < .01$;
- copiii care afirmă că au fost victima abuzului ușor în familie, se declară în procente semnificativ mai ridicate victime a umilirii în grupul de egali, $\chi^2(1) = 35.74$, $p < .01$, $\Phi = .18$, $p < .01$ (situația este similară și în cazul formelor mai grave de abuz în familie).

Comportamente care implică violență fizică sau distrugerea bunurilor

32% dintre copiii spun că au fost împinși sau îmbrânciți de alți copii, 39% că au fost răniți ușor iar 16% că au fost bătuți. Din perspectiva genului, mediului și a ciclului de studii observăm că:

- „Să îți distrugă lucrurile un alt copil.”
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au fost într-o situație în care le-au fost distruse lucrurile, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 7.75$, $p < .01$, $\Phi = .09$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai mare că le-au fost distruse bunurile de alți copii, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 11.00$, $p < .01$, $\Phi = .10$, $p < .01$;

- „Să te împingă sau să te îmbrâncească un alt copil.”
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au fost împinși sau îmbrânciți de alți copii, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 39.40$, $p < .01$, $\Phi = .19$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele pornind de la ciclul de studii pe care îl urmează copii.
- „Să te rănească ușor un alt copil (să te lovească ușor, să te ciupească, să te muște etc.)”
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au fost răniți ușor de alți copii, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 6.40$, $p < .05$, $\Phi = .08$, $p < .05$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele pornind de la ciclul de studii pe care îl urmează copii;
- „Să te bată un alt copil.”
 - este mai probabil ca băieții să afirme că au fost răniți ușor de alți copii, diferența din perspectiva genului este semnificativă statistic iar intensitatea asocierii este scăzută, $\chi^2(1) = 49.87$, $p < .01$, $\Phi = .22$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva mediului de proveniență;
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele pornind de la ciclul de studii pe care îl urmează copii.

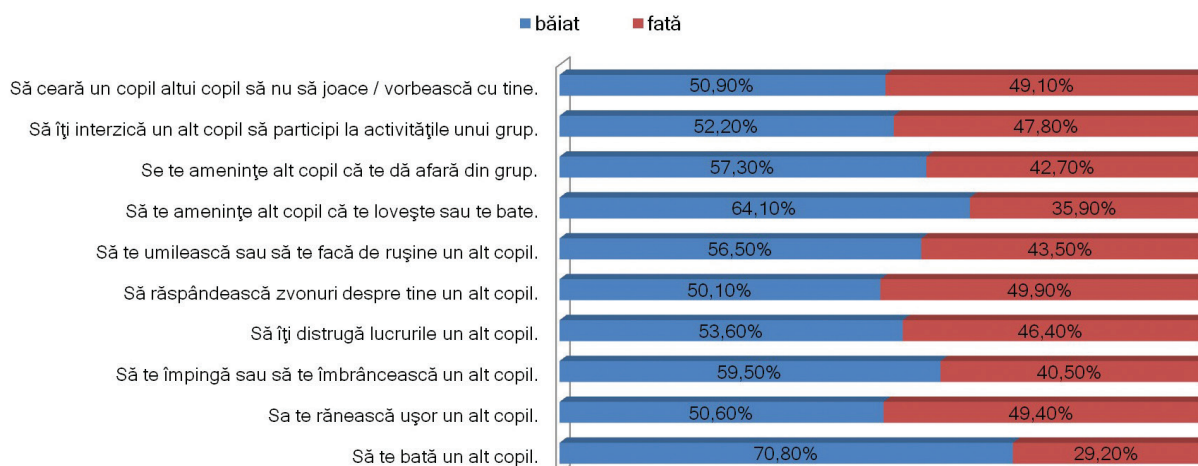
Similar relației dintre statusul de victimă a comportamentelor de tip bullying care implică marginalizare sau umilire și cel de victimă a diverselor forme de agresiune în familie, aceiași asocieri o remarcăm și în cazul hărțuirii repetate între copii ce implică violență fizică:

- copiii urecheați sau loviți cu palma în mod frecvent de părinți afirmă, într-o măsură semnificativ mai ridicată că au fost îmbrânciți de alți copiii, $\chi^2(1) = 25.03$, $p < .01$, $\Phi = .15$, $p < .01$, că au fost răniți ușor în grupul de egali $\chi^2(1) = 23.68$, $p < .01$, $\Phi = .15$, $p < .01$, sau că au fost bătuți de alți copii $\chi^2(1) = 13.33$, $p < .01$, $\Phi = .11$, $p < .01$;
- cei care spun că au fost bătuți în mod frecvent cu diverse obiecte de părinți menționează, într-o măsură semnificativ mai ridicată că au fost îmbrânciți de alți copiii, $\chi^2(1) = 31.74$, $p < .01$, $\Phi = .17$, $p < .01$, că au fost răniți ușor în grupul de egali $\chi^2(1) = 35.15$, $p < .01$, $\Phi = .18$, $p < .01$, sau că au fost bătuți de alți copii $\chi^2(1) = 12.62$, $p < .01$, $\Phi = .11$, $p < .01$.

Concluzionând, putem afirma că, respondenții de gen masculin afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că sunt victime în majoritatea comportamentelor de tip bullying măsurate. Dacă referindu-ne la statusul de agresor remarcăm aceleași diferențe în cazul elevilor de liceu, în cazul celui de victimă asocierile sunt mult mai puține, fiind caracteristice mai ales bullying-ului care implică umilire.

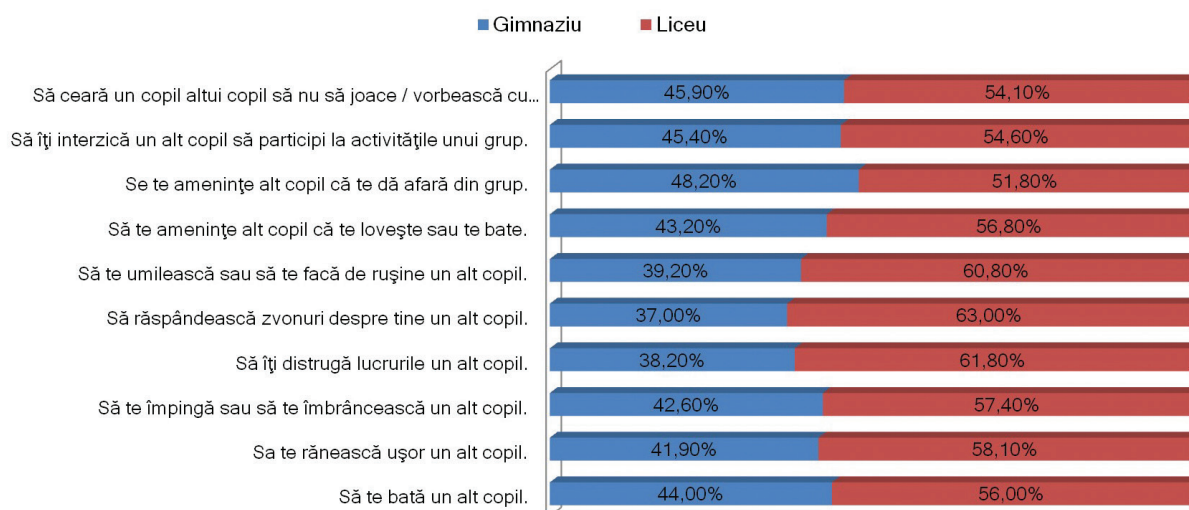
Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?

Structura răspunsurilor pornind de la genul respondenților

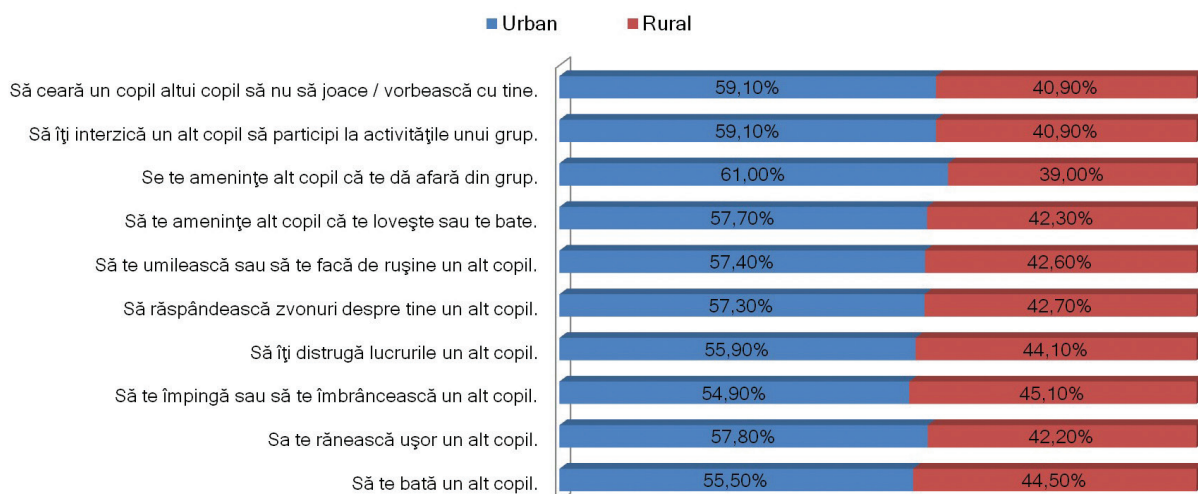
Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?

Structura răspunsurilor pornind de la ciclul de studiu urmat de respondenți

Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?

Structura răspunsurilor pornind de la mediul de proveniență a respondenților

De asemenea, se observă o importantă asociere între diferitele forme de abuz fizic sau emoțional pe care copiii afirmă că le-au suferit în familie și statusul de victimă în cazul comportamentelor de tip bullying care pot apărea în grupurile de egali. Putem sublinia astfel de o dublă relaționare, atât de perpetuarea comportamentelor abuzive, cât și de o „obișnuință” cu statusul de victimă.

Comportamente de tip bullying în care copilul este martor

Comportamentele de tip bullying la care copilul este martor au fost măsurate pornind de la acțiunile cele mai vizibile la nivelul grupului de egali, fiind astfel descrise situații care pot fi ușor remarcate într-o interacțiune socială tipică. În mod evident, copii afirmă că au fost martori unei situații de acest tip într-o măsură mai ridicată decât aceea în care menționează că au fost agresor sau victimă, însă această dimensiune este extrem de utilă pentru a defini dimensiunea fenomenului în grupurile de egali, luând în considerare toate mediile în care acesta poate apărea. Analiza detaliată pornind de la mediul în care aceste comportamente apar este prezentată în capitolul următor.

Astfel, 84% dintre copiii care au răspuns la chestionare afirmă că au fost martorii unei situații în care un copil amenință un altul, 80% a uneia în care un copil este umilit de alt copil, 78% unei agresiuni ușoare (îmbrâncire sau lovire ușoară) și 69% unei bătăi între doi copii. Frecvența de apariție a acestor comportamente este prezentată în tabelul 3.

Tabelul 3. Procente din total copii care afirmă ca au fost martori ai acțiunii

Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?	Foarte Des / Des	Nici des nici rar	Foarte Rar / Rar	Niciodată	Nu știu/Nu răspund
Comportamente la care ai fost martor / ai văzut doi copii făcând acest lucru					
Ai văzut cum un copil amenință un alt copil.	38,0%	19,3%	27,3%	13,8%	1,6%
Ai văzut cum un copil umilește sau face de rușine un alt copil.	30,7%	18,6%	30,4%	18,9%	1,4%
Ai auzit că un copil răspândește zvonuri cu privire la alt copil.	36,1%	15,8%	27,3%	18,2%	2,6%
Ai văzut cum un copil distruge lucrurile unui alt copil.	21,5%	14,6%	31,5%	30,1%	2,3%
Ai văzut cum un copil îmbrâncește un alt copil.	28,6%	17,4%	32,2%	20,0%	1,8%
Ai văzut cum un copil lovește ușor un alt copil.	29,0%	18,5%	30,1%	20,2%	2,1%
Ai văzut cum un copil bate un alt copil.	23,8%	14,2%	30,7%	28,2%	3,0%

Comportamente ce vizează amenințarea cu violență fizică sau umilirea

- „Ai văzut cum un copil amenință un alt copil.”
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva genului, altfel spus situația a fost observată într-o măsură similară atât de respondenții de gen masculin, cât și de cei de gen feminin;
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență, copiii din urban afirmând că au văzut cum un copil amenință un altul într-un procent similar cu cei din rural;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au văzut cum un copil amenință un altul, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 57,50$, $p < .01$, $\Phi = .23$, $p < .01$;
- „Ai văzut cum un copil umilește sau face de rușine un alt copil.”
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva genului;
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au văzut cum un copil umilește sau face de rușine un altul, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind medie, $\chi^2(1) = 89,06$, $p < .01$, $\Phi = .30$, $p < .01$;

- „Ai auzit că un copil răspândește zvonuri cu privire la alt copil.”
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva genului;
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au văzut cum un copil răspândește zvonuri cu privire la alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind medie, $\chi^2(1) = 90.31$, $p < .01$, $\Phi = .30$, $p < .01$.

Comportamente care implică violență fizică sau distrugerea bunurilor

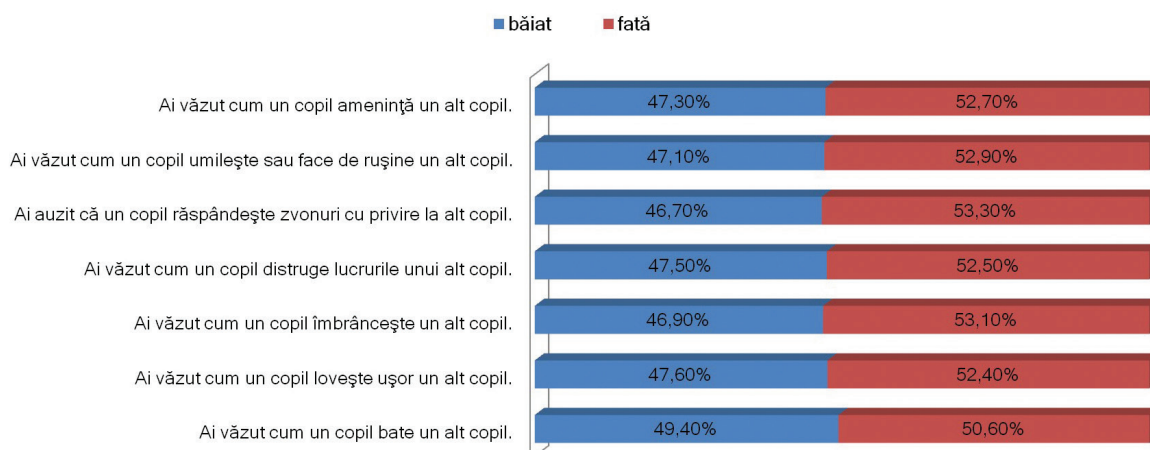
- “Ai văzut cum un copil distruge lucrurile unui alt copil.”
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva genului;
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au văzut cum un copil distruge bunurile unui alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 83.63$, $p < .01$, $\Phi = .28$, $p < .01$;
- “Ai văzut cum un copil îmbrânțește un alt copil.”
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva genului;
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au văzut cum un copil îmbrânțește un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 73.35$, $p < .01$, $\Phi = .26$, $p < .01$;
- “Ai văzut cum un copil lovește ușor un alt copil.”
 - nu există diferențe semnificative statistic analizând datele din perspectiva genului;
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au văzut cum un copil răspândește zvonuri cu privire la alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 72.48$, $p < .01$, $\Phi = .26$, $p < .01$;
- “Ai văzut cum un copil bate un alt copil.”
 - Respondenții de gen masculin afirmă într-o măsură semnificativă statistic mai mare că au văzut un copil care bate un altul, intensitatea asocierii fiind scăzută $\chi^2(1) = 12.69$, $p < .01$, $\Phi = .11$, $p < .01$;
 - nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;
 - liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au văzut cum un copil bate un alt copil, comparativ cu elevii de gimnaziu, intensitatea asocierii fiind scăzută, $\chi^2(1) = 78.29$, $p < .01$, $\Phi = .27$, $p < .01$.

Observăm că în cazul statusului de martor la diferite comportamente asociate bullying-ului diferențele din perspectiva variabilelor socio-demografice analizate sunt mai nuanțate:

- în cazul genului, observăm o șansă mai mare ca băieții să fie martori doar în cazul hărțuirii care implică violență fizică gravă, fapt care vorbește de un anumit tip de interacțiune între egali în care băieții este mai probabil să fie parte;
- în cazul tipului de studii urmate, observăm că liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au fost martori la acțiuni ce presupun umilirea sau agresiunea fizică între egali. Este posibil ca aceste situații să apară mai frecvent în ciclul liceal, comparativ cu cel gimnazial.

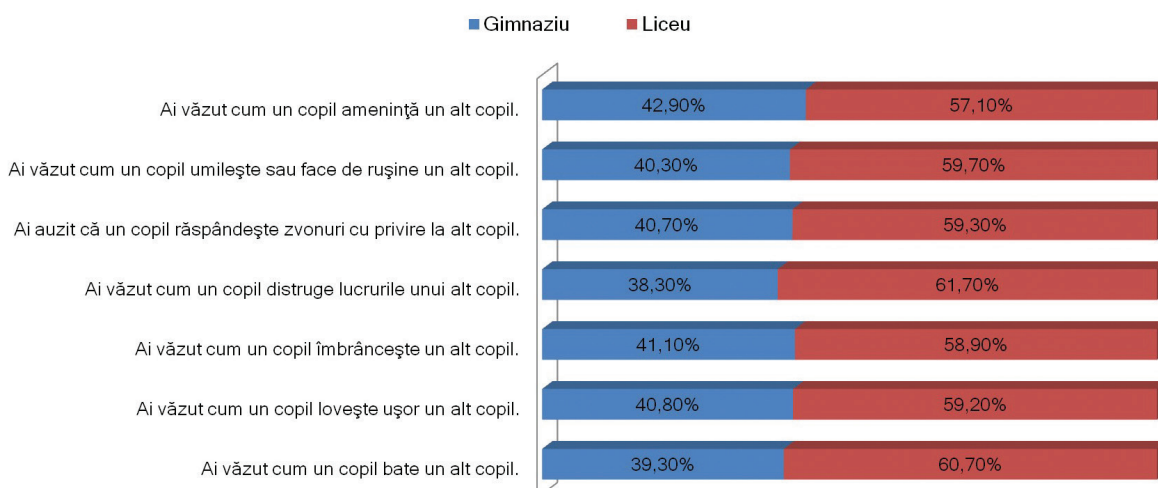
Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?

Structura răspunsurilor pornind de la genul respondenților

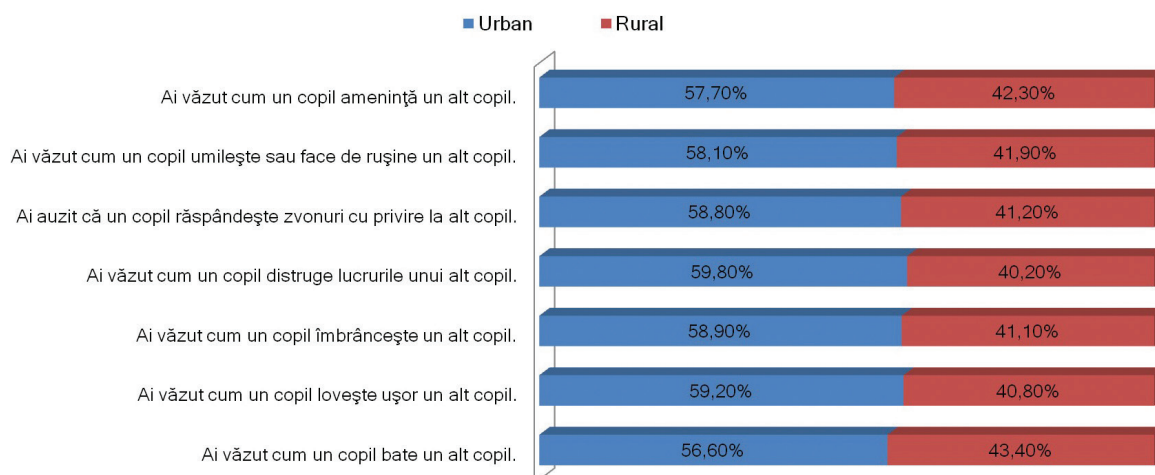
Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?

Structura răspunsurilor pornind de la ciclul de studiu urmat de respondenți

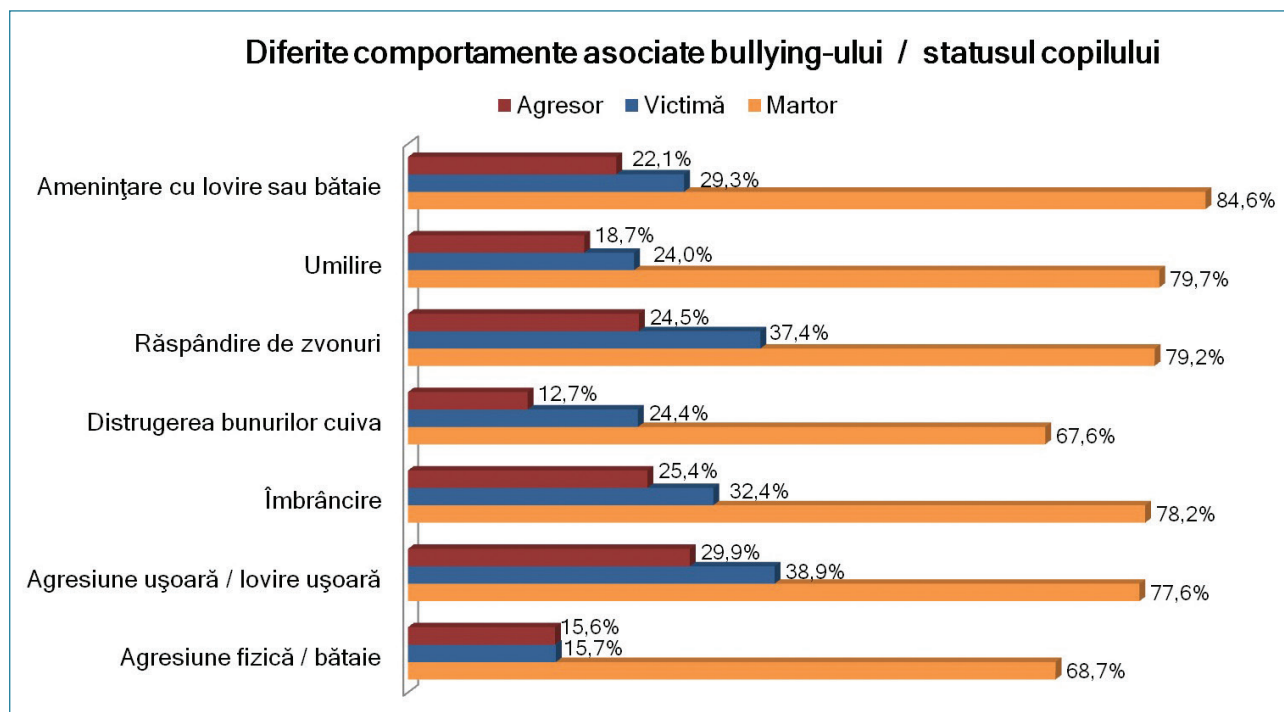
Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?

Structura răspunsurilor pornind de la mediul de proveniență a respondenților

De asemenea, remarcăm diferențe importante între procentele celor care afirmă că au fost agresori, victime sau martori într-o situație de bullying. Dincolo de faptul că este firesc ca cei care au fost agresori sau victime să fie într-un număr mult mai mic, dimensiunea martorului ne poate da o imagine de ansamblu asupra fenomenului.

Astfel, diferitele situații de bullying testate, de la forme de abuz emoțional (amenințare, umilire) la abuz fizic (atât agresiune ușoară cât și gravă) au valori cuprinse între 67 și 85 de procente la nivelul statusului de martor al acțiunii, indiferent de mediul în care acestea se petrec (școală, grup de prieteni, mediul online).

Analiza detaliată, în funcție de mediul în care comportamentele de tip bullying apar și de reacția copiilor la acestea, în funcție de calitatea avută, este disponibilă în capitolul următor.

Descrierea unei situații tipice de bullying

Analiza mediilor în care comportamentele de tip bullying au loc a pornit de la o situație tipică:

„Ionuț și George sunt cam de aceeași vârstă. George obișnuiește să râdă des de Ionuț, găsind diferite motive, cum ar fi că nu e bun la fotbal, că e tocilar, că nu chiulește cu ceilalți și tot așa. Uneori râde doar el, alteori împreună cu alți colegi sau prieteni. Se întâmplă uneori ca George să-l și împingă sau să-l lovească pe Ionuț. (În locul lui George și Ionuț se pot afla și două fete, sau o fată și un băiat)”

Copii au fost întrebați dacă au întâlnit situația de mai sus, dacă au fost parte în ea ca agresor sau victimă și cum au reacționat.

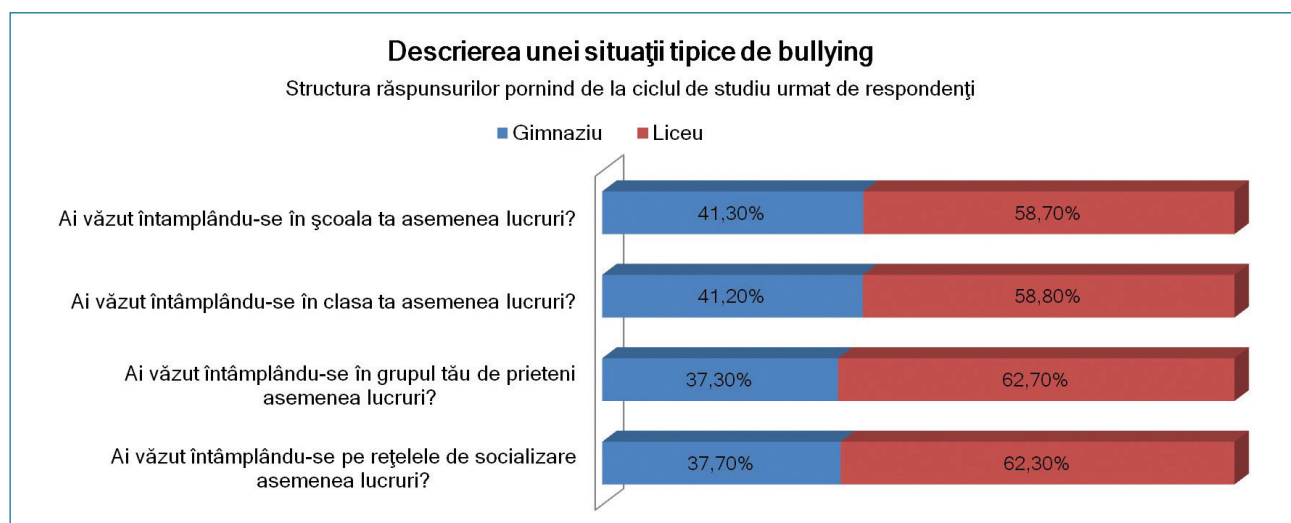
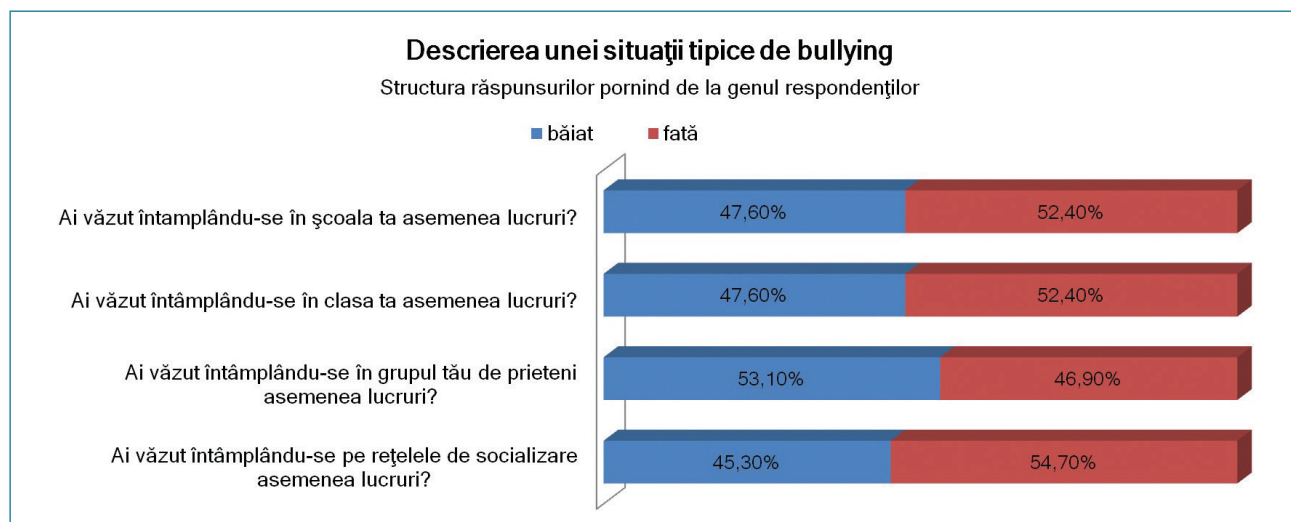
În ceea ce privește mediul, analiza a ținut cont de trei dimensiuni: la nivel de mediu școlar (în funcție de proximitate și de natura relațiilor dintre copii), în grupul de prieteni și în mediul online.

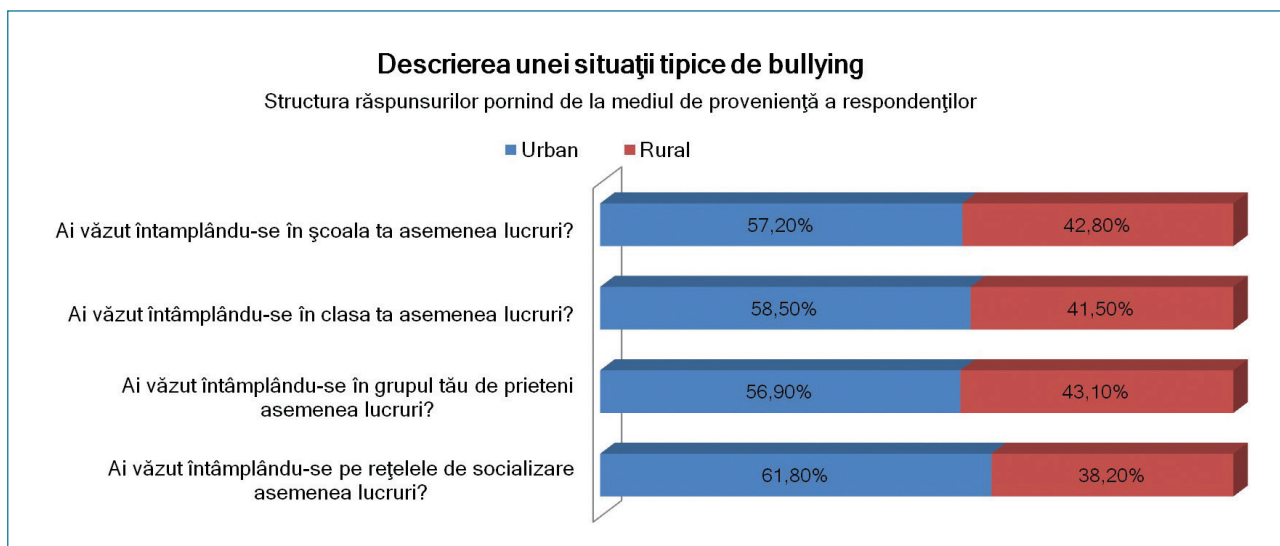
În mediul școlar, 73% dintre copii spun că au întâlnit o situație de bullying între egali la nivelul unității de învățământ în care învață iar 58% în cazul clasei lor. Frecvența cu care aceste comportamente au loc este prezentată în tabelul 4.

Tabelul 4. Mediul în care comportamentele de tip bullying au loc

Ionuț și George sunt cam de aceeași vârstă. George obișnuiește să râdă des de Ionuț, gășind diferite motive, cum ar fi că nu e bun la fotbal, că e tocilar, că nu chiulește cu ceilalți și tot așa. Uneori râde doar el, alteori împreună cu alți colegi sau prieteni. Se întâmplă uneori ca George să-l și împingă sau să-l lovească pe Ionuț. (În locul lui George și Ionuț se pot afla și două fete, sau o fată și un băiat)	Foarte Des / Des	Nici des nici rar	Foarte Rar / Rar	Niciodată	Nu știu/Nu răspund
Ai văzut întâmplându-se în școala ta asemenea lucruri?	22,7%	18,8%	31,3%	24,6%	2,5%
Ai văzut întâmplându-se în clasa ta asemenea lucruri?	13,6%	14,7%	29,8%	38,7%	3,2%
Ai văzut întâmplându-se în grupul tău de prieteni asemenea lucruri?	9,4%	11,8%	24,8%	50,9%	3,2%
Ai văzut întâmplându-se pe rețelele de socializare asemenea lucruri?	32,4%	12,7%	24,2%	25,7%	4,9%

Următorul mediu din perspectiva frecvenței de apariție a bullying-ului este cel online (69% dintre respondenți) iar mediul în care copiii spun că apar cel mai rar astfel de comportamente este reprezentat de grupul lor de prieteni (46%). Merită remarcat faptul că frecvența comportamentelor de hărțuire între copii este mai ridicată în mediul online, urmată de școala în care aceștia învață.

Analizând datele pornind de la genul respondenților, observăm că:

- nu există diferențe semnificative statistic dacă ne raportăm la mediul școlar și cel online, acest fapt însemnând că atât fetele cât și băieții observă cam în aceeași proporție comportamente de tip bullying;
- băieții spun că întâlnesc comportamente de tip bullying într-o măsură semnificativ mai ridicată în grupul de prieteni, $\chi^2(1) = 17.60$, $p < .01$, $\Phi = .13$, $p < .01$;

Remarcăm, de asemenea, că respondenții din mediul urban afirmă că au fost martorii unor comportamente de hărțuire repetată pe rețelele sociale, într-o măsură mai mare comparativ cu cei din rural, $\chi^2(1) = 24.78$, $p < .01$, $\Phi = .15$, $p < .01$.

Faptul că acest tip de hărțuire pare să apară mai mult în liceu, după cum remarcăm în capitolul precedent, este întărit de răspunsurile oferite de elevi la acest item (descrierea unei situații tipice de bullying). Altfel, este mai probabil ca liceeni să afirme că au văzut o situație similară, atât la nivelul școlii ($\chi^2(1) = 43.50$, $p < .01$, $\Phi = .20$, $p < .01$, cât și al clasei în care învață $\chi^2(1) = 27.48$, $p < .01$, $\Phi = .16$, $p < .01$. Diferențe se păstrează în același sens și la nivelul grupului de prieteni $\chi^2(1) = 41.78$, $p < .01$, $\Phi = .20$, $p < .01$ sau al rețelelor de socializare $\chi^2(1) = 102.24$, $p < .01$, $\Phi = .31$, $p < .01$.

La nivelul întregului eșantion, 29% dintre copii afirmă că au fost victima unei situații ca cea descrisă mai sus. Datele sunt similare cu cele obținute prin testarea diferitelor comportamente⁸ asociate bullying-ului, unde observăm că, luând în calcul toate dimensiunile, de la excludere din grup la umilire și violență fizică, în medie 29% dintre copii spuneau că au suferit un astfel de tip de hărțuire.

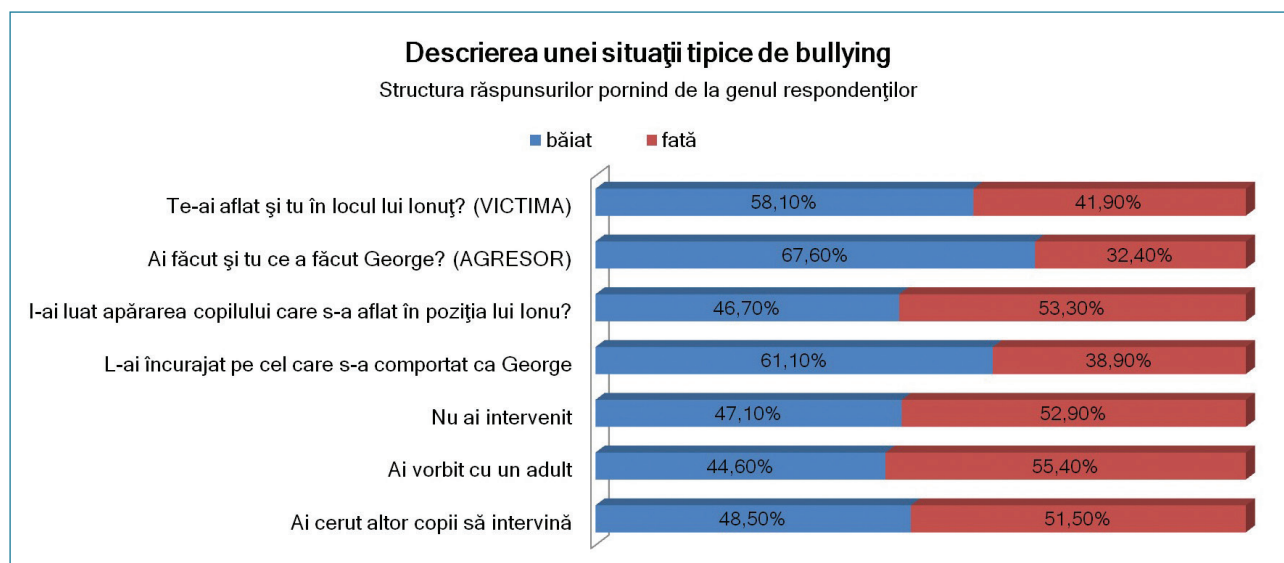
În același timp, 21% dintre copii afirmă că au agresat sau hărțuit în mod repetat un alt copil (la fel, 21% este media celor care declară că au avut unul dintre comportamentele asociate bullying-ului prezentate în capitolul precedent).

⁸ Analiza acestora este disponibilă în capitolul precedent.

Tabelul 5. Situație tipică de bullying

Ionuț și George sunt cam de aceeași vârstă. George obișnuiește să râdă des de Ionuț, găsind diferite motive, cum ar fi că nu e bun la fotbal, că e toțilar, că nu chiulește cu ceilalți și tot așa. Uneori râde doar el, alteori împreună cu alți colegi sau prieteni. Se întâmplă uneori ca George să-l și împingă sau să-l lovească pe Ionuț. (În locul lui George și Ionuț se pot afla și două fete, sau o fată și un băiat)	Foarte Des / Des	Nici des nici rar	Foarte Rar / Rar	Niciodată	Nu știu/Nu răspund
Te-ai aflat și tu în locul lui Ionuț? (VICTIMA)	5,0%	4,9%	18,8%	68,2%	3,1%
Ai făcut și tu ce a făcut George? (AGRESOR)	3,1%	3,2%	14,3%	75,2%	4,2%
I-ai luat apărarea copilului care s-a aflat în poziția lui Ionuț?	57,8%	17,1%	11,2%	6,7%	7,3%
L-ai încurajat pe cel care s-a comportat ca George	6,1%	3,4%	11,1%	74,2%	5,3%
Nu ai intervenit	18,3%	11,8%	30,0%	31,4%	8,5%
Ai vorbit cu un adult	32,1%	14,5%	21,9%	23,7%	7,9%
Ai cerut altor copii să intervină	23,0%	14,9%	21,6%	32,4%	8,1%

Având în vedere modul în care un copil care este martor al bullying-ului între egali afirmă că se comportă în relație cu actorii implicați, majoritatea respondenților (86%) spun că i-au luat apărarea copilului agresat, în timp ce 7% că l-au încurajat pe agresor. Totuși, 60% dintre copii spun că sunt cazuri în care au preferat să nu intervină.

Pornind de la genul respondenților observăm că este mai probabil că băieții să fie atât în situația agresorului, $\chi^2(1) = 51.23, p < .01, \Phi = .22, p < .01$, cât și a victimei $\chi^2(1) = 25.85, p < .01, \Phi = .16, p < .01$.

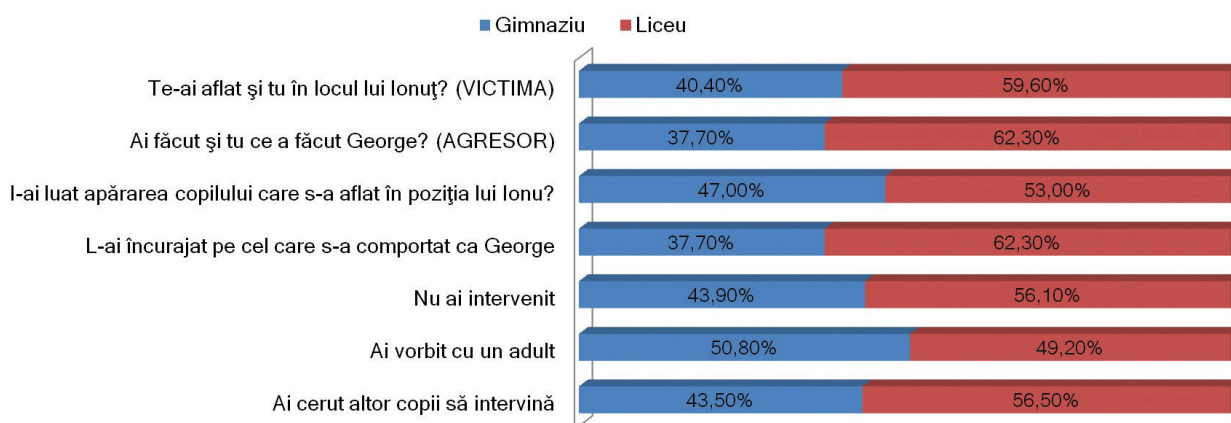
Totuși, deși din perspectiva genului nu există diferențe între cei care afirmă că au luat apărarea victimei, observăm că, referindu-ne la cei care spun că au încurajat agresorul aceștia sunt majoritar băieți $\chi^2(1) = 24.19, p < .01, \Phi = .16, p < .01$. Altfel spus, deși este la fel de probabil ca un băiat sau o fată să intervină în apărarea copilului agresat, este mai probabil ca un băiat să fie cel care încurajează copilul care hărțuiește.

Referindu-ne la ciclul de studiu al respondenților, observăm că este mai probabil ca elevii de gimnaziu să fie victime ale hărțuirii ($\chi^2(1) = 10.08, p < .01, \Phi = .10, p < .01$), elevii de liceu afirmând într-o măsură mai mare că au fost agresori ($\chi^2(1) = 13.12, p < .01, \Phi = .12, p < .01$). Dincolo de un posibil caracter dezirabil al răspunsurilor, pornind de la vârsta copiilor, putem vorbi de o tendință de împărțire între generații, acolo unde este posibil, a rolurilor de victimă și agresor.

De asemenea, elevii de liceu afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au încurajat persoana care hărțuiește ($\chi^2(1) = 9.08, p < .01, \Phi = .10, p < .01$ sau că au preferat să nu intervină ($\chi^2(1) = 9.03, p < .01, \Phi = .10, p < .01$).

Descrierea unei situații tipice de bullying

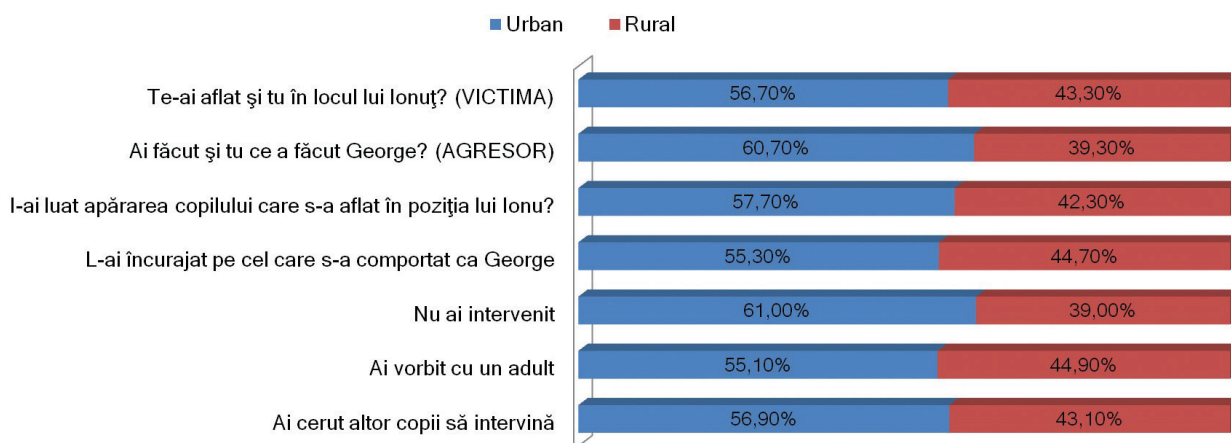
Structura răspunsurilor pornind de la ciclul de studiu urmat de respondenți

Analizând datele pornind de la mediul de rezidență al copiilor, observăm că elevii din mediul urban afirmă în măsuri mai ridicate că au fost parte a unei situații ca cea descrisă mai sus⁹, însă diferențele nu sunt semnificative statistic, cu excepția respondenților care spun „că nu au intervenit” ($\chi^2(1) = 9.28, p < .01$).

Descrierea unei situații tipice de bullying

Structura răspunsurilor pornind de la mediul de proveniență a respondenților

⁹ situație tipică de bullying, tabelul 5

Opiniile părinților cu privire la bullying

Opiniile părinților privind comportamentele de tip bullying, în care pot fi implicați copiii, au fost măsurate pornind de la două dimensiuni, respectiv cea de autor al acțiunii (copilul lor este agresor) și cea de victimă a acesteia (copilul este victima bullying-ului). În cazul fiecărei dimensiuni au fost măsurate diferite acțiuni asociate bullying-ului, precum: excluderea sau amenințarea cu excluderea din grup, amenințarea cu violență fizică, umilirea, distrugerea bunurilor, violență fizică.

La un prim nivel, dimensiunile descrise mai sus au fost măsurate pornind de la o situație ipotetică, astfel părinții au fost întrebați dacă copilul lor ar putea avea sau s-ar putea întâlni cu astfel de comportamente, urmând ca, la un al doilea nivel, să fie măsurate situațiile specifice în care copiii au fost victimă sau agresor în ultimul an (în mod evident, datele reflectă, în ambele cazuri, cazurile cunoscute de părinți).

Pentru a simplifica analiza ulterioară a datelor, răspunsurile au fost recodificate, în termeni de absența sau prezența unei acțiuni sau comportament. Astfel, variantele de răspuns „foarte des / des”, „nici des nici rar”, „foarte rar / rar”¹⁰ au fost interpretate ca și comportamente de tip bullying iar „niciodată” ca lipsa unui astfel de act. Analiza inferențială a datelor urmărește această abordare, în cazul tuturor celor două dimensiuni descrise mai sus: agresor și victimă.

Comportamente pe care copilul le-ar putea avea în calitate de agresor

Referindu-se la situațiile în care copilul ar putea fi agresor într-un comportament de tip bullying, aproximativ 40% dintre părinți spun că este posibil ca, atunci când este supărat, copilul lor să ceară excluderea unui alt copil din grup sau să țină un alt copil departe de locul de joacă sau de întâlnire a grupului. De asemenea, un procent cuprins între 16 și 25 de procente dintre respondenți consideră că este posibil ca fiul / fiica lor să agreseze fizic un alt copil, 16% afirmând că acesta ar putea bate alți colegi iar 25 că ar putea împinge sau îmbrânci alți copii.

Tabelul 6. Comportamente pe care copilul le-ar putea avea în calitate de agresor

Copilul dvs. AR PUTEA AVEA față de alți copii de vârste apropiate următoarele comportamente?	Foarte Des / Des	Nici des nici rar	Foarte Rar / Rar	Niciodată	Nu știu/Nu răspund
Să spună altora să nu se joace sau să nu fie prieteni cu un anumit coleg.	8,8%	14,5%	18,3%	53,5%	4,8%
Când este supărat pe un coleg, să îl țină departe de locul de joacă/de întâlnire al grupului.	6,1%	11,5%	23,5%	54,4%	4,5%
Să amenințe că dă afară din grup un copil dacă acestea nu face ceva ce copilul își dorește.	2,7%	8,6%	16,8%	66,8%	5,2%
Să amenințe că îi lovește sau bate pe colegi.	2,8%	7,4%	13,3%	72,1%	4,5%
Să umilească alți colegi.	1,1%	6,3%	13,9%	74,0%	4,8%
Să răspândească zvonuri și minciuni cu privire la alți copii.	1,5%	5,1%	14,2%	74,9%	4,3%
Să distrugă lucrurile altor colegi când se supără.	1,1%	5,6%	11,6%	77,5%	4,3%
Să împingă sau să îmbrâncească alți colegi.	2,3%	7,8%	14,8%	70,5%	4,6%
Să rănească ușor alți colegi prin comportamente fizice (să lovească ușor, să ciupească, să muște etc.).	1,8%	6,1%	12,3%	75,6%	4,2%
Să bată alți colegi.	1,2%	4,4%	10,7%	79,6%	4,2%

Referindu-ne la situația în care părinții consideră că, într-o situație de tip bullying, copilul lor ar putea fi agresor, observăm că diferența din perspectiva mediului de proveniență a respondenților se păstrează, astfel părinții din mediul rural afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că este posibil ca fiul / fiica lor să bată alți copii ($\chi^2(1) = 8.33, p < .01$).

Analizând datele pornind de la practicile parentale ale respondenților, observăm că părinții care afirmă că au bătut sau umilit / făcut de rușine copilul consideră într-o măsură semnificativ mai ridicată că acesta din urmă poate umili sau agresa un alt copil.

¹⁰ Vezi tabelul 7

Tabelul 7. Abuz în familie vs. Agresor în cazul comportamentelor de tip bullying

Abuz în familie vs. Agresor în cazul comportamentelor de tip bullying		Să umilească alți colegi.		Să împingă sau să îmbrâncească alți colegi.		Să rănească ușor alți colegi.		Să bată alți colegi.	
		da	nu	da	nu	da	nu	da	nu
L-ați făcut de rușine în fața altor copii / adulți?	da	50,5%	49,5%	52,7%	47,3%	51,8%	48,2%	42,5%	57,5%
	nu	19,2%	80,8%	23,2%	76,8%	17,9%	82,1%	14,2%	85,8%
Ați urecheat sau lovit cu palma copilul când a făcut ceva rău?	da	33,3%	66,7%	39,6%	60,4%	32,6%	67,4%	25,6%	74,4%
	nu	19,8%	80,2%	22,8%	77,2%	18,5%	81,5%	15,0%	85,0%
Ați bătut copilul cu un obiect când a făcut ceva rău?	da	37,5%	62,5%	50,0%	50,0%	41,7%	58,3%	37,5%	62,5%
	nu	21,0%	79,0%	24,4%	75,6%	19,5%	80,5%	15,6%	84,4%

Altfel spus, este mai probabil ca:

- părinții care afirmă că au făcut de rușine copilul să considere că este posibil ca fiul / fiica lor să: umilească alți copii ($\chi^2(1) = 56.46, p < .01$), împingă sau să îmbrâncească alți copii ($\chi^2(1) = 44.86, p < .01$), rănească ușor alți colegi ($\chi^2(1) = 69.72, p < .01$) sau să bată alți copii ($\chi^2(1) = 57.76, p < .01$);
- părinții care afirmă că au urecheat sau lovit cu palma copilul să considere că este posibil ca fiul / fiica lor să: umilească alți copii ($\chi^2(1) = 18.32, p < .01$), împingă sau să îmbrâncească alți copii ($\chi^2(1) = 25.49, p < .01$), rănească ușor alți colegi ($\chi^2(1) = 20.87, p < .01$) sau să bată alți copii ($\chi^2(1) = 13.08, p < .01$);
- părinții care afirmă că au bătut copilul cu un obiect, precum curea sau nuia, să considere că este posibil ca fiul / fiica lor să: umilească alți copii ($\chi^2(1) = 10.63, p < .01$), împingă sau să îmbrâncească alți copii ($\chi^2(1) = 22.76, p < .01$), rănească ușor alți colegi ($\chi^2(1) = 19.86, p < .01$) sau să bată alți copii ($\chi^2(1) = 22.50, p < .01$).

Comportamente pe care copilul le-ar putea suferi în calitate de victimă

În ceea ce privește situațiile în care copilul lor ar putea fi victimă, cei mai mulți dintre părinți (53%) afirmă că se poate întâmpla ca acesta să fie împins sau îmbrâncit de colegi iar 46% consideră că ar putea fi lovit ușor. Aproximativ 20% dintre respondenți spun că este posibil ca acesta să fie bătut de colegi.

Tabelul 8. Comportamente pe care copilul le-ar putea suferi în calitate de victimă

Comportamente cu care copilul dumneavoastră S-AR PUTEA întâlni din partea altor copii de vârste apropiate	Foarte Des / Des	Nici des nici rar	Foarte Rar / Rar	Niciodată	Nu știu/Nu răspund
Copilul dvs. să fie împins sau îmbrâncit de către colegi.	10,9%	16,3%	26,2%	43,8%	2,8%
Copilul dvs. să fie lovit ușor / ciupit de colegi.	8,0%	14,1%	23,8%	50,6%	3,5%
Copilul dvs. să fie bătut de colegi.	2,2%	4,8%	12,8%	64,2%	16,0%
Să fie răspândite zvonuri și minciuni cu privire la copilul dvs.	3,3%	9,4%	19,3%	63,6%	4,3%
Copilul dvs. să fie umilit de către colegi.	3,5%	6,4%	16,5%	68,7%	4,9%
Copilul dvs. să primească porecle în clasă.	5,3%	11,0%	18,2%	59,6%	5,8%
Copilul dvs. să fie ignorat de partenerii de joacă/grupul de colegi când ei sunt supărați pe el/ea.	4,1%	8,3%	19,4%	62,5%	5,7%
Copilului dvs. să i se spună adesea "nu ești prietenul meu / amicul meu" dacă nu face ce i se cere.	3,8%	6,6%	18,8%	65,3%	5,6%

Analizând datele din perspectiva variabilelor socio-demografice, observăm că părinții care locuiesc în mediul rural afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată comparativ cu cei din mediul urban că este posibil să fie bătut copilul lor de către colegi ($\chi^2(1) = 14.21, p < .01$).

Raportându-ne la practicile parentale ale respondenților, observăm că putem vorbi de o asociere între statusul de victimă a abuzului în familie și cea de victimă a bullying-ului.

Tabelul 9. Abuz în familie vs. Victimă în cazul comportamentelor de tip bullying

Abuz în familie vs. Victimă în cazul comportamentelor de tip bullying		Să umilească alți colegi.		Să împingă sau să îmbrâncească alți colegi.		Să rănească ușor alți colegi.		Să bată alți colegi.	
		da	nu	da	nu	da	nu	da	nu
L-ați făcut de rușine în fața altor copii / adulți?	da	57,3%	42,7%	74,6%	25,4%	71,7%	28,3%	52,0%	48,0%
	nu	24,7%	75,3%	52,7%	47,3%	44,9%	55,1%	20,4%	79,6%
Ați urecheat sau lovit cu palma copilul când a făcut ceva rău?	da	38,7%	61,3%	63,9%	36,1%	60,6%	39,4%	29,9%	70,1%
	nu	25,3%	74,7%	52,7%	47,3%	44,4%	55,6%	22,1%	77,9%
Ați bătut copilul cu un obiect când a făcut ceva rău?	da	50,7%	49,3%	72,9%	27,1%	68,6%	31,4%	46,6%	53,4%
	nu	25,7%	74,3%	54,2%	45,8%	46,3%	53,7%	22,5%	77,5%

Astfel, părinții care afirmă că au bătut sau umilit / făcut de rușine copilul consideră într-o măsură semnificativ mai ridicată că acesta din urmă poate fi umilit sau agresat de un alt copil.

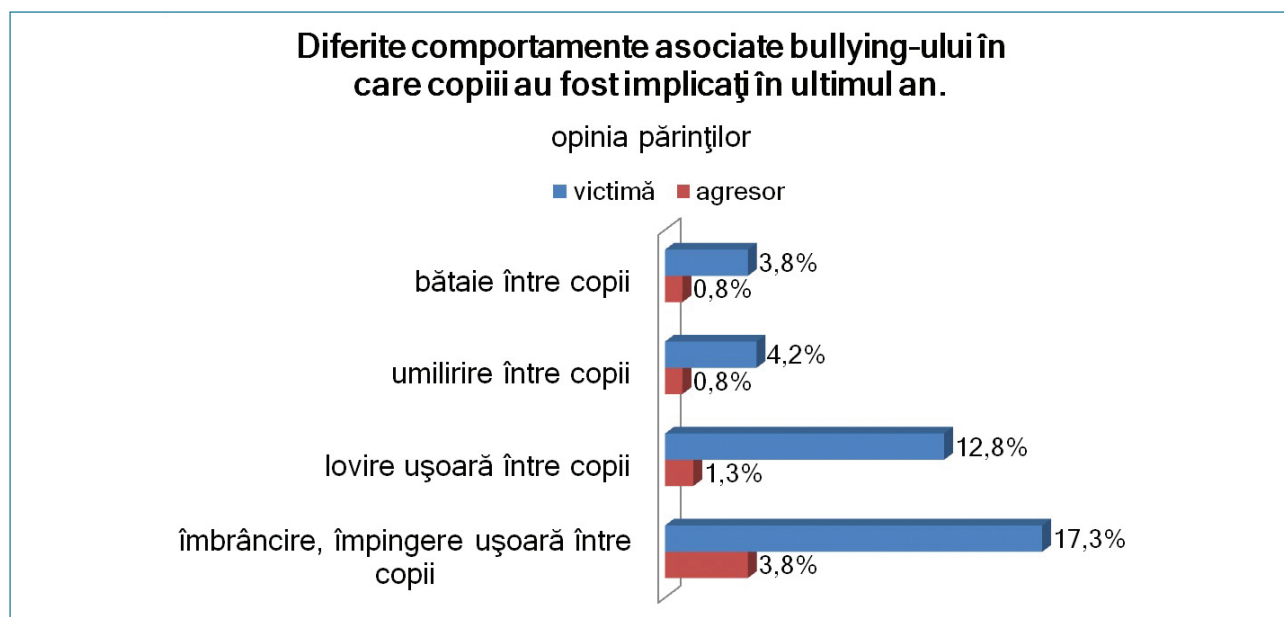
Altfel spus, este mai probabil ca:

- părinții care afirmă că au făcut de rușine copilul să considere că este posibil ca acesta din urmă să: fie umilit de alți copii ($\chi^2(1) = 52.65, p < .01$), împins sau îmbrâncit de alți copii ($\chi^2(1) = 19.90, p < .01$), rănit ușor alți colegi ($\chi^2(1) = 29.38, p < .01$) sau să fie bătut de alți copii ($\chi^2(1) = 49.98, p < .01$);
- părinții care afirmă că au urecheat sau lovit cu palma copilul să considere că este posibil ca acesta din urmă să: fie umilit de alți copii ($\chi^2(1) = 15.46, p < .01$), împins sau îmbrâncit de alți copii ($\chi^2(1) = 8.90, p < .01$), rănit ușor alți colegi ($\chi^2(1) = 18.57, p < .01$) sau să fie bătut de alți copii ($\chi^2(1) = 5.05, p < .05$);
- părinții care afirmă că au bătut copilul cu un obiect să considere că este posibil ca acesta din urmă să: fie umilit de alți copii ($\chi^2(1) = 20.80, p < .01$), împins sau îmbrâncit de alți copii ($\chi^2(1) = 9.23, p < .01$), rănit ușor alți colegi ($\chi^2(1) = 13.03, p < .01$) sau să fie bătut de alți copii ($\chi^2(1) = 17.27, p < .01$).

Concluzionând, observăm că putem vorbi de o dublă relaționare între statusul de victimă a abuzului în familie și cel de agresor sau victimă potențială în situații de bullying. Chiar dacă situația testată este una ipotetică, nu reală, ea subliniază o anumită toleranță a părinților care afirmă că au umilit sau lovit copilul față de comportamentele asociate bullying-ului.

Situații specifice în care copiii au fost victimă sau agresor

Din totalul eșantionului, aproximativ 17% dintre părinți afirmă că știu că fiica / fiul lor a fost îmbrâncit sau împins ușor în ultimul an, iar 13% că a fost lovit. Sub 5% dintre părinți afirmă că acesta / aceasta a fost victima unei forme mai grave de violență între copii sau a umilirii. Procente mult mai mici dintre respondenți afirmă că fiul / fiica lor a fost agresor în cazul bullying-ului.

Comparând răspunsurile oferite de părinți cu cele ale copiilor, observăm diferențe semnificative între incidența diferitelor situații de bullying. Spre exemplu, 19% dintre copii afirmă că au umilit un alt copil, 30% că au lovit ușor un coleg sau altă persoană de vârstă similară iar 16% că au bătut un alt copil. Pe de altă parte, 24% dintre copii spun că au fost umiliți sau făcuți de rușine în grupul de egali 32% că au fost împinși sau îmbrânciți de alți copii, 39% că au fost răniți ușor iar 16% că au fost bătuți.

Aceste diferențe pot fi explicate atât prin caracterul dezirabil pe care un astfel de răspuns îl poate avea, dar mai ales prin necunoașterea de către părinți a acestor situații, în care copii lor sunt victime sau agresori.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Principalele concluzii ale studiului

Caracteristici ale fenomenului de bullying din perspectiva copiilor

Notorietatea conceptului

! Doar 13% dintre copii au auzit despre bullying în context educațional, respectiv la ora de dirigenție. Principalele surse de informare cu privire la fenomen, rămân internetul și televizorul.

Termenul de bullying este cunoscut de aproximativ 48% dintre copii. Dintre cei care afirmă că au auzit de acest concept, 35% spun că au găsit informații pe internet, 30% spun că au aflat de la televizor, 24% de la ora de engleză (doar informații despre sensul cuvântului, nu despre fenomen ca atare) iar 13% de la ora de dirigenție. Majoritatea copiilor care cunosc termenul, percep bullyingul ca pe o formă de agresiune, fizică sau verbală, o formă de batjocoră sau una de umilire.

Din totalul fetelor, 51% afirmă că au auzit de bullying, un procent mai ridicat cu aproximativ 7 puncte decât băieții. De asemenea, remarcăm că notorietatea termenului este mai ridicată în mediul urban și în cazul elevilor de liceu.

Incidența diferitelor acțiuni asociate bullying-ului pornind de la statusul de autor al acțiunii (agresor), țintă a acțiunii (victimă) și martor

Excluderea din grup

- !** 2 din 10 copii exclud colegi din grupul de egali.
- !** 3 din 10 copii cer unui alt coleg să nu se joace cu cineva.
- !** 23% dintre copii sunt amenințați cu excluderea din grup.
- !** 31% dintre copii sunt excluși din grup.
- !** 39% dintre copii afirmă că un alt copil a ceruit cuiva să nu se joace sau să vorbească cu ei.

Excluderea din grup, ca formă a bullyingului, ia valori, în funcție de tipul de acțiune măsurat, între 18 și 28 de procente, în cazul în care copilul care a răspuns la chestionare afirmă că a făcut el însuși acest lucru altui copil. Astfel, aproximativ 2 din 10 copii au spus că au exclus din grupul de egali pe cineva iar aproape 3 din 10 că au cerut unui alt copil să nu se joace cu cineva.

În cazul în care copiii afirmă că au fost victime ale bullying-ului, procentul celor care spun că au fost excluși din grupul de egali este mai ridicat. Astfel, 23% dintre copii au menționat că s-a întâmplat să fie amenințați cu excluderea din grup, 31% că au fost excluși și 39% că un alt copil a ceruit cuiva să nu se joace sau să vorbească cu ei.

Amenințarea cu violența fizică și / sau umilirea

- ! 19% dintre copii afirmă că au umilit în mod repetat un alt copil la școală.**
- ! 22% dintre copii afirmă că au amenințat cu lovirea un alt copil.**
- ! 29% dintre copii au fost amenințați cu lovirea sau cu bătaia.**
- ! 24% dintre copii au fost umiliți sau făcuți de rușine în grupul de egali .**
- ! Despre 37% dintre copii au fost răspândite zvonuri.**
- ! 84% dintre copii afirmă că au fost martorii unei situații în care un copil amenință un altul.**
- ! 80% dintre copii afirmă că au fost martorii unei situații în care un copil este umilit de alt copil.**

Amenințarea cu violența fizică și / sau umilirea, ca forme specifice de bullying, sunt cuprinse între 19% (copii care afirmă ca au umilit pe cineva) și 22% (copii au afirmat că s-a întâmplat să amenințe cu lovirea un alt copil, în mod repetat), dacă ne referim la dimesiunea de agresor sau autor acțiunii.

Analizând datele din perspectiva celor care afirmă că au fost victime a bullying-ului, observăm că 29% dintre copiii care au răspuns la chestionare au afirmat că s-a întâmplat ca alți copii să îi amenințe că îi lovesc sau îi bat, 24% că au fost umiliți sau făcuți de rușine în grupul de egali iar 37% că au fost răspândite zvonuri despre ei.

Comparativ cu situația în care copiii afirmă că au fost victime sau agresori, observăm că ponderea celor care menționează că au fost martorii unei acțiuni asociate bullying-ului este mult mai ridicată. Astfel, 84% dintre copiii care au răspuns la chestionare afirmă că au fost martorii unei situații în care un copil amenință un altul, 80% a unuia în care un copil este umilit de alt copil.

Violența fizică și / sau distrugerea bunurilor

- ! 13% dintre copii au afirmat că s-a întâmplat să distrugă lucrurile unui alt copil.**
- ! 16% dintre copii au afirmat că au bătut în mod repetat un alt copil, iar 30% dintre copii că au lovit ușor în mod repetat un coleg.**
- ! 32% dintre copii spun că au fost împinși sau îmbrânciți de alți copii, în mod repetat.**
- ! 39% dintre copii spun că au fost răniți ușor iar 16% că au fost bătuți în mod repetat la școală.**
- ! În grupul de egali, 78% dintre copii afirmă că au fost martorii unei agresiuni ușoare (îmbrâncire sau lovire ușoară) dar repetate; 69% dintre copii afirmă că au fost martorii unei bătăi între doi copii.**
- ! În mediul școlar, 73% dintre copii afirmă că au fost martorii unei situații de bullying.**

Situații specifice de bullying:

- ! 73% dintre copii afirmă că au fost martorii unei situații de bullying, în școala lor.**
- ! 58% dintre copii afirmă că au fost martorii unei situații de bullying în clasa lor.**
- ! 69% dintre copii afirmă că au fost martorii unei situații de bullying în mediul online.**
- ! 46% dintre copii afirmă că au fost martorii unei situații de bullying în grupul de prieteni.**

Analizând datele la nivelul dimensiunii de agresor în comportamente de tip bullying, remarcăm că 13% dintre copiii care au participat la studiu au afirmat că s-a întâmplat să distrugă lucrurile unui alt copil, 16% că au bătut un alt copil iar 30% că au lovit ușor dar în mod repetat un coleg sau altă persoană de vârstă similară.

Referindu-ne la victimele fenomenului, 32% dintre copii spun că au fost împinși sau îmbrânciți de alți copii, 39% că au fost răniți ușor iar 16% că au fost bătuți.

În cadrul grupului de egali 78% afirmă că au fost martorii unei agresiuni ușoare (îmbrâncire sau lovire ușoară) și 69% unei bătăi între doi copii.

În mediul școlar, 73% dintre copii spun că au întâlnit o situație de bullying între egali la nivelul unității de învățământ în care învață iar 58% în cazul clasei lor. Următorul mediu din perspectiva frecvenței de apariție a bullying-ului este cel online (69% dintre respondenți) iar mediul în care copiii spun că apar cel mai rar astfel de comportamente este reprezentat de grupul lor de prieteni (46%).

Profilul socio - demografic al victimei, agresorului și martorului.

Analizând relația dintre genul respondenților, ciclul de studii, mediul de rezidență și statusul de agresor sau victimă putem concluziona:

- **Respondenții de gen masculin** afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că sunt **atât agresori, cât și victime**, în toate comportamentele de tip bullying măsurate, indiferent că vorbim de excluderea unui alt copil din grup, de comportamente care implică amenințarea cu violența fizică și umilirea sau acțiuni ce presupun violență fizică.
- **Situația este similară în cazul elevilor de liceu**, însă în cazul acestora situațiile specifice de bullying, în care afirmă că sunt agresori, sunt mai numeroase comparativ cu cele în care spun că sunt victimă. Astfel, în cazul acestei categorii, la nivelul statusului de victimă, sunt caracteristice mai ales comportamentele de bullying care implică umilire.
- În majoritatea situațiilor asociate bullyingului, pornind de la statusul de agresor sau victimă, nu sunt remarcate diferențe semnificative din perspectiva **mediului de rezidență a respondenților**. Altfel spus, șansele să întâlnim comportamente de tip bullying sunt similare, indiferent că vorbim de mediul rural sau urban.

În cazul **statusului de martor** la diferite comportamente asociate bullying-ului, diferențele din perspectiva variabilelor socio-demografice analizate sunt mai nuanțate:

- în cazul genului, observăm o șansă mai mare ca băieții să fie martori doar în cazul hărțuirii care implică violență fizică gravă, fapt care vorbește de un anumit tip de interacțiune între egali, în care băieții este mai probabil să fie parte.
- în cazul tipului de studii urmate, observăm că liceenii afirmă într-o măsură semnificativ mai ridicată că au fost martori la acțiuni ce presupun umilirea sau agresiunea fizică între egali. Este posibil ca aceste situații să apară mai frecvent în ciclul liceal, comparativ cu cel gimnazial.
- nu există diferențe semnificative statistic pornind de la mediul de rezidență;

- ! Nivelul ridicat de conștientizare a copiilor cu privire la impactul bullying-ului asupra victimelor: reduce sentimentele de valoare personală, izolează copilul, ar putea duce la depresie și chiar suicid.
- ! Orice copil care este diferit de ceilalți poate deveni o țintă a bullying-ului, cu precădere: cei care au un aspect diferit (aspectul fizic a fost subliniat ca unul dintre cele mai comune motive pentru bullying), cei care au comportamente sau caracteristici diferite de ale majorității (timiditate, performanță academică, prezența unei dizabilități sau a unei nevoi educaționale speciale, prezența unui diagnostic de tulburare de sănătate mintală), cei care sunt nou veniți în grup, cei care provin dintr-un mediu socio-economic dezavantajat (inclusiv în cazul în care aceștia provin în mediul rural sau din Republica Moldova), etnia diferită etc.
- ! Motivele din spatele comportamentului de bullying variază de la nevoia de a-i impresiona pe cei din jur până la „supraviețuirea celui mai adaptat”;
- ! A fost ușor identificată dubla postură a unora dintre copii – agresor într-un context, victimă într-un altul. Dinamica rolurilor (victimă sau agresor) este mai accentuată în cazul copiilor mai mici (ei se pot găsi cu ușurință în rolul de victimă sau de agresor, în funcție de circumstanțe). În cazul adolescenților, rolurile tind să devină mai stabile și dinamica este mai puțin accentuată.
- ! Cea mai frecventă reacție a copiilor martori ai bullying-ului este de a rămâne spectator pasiv, nu de a interveni. Agresiunea este tratată ca un spectacol care ”poate fi uneori chiar distractiv”. Atunci când intervin, copiii o fac pentru a susține în cea mai mare măsură agresorul.
- ! Bullying-ul este mai frecvent atunci când copiii au de-a face cu situații sociale noi (primul an de liceu, transferul într-o altă clasă etc.). Intrarea copiilor într-un nou grup aduce vulnerabilitate suplimentară.
- ! Există situații în care bullying-ul este tratat într-un mod discriminatoriu: bullying-ul provenind de la copiii cu rezultate bune la învățătură este uneori puțin vizibil pentru adulți sau se sancționează într-o manieră mai blândă, în timp ce copiii cu rezultate școlare slabe sunt percepuți uneori a priori ca fiind responsabili.
- ! Sancțiunile școlare (scăderea notei la purtare, suspendarea sau mutarea la o altă clasă, în cadrul aceleiași școli sau la o altă școală), sunt considerate de elevii de gimnaziu măsuri eficiente pentru reducerea comportamentelor de bullying, în timp ce adolescenții sunt mai degrabă pesimiști în legătură cu eficiența acestei măsuri în raport cu reducerea fenomenului.
- ! Nici unul dintre copiii care au participat la interviurile de grup nu au știut de existența unei comisii de combatere a violenței în școala lor. Măsurile de disciplinare sunt în legătură cu evenimente singulare și extrem de severe, cum ar fi un caz de violență fizică repetată extremă sau o acțiune de umilire severă.
- ! Adulții sunt descriși, în general, de către copii ca fiind toleranți față de formele psihologice și emoționale de bullying. Intervenția clasică în bullying este realizată de obicei foarte târziu, atunci când conflictul escaladează și violență fizică a avut loc.
- ! Școlile nu au o abordare comună în cazurile de bullying; unii profesori sunt mai implicați în stoparea comportamentului violent, în timp ce alții rămân pasivi („ceea ce contează este dacă profesorului îi pasă”). Unii copii au menționat că există situații când unii profesori încurajează bullying-ul sau pe agresori (umilind în mod constant unii copii). Intervențiile se concentrează pe agresor și victimă, dând puțină importanță reacției grupului de martori.
- ! În legătură cu intervenția consilierilor școlari, cei mai mulți copii nu au reușit să identifice competențele specifice ale acestora în prevenirea / combaterea comportamentelor de bullying sau apreciază că intervenția se face numai în cazul în care profesorii trimit copiii cu probleme la cabinetul de consiliere.
- ! În ceea ce privește intervențiile care provin de la părinți, impactul intervenției acestora poate varia: există părinți care agravează relația dintre copii (de exemplu, atunci când părinții vin la școală să-și „apere” fiul / fiica cerând explicații sau „disciplinând” copilul cu care fiul lor / fiica este în conflict) dar și alți părinți care contribuie la reducerea violenței.

Practicile parentale și fenomenul de bullying

! Abuzul în familie implică atât perpetuarea comportamentelor abuzive, cât și „obișnuința” cu statusul de victimă.

Analizând relația dintre practicile parentale / diferitele forme de abuz în familia de proveniență observăm că:

Abuzul fizic ușor¹¹ sau grav¹² asupra copilului, în familia de proveniență este asociat semnificativ cu comportamente de tip bullying. În acest caz putem vorbi de o dublă asociere a abuzului în familie, atât cu statusul de agresor, cât și cu cel de victimă. Altfel spus, abuzul în familie implică atât perpetuarea comportamentelor abuzive, cât și „obișnuința” cu statusul de victimă:

- copiii care afirmă că au fost loviți cu palma sau urecheați de părinți spun într-o măsură semnificativ mai ridicată că au exclus din grup, au umilit sau agresat fizic un alt copil;
- în același timp, remarcăm o creștere semnificativă a situațiilor în care un copil este victimă a hărțuirii repetate între egali (excludere din grup, umilire sau violență fizică), dacă este victima unei forme de abuz în familia de proveniență.

Caracteristici ale fenomenului de bullying din perspectiva părinților

- ! 40% dintre părinți admit că este posibil ca, copilul lor să ceară excluderea unui alt copil din grup sau să țină un alt copil departe de locul de joacă sau de întâlnire a grupului.**
- ! Până la 25% dintre părinți admit că este posibil ca fiul / fiica lor să agreseze fizic un alt copil.**
- ! 53% dintre părinți afirmă că se poate întâmpla ca, copilul lor să fie împins sau îmbrâncit de colegi.**
- ! 66% dintre părinți afirmă că se poate întâmpla ca, copilul lor să fie lovit ușor sau bătut de colegi.**

Referindu-se la situațiile în care copilul ar putea fi agresor într-un comportament de tip bullying, aproximativ 40% dintre părinți spun că este posibil ca, atunci când este supărat, copilul lor să ceară excluderea unui alt copil din grup sau să țină un alt copil departe de locul de joacă sau de întâlnire a grupului. De asemenea, un procent cuprins între 16 și 25 de procente dintre respondenți consideră că este posibil ca fiul / fiica lor să agreseze fizic un alt copil, 16% afirmând că acesta ar putea bate alți colegi iar 25% că ar putea împinge sau îmbrânci alți copii.

În ceea ce privește situațiile în care copilul lor ar putea fi victimă, cei mai mulți dintre părinți (53%) afirmă că se poate întâmpla ca acesta să fie împins sau îmbrâncit de colegi iar 46% consideră că ar putea fi lovit ușor. Aproximativ 20% dintre respondenți spun că este posibil ca acesta să fie bătut de colegi.

Analizând datele pornind de la practicile parentale ale respondenților, observăm că părinții care afirmă că au bătut sau umilit / făcut de rușine copilul consideră într-o măsură semnificativ mai ridicată atât că acesta din urmă poate umili sau agresa un alt copil, cât și că acesta poate fi victimă într-o situație de hărțuire între egali.

Concluzionând, observăm că putem vorbi de o dublă relaționare între statusul de victimă a abuzului în familie și cel de agresor sau victimă potențială în situații de bullying. Chiar dacă situația testată este una ipotetică, nu reală, ea subliniază o anumită toleranță a părinților care afirmă că au umilit sau lovit copilul față de comportamentele asociate bullying-ului.

¹¹ urecheat sau lovit ușor cu palma

¹² bătaie folosind diverse obiecte

Recomandări

La nivel central / național:

1. Includerea în toate documentele naționale strategice din sfera reglementării stării de bine a copilului, a aspectelor care vizează prevenția și intervenția în situații de bullying (Strategia Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului cu privire la Reducerea Fenomenului de Violență în Unitățile de Învățământ Preuniversitar, Strategia Națională pentru Sănătatea Mintală a Copilului și Adolescentului, Strategia Națională pentru Protecția Copilului), în funcție de obiectivele și implicațiile specifice ale fiecăruia dintre acestea, pentru bunăstarea și calitatea vieții copiilor.
2. Creșterea nivelului de conștientizare în rândul populației, a consecințelor negative pe care comportamentele de bullying le au asupra dezvoltării psiho-sociale a copilului, indiferent de poziționarea acestuia în raport cu fenomenul analizat (victimă, agresor, martor), prin campanii de interes public, desfășurate cu susținerea și implicarea instituțiilor centrale.
3. Dezvoltarea de materiale educaționale destinate direct părinților precum și profesioniștilor din domeniile educației, sănătății și protecției sociale care interacționează cu copiii, menite să crească nivelul de cunoștințe ale adulților cu privire la metode și tehnici de identificare, recunoaștere și intervenție în situații în care copiii generează / sunt victime / martori ale comportamentelor de bullying.
4. Dezvoltarea și pilotarea de programe de construire a abilităților sociale și emoționale, disponibile în grădinițe, școli și licee, și adaptate diferitelor etape de vârstă ale copilului (preșcolaritate, școlaritate, adolescență), ca mecanism fundamental de prevenție a comportamentelor de bullying în rândul copiilor.
5. Valorificarea bunelor practici dezvoltate de ONG-uri și alte instituții în conceperea de servicii destinate copiilor implicați în situații de bullying.
6. Integrarea perspectivei multidisciplinare – educație, sănătate, protecția copilului – în elaborarea de programe de prevenție / intervenție în situații în care apar comportamente de bullying.
7. Încurajarea programelor de formare continuă pentru cadrele didactice și consilierii școlari, în vederea recunoașterii timpurii și gestionării adecvate a cazurilor de bullying în context educațional.
8. Încurajarea consilierilor școlari pentru a obține competențe de screening în sănătate mintală și de intervenție în cazul copiilor implicați în situații de bullying, indiferent de statusul acestora (victimă, agresor).
9. Încurajarea programelor de formare continuă pentru cadre didactice pentru a dobândi cunoștințe minimale cu privire la metode și tehnici de educație pozitivă și managementul comportamentelor la clasă.
10. Dezvoltarea de rețele de comunicare și metodologii de lucru între profesioniștii din domeniile educație – sănătate – protecția copilului.
11. Dezvoltarea de programe specifice adresate copiilor cu risc din perspectiva apariției comportamentelor de bullying, respectiv copiii victime ale abuzului și violenței în familie și școală.

La nivelul fiecărei școli:

1. Includerea în regulamentul școlar a aspectelor fundamentale pentru identificarea, recunoașterea și intervenția precoce în situații în care sunt semnalate comportamente de bullying și afișarea publică a acestora;
2. Creșterea nivelului de conștientizare cu privire la riscurile bullying-ului pentru protecția și sănătatea copiilor, în rândul tuturor actorilor implicați în actul educațional: cadre didactice, personal administrativ, părinți, elevi;
3. Elaborarea de proceduri clare pentru gestionarea corectă a situațiilor de bullying;
4. Dezvoltarea și implementarea de activități, cu personal resursă alocată, în arii mai puțin supravegheate din spațiul școlii, altele decât sala de clasă (ex. toalete, terenuri de sport, curtea școlii, culoare cu colțuri etc.), cunoscute ca prezentând risc crescut pentru apariția comportamentelor de bullying;
5. Implicarea elevilor în elaborarea de strategii și soluții pentru eliminarea comportamentelor de bullying, în acord cu nevoile specifice, locale, ale fiecărei școli;

Data fiind corelația înaltă între comportamentele de abuz (fizic și / sau emoțional) asupra copilului în familie și implicarea acestuia într-un comportament de bullying, în calitate de victimă și/sau agresor, se recomandă următoarele:

1. Deschiderea de centre de educație parentală și servicii de sprijin pentru copil și familie în fiecare județ din țară;
2. Dezvoltarea de competențe de educație parentală profesioniștilor care interacționează cu părinții în contexte educaționale și nu numai (ex. profesori, educatoare, medici pediatri, medici de familie, psihologi, asistenți sociali etc.);
3. Finanțarea serviciilor și programelor destinate părinților, pentru a crește accesibilitatea acestora în rândul populației;
4. Implementarea la nivel național a campaniilor publice de conștientizare a consecințelor negative pe care abuzul asupra copilului le generează asupra dezvoltării acestuia, consecințe ce includ riscul crescut ca un copil abuzat să devină agresor / victimă într-o situație de bullying;

Se recomandă de asemenea ca toate demersurile ce au în centru copilul să fie construite în acord cu următoarele principii:

1. Respectarea interesului superior al copilului în toate acțiunile și deciziile care îl privesc pe acesta;
2. Evitarea și combaterea intervențiilor care revictimizează copilul;
3. Participarea copilului, a cadrului didactic și a părintelui sau, după caz, a persoanei de îngrijire în procesul de rezolvare a situației de bullying;
4. Munca în echipă multidisciplinară, în rețea interinstituțională, și în parteneriat cu familia;
5. Asigurarea unei intervenții unitare și specializate pentru copilul victimă și/sau , agresor în contexte educaționale și de sănătate;
6. Asigurarea și facilitarea accesului la servicii de sprijin și de specialitate pentru toți copiii implicați în situația de bullying, (victime, agresori, martori);
7. Asigurarea stabilității și continuității în îngrijirea, creșterea și educarea copilului;
8. Respectarea confidențialității și a normelor deontologice profesionale, fără prejudicierea activității de semnalare a situațiilor de violență sau a activității de instrumentare a cazurilor.

Chestionar copii

Bună. Acesta este un chestionar pe care te rugăm să îl completezi pentru a afla opiniile copiilor cu privire la unele comportamente din cadrul școlii sau din grupul de prieteni, pentru a face mai eficiente programele Salvați Copiii. Răspunsurile pe care le vom obține nu le vom comunica nimănui în această formă (informațiile sunt confidențiale). Te rugăm să nu completezi numele tău pe acest chestionar.

Profil familial

Q1. Câți copii (sub 18 ani) sunt în familia ta (împreună cu tine)? _____

Q2. Care e situația familiei tale:

1. locuiesc cu amândoi părinții
2. locuiesc cu mama, tatăl fiind plecat la muncă în străinătate
3. locuiesc cu mama, părinții fiind despărțiți
4. locuiesc cu mama, tatăl meu a murit
5. locuiesc cu tata, mama fiind plecată la muncă în străinătate
6. locuiesc cu tata, părinții fiind despărțiți
7. locuiesc cu tata, mama mea a murit
8. locuiesc cu altcineva (bunici, rude, alte persoane adulte), ambii părinți fiind plecați la muncă în străinătate
9. altă situație; care? _____

Q3. Vârsta tatălui _____

Q4. Ocupația tatălui:

1. Agricultor	2. Muncitor
3. Maistru, tehnician	4. Funcționar
5. Vânzător	6. Director, patron
7. Inginer, profesor, economist, arhitect	8. Altă ocupație; care?
9. Șomer, fără ocupație	10. Pensionar

Q5. Ultima școală absolvită de tată:

1. Fără școală	2. Școală primară (1-4 clase)
3. Gimnaziu (7-8 clase)	4. Școală profesională
5. Liceu	6. Școală postliceală
7. Colegiu, facultate	

Q6. Vârsta mamei _____

Q7. Ocupația mamei

1. Agricultor	2. Muncitor
3. Maistru, tehnician	4. Funcționar
5. Vânzător	6. Director, patron
7. Inginer, profesor, economist, arhitect	8. Altă ocupație; care?
9. Șomer, fără ocupație, casnică	10. Pensionar

Q8. Ultima școală absolvită de mamă:

1. Fără școală	2. Școală primară(1-4 clase)
3. Gimnaziu (7-8 clase)	4. Școală profesională
5. Liceu	6. Școală postliceală
6. Colegiu, facultate	

Q9. Dacă ar fi să compari situația financiară a familiei tale cu cea a unora dintre prietenii sau colegii tăi, crezi că familia ta este...

9. mai bogată decât a majorității celor de vârsta ta
10. cam la fel ca a celor de vârsta ta
11. mai săracă decât a majorității celor de vârsta ta

Practici parentale / relații în familie

Q10. În general care este relația ta cu părinții (sau cu acele persoane care au grijă de tine)?

1. Foarte bună 2. Destul de bună 3. Nici bună, nici rea 4. Proastă 5. Foarte proastă

	tata	mama	frații	bunicii	altcineva	nimeni
Q11. Cine te ajută la lecții?	1	2	3	4	5	6
Q12. Cu cine îți petreci cel mai mult timpul liber (joacă, plimbări, filme, spectacole etc.)	1	2	3	4	5	6
Q13. Cine te mângâie (alintă) când ai o durere	1	2	3	4	5	6
Q14. Cine te ascultă și te ajută când ai o problemă	1	2	3	4	5	6
Q15. De cine te simți cel mai apropiat sufletește	1	2	3	4	5	6

Q16. Cât de supravegheat te simți de familia ta?

1. Familia știe tot timpul ce fac
2. Câteodată familia mă lasă nesupravegheat
3. Deseori familia mă lasă nesupravegheat
4. Nimeni nu mă întreabă niciodată ce fac

Cum țin părinții tăi legătura cu școala. Cât de des

Q17. Te verifică dacă vii la școală?	1. Deseori	2. Câteodată	3. Niciodată
Q18. Vorbesc cu dirigintele/profesorii?	1. Deseori	2. Câteodată	3. Niciodată
Q19. Se interesează de note?	1. Deseori	2. Câteodată	3. Niciodată
Q20. Vin la ședințele cu părinții?	1. Deseori	2. Câteodată	3. Niciodată

Q21. În ultimul an părinții sau persoanele care au grijă de tine au făcut, în mod frecvent, următoarele lucruri...?

BIFEAZĂ PE FIECARE RÂND VARIANTA CARE CORESPUNDE SITUAȚIEI TALE ✓

	Da	Nu
1. Au folosit amenințări pentru a te convinge să îi ascuți	☐ (1)	☐ (2)
3. Te-au înjurat sau au folosit cuvinte dure la adresa ta	☐ (1)	☐ (2)
4. Te-au izolat ca urmare a unei greșeli (spre exemplu te-au închis în altă cameră)	☐ (1)	☐ (2)
5. Te-au făcut de rușine în fața altor copii / adulți	☐ (1)	☐ (2)
6. Te-au urecheat sau lovit cu palma când ai făcut ceva ce i-a supărat	☐ (1)	☐ (2)
7. Te-au bătut cu un obiect (curea, nuia) când ai făcut ceva ce i-a supărat	☐ (1)	☐ (2)

Mediul școlar

Q22. În mod obișnuit cum te simți la școală? (încercuiește maxim două răspunsuri care corespund cel mai bine situației tale)

1. Speriat	4. Nesigur	7. Emoționat
2. Vesel	5. Încordat	8. Indiferent
3. Îngrijorat	6. Trist	9. Timid

Q23. Când ești la școală, de obicei, cu cine te joci sau stai în recreație?

1. Cu mai mulți colegi 2. Doar cu un singur coleg 3. Cu nimeni, stau singur

Q24. Cum au fost rezultatele tale la învățătură anul școlar trecut?

1. Foarte bune 2. Bune 3. Nici bune, nici slabe 4. Slabe
5. Foarte slabe

Q25. Se întâmplă să lipsești nemotivat / să chiulești de la școală?

1. Da 2. Nu 3. Nu răspund

Q25.1. Dacă da, cât de des se întâmplă să lipsești nemotivat de la școală?

1. Zilnic 2. De două – trei ori pe săptămână
3. O dată pe săptămână 4. De două trei ori pe lună 5. Mai rar de o dată pe lună

Q25.2. Dacă da, care este motivul din care lipsești nemotivat cel mai des?

.....

Ce fac profesorii voștri atunci când greșiți. Cât de des....

Q26. Vă ceartă?	1. Deseori	2. Câteodată	3. Niciodată
Q27. Vă jignesc?	1. Deseori	2. Câteodată	3. Niciodată
Q28. Vă bat?	1. Deseori	2. Câteodată	3. Niciodată

Grupul de prieteni

Q29. Câți prieteni ai?

1. Mulți 2. Puțini 3. Deloc

Q30. Cine sunt în general prietenii tăi?

1. Copii de aceeași vârstă 2. Copii de vârstă diferită 3. Indiferent
4. Adulți 5. Nu am prieteni în afara familiei

Q31. Familia ți-a interzis vreodată să fii prieten cu cineva? 1. Da 2. Nu

Q31.1. Dacă da, de ce?.....

Q32. În ce măsură părinții tăi (persoanele care au grijă de tine) îi cunosc pe prietenii tăi?

1. Îi cunosc pe toți 2. Îi cunosc pe majoritatea lor
3. Cunosc doar o parte din ei 4. Nu îi cunosc pe majoritatea lor
5. Deloc, nu îmi cunosc niciun prieten

Q33. În ce măsură părinții tăi (persoanele care au grijă de tine) agreează prietenii tai / sunt de acord cu ei.

1. Foarte mare 2. Mare 3. Mică 4. Foarte mică/Deloc
5. Părinții nu îmi cunosc prietenii

Comportamente și relații între copii

Q34. Cât de des ți se întâmplă următoarele situații...?

Comportamente pe care tu le ai față de alți copii	Foarte des	Des	Nici des nici rar	Rar	Foarte rar	Niciodată	Nu știu/ Nu răspund
1. Să oferi ajutor colegilor de clasă.	1	2	3	4	5	6	9
2. Să oferi ajutor prietenilor.	1	2	3	4	5	6	9
3. Să fii amabil cu colegii de clasă, să le spui sau să faci lucruri drăguțe pentru ei.	1	2	3	4	5	6	9
4. Să fii amabil cu prietenii tăi, să le spui sau să faci lucruri drăguțe pentru ei.	1	2	3	4	5	6	9
5. Să spui altor copiii să nu se joace cu un anumit copil.	1	2	3	4	5	6	9
6. Să interzici unui alt copil să participe la activitățile grupului din care faceți parte.	1	2	3	4	5	6	9
7. Să ameninți că dai afară din grup un alt copil dacă nu face ce îi ceri.	1	2	3	4	5	6	9
8. Să ameninți că lovești sau bați un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
9. Să umilești / să faci de rușine un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
10. Să răspândești zvonuri cu privire la alți copii.	1	2	3	4	5	6	9
11. Să distrugi lucrurile unui alt copil dacă te-ai supărat pe el.	1	2	3	4	5	6	9
12. Să împingi sau să îmbrâncești alți copii.	1	2	3	4	5	6	9
13. Să rănești ușor alți copii prin comportamente fizice (să lovești ușor, să ciupești, să muști etc.).	1	2	3	4	5	6	9
14. Să bați alți copii.	1	2	3	4	5	6	9
Comportamente pe care alți copii le au față de tine	Foarte des	Des	Nici des nici rar	Rar	Foarte rar	Niciodată	Nu știu/ Nu răspund
15. Să fii ajutat de un coleg.	1	2	3	4	5	6	9
16. Să fii ajutat de un prieten.	1	2	3	4	5	6	9
17. Colegii de clasă să fie amabili cu tine, să îți spună lucruri drăguțe.	1	2	3	4	5	6	9
18. Prietenii tăi să fie amabili cu tine, să îți spună lucruri drăguțe.	1	2	3	4	5	6	9
19. Să ceară un copil altui copil să nu să joace / vorbească cu tine.	1	2	3	4	5	6	9
20. Să îți interzică un alt copil să participi la activitățile unui grup.	1	2	3	4	5	6	9
21. Se te amenințe alt copil că te dă afară din grup.	1	2	3	4	5	6	9
22. Să te amenințe alt copil că te lovește sau te bate.	1	2	3	4	5	6	9
23. Să te umilească sau să te facă de rușine un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
24. Să răspândească zvonuri despre tine un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
25. Să îți distrugă lucrurile un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
26. Să te împingă sau să te îmbrâncească un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
27. Să te rănească ușor un alt copil (să te lovească ușor, să te ciupească, să te muște etc.).	1	2	3	4	5	6	9
28. Să te bată un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9

Comportamente la care ai fost martor / ai văzut doi copii făcând acest lucru	Foarte des	Des	Nici des nici rar	Rar	Foarte rar	Nicio-dată	Nu știi/Nu răspund
29. Ai văzut cum un copil ajută / se poartă amabil cu un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
30. Ai văzut cum un copil amenință un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
31. Ai văzut cum un copil umilește sau face de rușine un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
32. Ai auzit că un copil răspândește zvonuri cu privire la alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
33. Ai văzut cum un copil distruge lucrurile unui alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
34. Ai văzut cum un copil îmbrânțește un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
35. Ai văzut cum un copil lovește ușor un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9
36. Ai văzut cum un copil bate un alt copil.	1	2	3	4	5	6	9

Analiza unei situații

Te rugăm să citești următoarea situație și apoi să răspunzi la câteva întrebări:

Ionuț și George sunt cam de aceeași vârstă. George obișnuiește să râdă des de Ionuț, găsind diferite motive, cum ar fi că nu e bun la fotbal, că e tocilar, că nu chiulește cu ceilalți și tot așa. Uneori râde doar el, alteori împreună cu alți colegi sau prieteni. Se întâmplă uneori ca George să-l și împingă sau să-l lovească pe Ionuț. (În locul lui George și Ionuț se pot afla și două fete, sau o fată și un băiat)

Q35: Te rugăm să ne spui dacă știi astfel de situații (ca cea descrisă mai sus)?	Foarte des	Des	Nici des nici rar	Rar	Foarte rar	Nicio-dată	Nu știi/Nu răspund
1. Ai văzut întâmplându-se în <u>școala</u> ta asemenea lucruri	1	2	3	4	5	6	9
2. Ai văzut întâmplându-se în <u>clasa</u> ta asemenea lucruri	1	2	3	4	5	6	9
3. Ai văzut întâmplându-se în <u>grupul tău de prieteni</u> asemenea lucruri	1	2	3	4	5	6	9
4. Ai văzut întâmplându-se pe <u>rețelele de socializare</u> (Facebook, Ask.fm...)	1	2	3	4	5	6	9
5. Te-ai aflat și tu în locul lui Ionuț	1	2	3	4	5	6	9
6. Ai făcut și tu ce a făcut George	1	2	3	4	5	6	9

Q 36: Dacă ți s-a întâmplat să vezi astfel de lucruri (ca cele din situația de mai sus), spune-ne te rog cum ai reacționat?	Foarte des	Des	Nici des nici rar	Rar	Foarte rar	Nicio-dată	Nu știi/Nu răspund
7. I-ai luat apărarea copilului care s-a aflat în poziția lui Ionuț	1	2	3	4	5	6	9
8. L-ai încurajat pe cel care s-a comportat ca George	1	2	3	4	5	6	9
9. Nu ai intervenit (ai asistat fără să te bagi)	1	2	3	4	5	6	9
10. Ai vorbit cu un adult	1	2	3	4	5	6	9
11. Ai cerut altor copii să intervină	1	2	3	4	5	6	9

Q37: Dacă astfel de lucruri se întâmplă în școala ta, cine ia măsuri/intervine de obicei? (poți să încercuiește mai multe răspunsuri)

1. Dirigintele	2. Directorul	3. Profesorul de serviciu
4. Alți profesori	5. Consilierul/psihologul școlar	
6. Paznicul, gardianul	7. Unii elevi	8. Nu intervine nimeni
9. Altcineva (te rog precizează cine):		
10. Nu se întâmplă astfel de lucruri în școală		11. Nu știi/Nu răspund

Bullying

Q38: Ai auzit până acum de cuvântul „BULLYING” ?

1. Da 2. Nu

Q38.1: Dacă da, unde ai auzit?

1. La ora de dirigenție 2. La ora de engleză 3. La alte ore (care?)
4. De la părinți 5. De la alți adulți (care?) 6. De la prieteni 7. La TV
8. La radio 9. Pe internet 10. Din reviste/ziare
11. Din altă parte (de unde?)

Q38.1: Spune-ne te rog, în câteva rânduri, ce crezi că înseamnă „bullying”:

.....
.....

DATE SOCIO-DEMOGRAFICE

În încheiere te rugăm să ne spui:

D1. Ce vârstă ai (în ani împliniți)? _____

D2. Genul: 1. băiat 2. fată

D3. Etnia: 1. român 3. rom 5. alta (care? _____)
 2. maghiar 4. german

D4. În ce clasă ești? _____

D5. Localitatea _____ D6. Județul _____

Dacă dorești să ne spui ceva , o poți face pe rândurile următoare:

.....
.....
.....

Îți mulțumim!

Chestionar părinți

Bună ziua, numele meu este.....și lucrez pentru AB Research Grup. În prezent, AB Research Grup desfășoară la solicitarea Organizației Salvați Copiii un studiu național pentru a estima incidența violenței și a bullying-ului în cadrul mediului școlar. Vă rugăm să ne acordați 10 minute pentru a răspunde la câteva întrebări. Răspunsurile dumneavoastră sunt confidențiale, datele urmând a fi prelucrate exclusiv statistic.

Profil familial

Q1. Cum este nivelul dumneavoastră de trai actual comparativ cu anul trecut?

1. mult mai bun 2. mai bun 3. nici bun, nici prost 4. mai prost 5. mult mai prost 9.NS/NR

Q2. Cum apreciați veniturile actuale ale familiei dvs. în raport cu necesitățile ?

1. Ajung numai pentru strictul necesar
 2. Ajung și pentru achiziționarea altor bunuri, dar cu restricții
 3. Nu ajung nici pentru strictul necesar
 4. Ajung pentru traiul de zi cu zi dar nu permite achiziționarea de alte bunuri
 5. Ajung pentru achiziționarea a tot ce e necesar, fără restricții
 9.NS/NR

Q3. Cum ați descrie actuala dvs. situație profesională ? (se bifează o singură variantă de răspuns)

1. Fără loc de muncă de mai puțin 12 luni 2. Fără loc de muncă de mai mult de 12 luni
 4. Pensionar (toate categoriile) 5. Casnic(ă)
 6. Persoană ocupată în agricultură 7. Angajat la stat
 8. Angajat la privat 9. Întreprinzător particular / patron
 10. Altă situație. Care?.....

Q4. Pentru fiecare dintre următoarele întrebări pe care vi le vom adresa în continuare, vă rugăm să ne spuneți care se potrivește cel mai bine situației familiei Dumneavoastră.

Cât de des ...?	Foarte des	Des	Rar	Foarte rar	Nicio-dată	NS/NR
1. vi s-a întâmplat să rămâneți fără bani pentru cumpăraturile/cheltuielile zilnice?	1	2	3	4	5	9
2. vi s-a întâmplat să trebuiască să întârziați cu plata cheltuielilor pentru casă sau a altor taxe?	1	2	3	4	5	9
3. se întâmplă să nu le puteți cumpăra copiilor dvs. bunurile necesare?	1	2	3	4	5	9
4. se întâmplă să nu puteți cumpăra alte lucruri (jucării, cărți etc.) pe care și le-ar dori sau pe care ați vrea să le oferiți?	1	2	3	4	5	9
5. împrumutați bani ca să vă mai descurcați o vreme?	1	2	3	4	5	9
6. se întâmplă să nu aveți bani pentru a vă cumpăra alimente de bază (pâine, zahăr, ulei, fructe etc.)?	1	2	3	4	5	9

Familie

F1. Câte persoane locuiesc în gospodăria dvs.? (inclusiv respondentul)

F2. Câți copii minori aveți?

F3. Dintre aceștia, câți locuiesc împreună cu dvs.?

F4. Dacă aveți copii care locuiesc în altă parte decât cu dvs. unde stau ei? (sunt posibile mai multe variante de răspuns)

1. La celălalt părinte	4. La orfelinat/casă de copii	7. Au fugit de acasă
2. La bunici	5. Sunt adoptați	8. Nu știu
3. La alte rude	6. Sunt în îngrijire	9. Nu e cazul, nu am alți copii

F5. Cât de des se întâmplă să vă certați cu soțul/soția Dvs.?

1. Foarte des 2. Des 3. Nu prea des 4. Rar 5. Foarte rar 6. Niciodată
9. Nu e cazul, sunt singur

F6. De obicei când vă certați cu soțul/soția o faceți în prezența copiilor?

1. Da 2. Nu 9. NC

Practici parentale / relații în familie

O1. Dacă un părinte își iubește copilul trebuie să îi îndeplinească toate dorințele.

Total împotriva									Total de acord	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

O2. Dacă un părinte vrea să-și disciplineze copilul trebuie să-l pedepsească de fiecare dată când greșește.

Total împotriva									Total de acord	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	

O3. În opinia dvs., ce sancțiuni pot fi aplicate copiilor pentru comportamente neadecvate?:

BIFAȚI TOATE RĂSPUNSURILE CU CARE SUNTEȚI DE ACORD ✓

	Da	Nu	Nu știu
1. Orice sancțiune, cu cât mai aspră, cu atât mai bine; important este sa nu mai repete greșeala	☐ (1)	☐ (2)	☐ (9)
2. O sancțiune pe care nu au mai aplicat-o adulții si care sa îl surprindă pe copil prin noutatea ei.	☐ (1)	☐ (2)	☐ (9)
3. Să suporte consecințele ce decurg natural din fapta sa	☐ (1)	☐ (2)	☐ (9)
4. Să i se retragă sprijinul pentru anumite activități pe care le prefera, hobby-uri,	☐ (1)	☐ (2)	☐ (9)
5. Să i se anuleze anumite privilegii de care se bucură	☐ (1)	☐ (2)	☐ (9)

Q4. Copilul / copiii de vârstă școlară frecventează școala cu regularitate?

1. Da 2. Nu 3. Unii dintre ei da, altii nu (are mai mulți copii) 9. NC (nu are copii/copil la școală)

Q5. Daca NU, De ce?

1. rămâne pentru treburi casnice	2. lucrează pentru a aduce un ban în casă
3. trebuie să aibă grijă de frații mai mici	4. când nu-și face lecțiile
5. când considerăm că este prea obosit	6. școala nu-ți mai oferă astăzi nici un viitor
7. nu vrea să meargă la școală	5. alte motive (care?)
9. NR	

Q6. În ultimul an de învățământ (2014 - 2015) de câte ori ați fost la școală să vă interesați de copil/copii?

1. o dată pe lună	2. o dată pe trimestru	3. o dată la șase luni
4. numai când suntem chemați	5. numai la ședințe	6. deloc
9. NC (nu are copil la școală)		

Q7. Cum apreciați rezultatele școlare ale copilului dvs.?

1. Foarte bune 2. Bune 3. Mediocre 4. Slabe 5. Foarte slabe
9. NC (Nu are copii la școală)

12. Q8. Cine sunt în general prietenii copiilor dvs.?

1. copii de aceeași vârstă 2. copii de vârstă diferită 3. indiferent
4. adulți 5. nu are prieteni în afara familiei

Q9. În ce măsură sunteți de acord /agreați prietenii copilului dvs.?

1. Foarte mare 2. Mare 3. Mică 4. Foarte mică/Deloc

Q10. În ultimul an, dumneavoastră (sau soțul / partenerul dvs.) ați făcut, în mod frecvent, următoarele lucruri?

BIFAȚI PE FIECARE RÂND VARIANTA CARE CORESPUNDE SITUAȚIEI DUMNEAVOASTRĂ ✓

	Da	Nu
1. Ați folosit amenințări pentru a vă convinge copilul să vă asculte	☐ ₍₁₎	☐ ₍₂₎
2. Ați folosit cuvinte dure la adresa copilului	☐ ₍₁₎	☐ ₍₂₎
3. Ați înjurat copilul (v-ați adresat într-un limbaj indecent)	☐ ₍₁₎	☐ ₍₂₎
4. Ați izolat copilul ca urmare a unei greșeli a acestuia (spre exemplu închis în altă cameră)	☐ ₍₁₎	☐ ₍₂₎
5. L-ați făcut de rușine în fața altor copii / adulți	☐ ₍₁₎	☐ ₍₂₎
6. Ați urecheat sau lovit cu palma copilul când a făcut ceva rău	☐ ₍₁₎	☐ ₍₂₎
7. Ați bătut copilul cu un obiect (curea, nuia) când a făcut ceva rău	☐ ₍₁₎	☐ ₍₂₎

Comportamente și relații între copii

B1. Acum vă rog să ne spuneți în ce măsură sunteți de acord cu următoarele comportamente care - AR PUTEA APĂREA între copii. ATENȚIE OPERATOR, subliniați respondentului că este vorba de o situație ipotetică, nu de ce face sau nu copilul sau de cum este el tratat de ceilalți.

Comportamente pe care copilul dumneavoastră LE-AR PUTEA avea față de alți copii de vârste apropiate	Foarte mare măsură	Mare măsură	Nici mare nici mică	Mică măsură	Foarte mică măsură	Deloc	NS/ NR
1. Să le ofere ajutor colegilor.	1	2	3	4	5	6	9
2. Să fie amabil cu colegii, să spună sau să facă lucruri drăguțe pentru colegi.	1	2	3	4	5	6	9
3. Să spună altora să nu se joace sau să nu fie prieteni cu un anumit coleg.	1	2	3	4	5	6	9
4. Când este supărat pe un coleg, să îl țină departe de locul de joacă/de întâlnire al grupului.	1	2	3	4	5	6	9
5. Să amenințe că dă afară din grup un copil dacă acestea nu face ceva ce copilul își dorește.	1	2	3	4	5	6	9
6. Să amenințe că îi lovește sau bate pe colegi.	1	2	3	4	5	6	9
7. Să umilească alți colegi.	1	2	3	4	5	6	9
8. Să răspândească zvonuri și minciuni cu privire la alți copii.	1	2	3	4	5	6	9
9. Să distrugă lucrurile altor colegi când se supără.	1	2	3	4	5	6	9
10. Să împingă sau să îmbrâncească alți colegi.	1	2	3	4	5	6	9
11. Să rănească ușor alți colegi prin comportamente fizice (să lovească ușor, să ciupească, să muște etc.).	1	2	3	4	5	6	9
12. Să bată alți colegi.	1	2	3	4	5	6	9

Comportamente cu care copilul dumneavoastră S-AR PUTEA întâlni din partea altor copii de vârste apropiate	Foarte mare măsura	Mare măsură	Nici mare nici mică	Mică măsură	Foarte mică măsură	Deloc	NS/ NR
13. Copilul dvs. să fie înveselit de colegii lui când ar fi trist.	1	2	3	4	5	6	9
14. Copilul dvs. să fie împins sau îmbrâncit de către colegi.	1	2	3	4	5	6	9
15. Copilul dvs. să fie lovit ușor, împins și ciupit de colegi.	1	2	3	4	5	6	9
16. Copilul dvs. să fie bătut de colegi.						6	
17. Să fie răspândite zvonuri și minciuni cu privire la copilul dvs.	1	2	3	4	5	6	9
18. Copilul dvs. să fie umilit de către colegi.	1	2	3	4	5	6	9
19. Copilul dvs. să primească porecle în clasă.	1	2	3	4	5	6	9
20. Copilul dvs. să fie ignorat de partenerii de joacă/ grupul de colegi când ei sunt supărați pe el/ea.	1	2	3	4	5	6	9
21. Copilului dvs. să i se spună adesea "nu ești prietenul meu / amicul meu" dacă nu face ce i se cere.	1	2	3	4	5	6	9

B2. În ultimul an, din ce știți dvs., copilul dumneavoastră a făcut altui copil ceva descris în lista de mai sus?

Dacă da, ce?.....(Operator, notează codurile aferente)

B3. În ultimul an, din ce știți dvs. alt copil i-a făcut copilului dumneavoastră ceva descris în lista de mai sus?

Dacă da, ce?.....(Operator, notează codurile aferente)

B4. În ultimul an, din ce știți dvs., copilul dumneavoastră a fost martor la ceva descris în lista de mai sus?

Dacă da, ce?.....(Operator, notează codurile aferente)

DATE SOCIO-DEMOGRAFICE

D1. Vârsta

D2. Sex:

1. Masculin

2. Feminin

D3. Ultima școală absolvită

1. fără școală

2. școala primară

3. școala gimnazială (8 clase)

4. școală profesională(10 clase)

5.liceu (12 clase)

6. școală post-liceală

7. colegiu

8. facultate

9. studii postuniversitare

10. altă formă de învățământ. Care.....

D4. Starea civilă

1. căsătorit/ă

2. necăsătorit/ă

3. uniune liberă

4. divorțat/ă

5. văduv/ă

D5. Luna trecută suma totală de bani obținută de toți membrii gospodăriei a fost de _____RON (dacă nu are nici un venit se va trece 0)

A. Numele și prenumele dumneavoastră: _____

B. Telefon _____

C. Adresa _____

Localitate _____

Județ _____

Operator _____

Data interviului _____

Ghid focus grup

Prezentare moderator, reguli discuție (e o discuție liberă, nu e un test de cunoștințe, nu există răspunsuri greșite, răspunsurile sunt anonime, vorbim pe rând, ne respectăm etc.), **motivul pentru care ne-am întâlnit** (vrem să aflăm ce cred copiii / părinții / profesorii cu privire la unele comportamente din cadrul școlii sau din grupul de prieteni, pentru a face mai eficiente programele Salvați Copiii) și nevoia de a înregistra.

1. Haideți să facem un tur de masă.

- **Prenumele și vârsta.**
- **Care sunt primele cuvinte care vă vin în minte când auziți:**
 - *Bullying*
 - *Violență în cadrul școlii*

2. Relația cu școala.

Cum ați caracteriza, în câteva cuvinte, relația voastră cu colegii de clasă? Dar cu cei de școală? Ce vă place și ce nu vă place în această relație?

Ce vă place cel mai mult la clasa voastră? Dar cel mai puțin?

Cum ați caracteriza, în câteva cuvinte, relația voastră cu profesorii?

3. Analiză de situație

Haideți să ne imaginăm următoarea situație. Ionuț și George sunt colegi de clasă. George obișnuiește să râdă de Ionuț, din diferite motive, că nu e bun la fotbal, că e tocilar, că nu chiulește cu ceilalți, etc. Uneori râde doar el, alteori împreună cu alți colegi sau prieteni.

Cum vi se pare acest lucru? Detaliați.

Dar dacă râde de Ionuț împreună cu alți colegi? Adică dacă îl fac de rușine în clasă sau între prieteni?

Dar dacă îl lovesc, în glumă, pentru a râde de el?

4. Bullying

Ati auzit până acum de bullying? Ce credeți voi că este? Care sunt comportamentele care ar putea fi descrise astfel? Unde se manifestă? Putem construi împreună o definiție a bullyingului?

Atenție moderator, tur de masă, se explică ce este bullyingul, dacă nu se ajunge la o definiție acceptabilă.

Ați experimentat până acum o situație ca cea de mai sus (Bullying)? Dacă da, care a fost contextul (la școală, în grupul de prieteni, pe internet)?

Ce se întâmplă cu copiii care sunt ținta unei astfel de comportamente? Din experiența voastră, cum reacționează acești copii? Cum credeți că se simt?

Haideți să discutăm și despre cei care agresează. Ce simt ei și ce îi face să se poarte așa?

Dar copiii care asistă la astfel de comportamente ce simt? Cum se comportă ei? Cum se simt?

Cât de grave vi se par aceste comportamente? Sunt unele forme mai grave decât altele? Ce se poate trece cu vederea și ce nu?

Unele comportamente ca cele de mai sus (bullying) pot fi deranjante pentru unii copii. Ar trebui să facă cineva ceva să le combată? Dacă da, cine? Ce ar putea face?

Ce crezi că pot face părinții pentru a ajuta în combaterea bullyingului? (moderator, discuta despre profesori, consilieri scolari, elevi)

Comentarii de final

Ar mai fi ceva de adăugat la ce am discutat până acum? E ceva ce am uitat eu să vă întreb?

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

Abuzul și neglijarea copilului, Salvați Copiii, București, 2013

Agabrian Mircea, Analiza de conținut, Editura Polirom, București, 2006;

Chelcea Septimiu, Metodologia cercetării sociologice – Metode cantitative și calitative (ediția a 2-a), Ed. Economică, București, 2004.

Krueger Richard A., Mary Anne Casey, Metoda focus grup. Ghid practic pentru cercetarea aplicată, Editura Polirom, 2005

Vlăsceanu Lazăr, Metodologia cercetării sociologice, Editura Economică, București, 2000;

